

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ PROGRAMININ PROGRAM
GELİŞTİRME İLKELERİ AÇISINDAN BİR
DEĞERLENDİRMESİ**

SÜLEYMAN GÜMÜŞ

(2501100916)

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. FAHRİ KAYADİBİ

İstanbul-2013

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Süleyman GÜMÜŞ Numarası : 2501100916

Anabilim/Bilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri Danışman Öğretim Üyesi: Prof.Dr.Fahri KAYADİBİ

Tez Savunma Tarihi : 06.08.2013 Tez Savunma Saati : 11:00

Tez Başlığı : İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirmesi.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, soruların sorularına alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof.Dr.Fahri KAYADİBİ		KABUL
2- Doç.Dr.Nurettin GEMİCİ		KABUL
3- Yrd.Doç.Dr.Musa Kazım GÜLÇÜR		KABUL
4- Yrd.Doç.Dr.Ayşe Zişan FURAT		KABUL
5- Yrd.Doç.Dr.M.İsmail BAĞDATLI		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof.Dr.Hamit ER		
2- Doç.Dr.İlyas TOPSAKAL		

ÖZ

İlköğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkelerine Açısından Bir Değerlendirmesi

Eğitim faaliyetleri birçok faktörün bir araya getirilmesi ile yürütülür. Öğrenci, öğretmen, okul, ders materyalleri, çevre, öğretim programları eğitimi oluşturan temel unsurlardır. Eğitimin değerlendirilmesinde bu unsurların hepsi dikkate alınmak zorundadır. Ülkede benimsenen eğitim anlayışını yansıtan, eğitimi planlı, ölçülebilir ve değerlendirilebilir kılan faktör ise öncelikle öğretim programlarıdır. Öğretim programlarında uzak, genel hedefler ve ders hedefleri, içerik, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme faaliyetleri program geliştirme uzmanları tarafından tasarlanır. Program, öğretimi göreceli olmaktan kurtarır ve ülke genelinde eğitimin birliğini ve eşgüdümü sağlar. Bununla birlikte, uygulanan öğretim programının, program geliştirme ilkelerine göre tasarlanması gerekmektedir.

Bu çalışmada biz, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programını inceledik. Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde temel kavramları ve planlanmasından tasarlanmasına ve değerlendirilmesine kadar program geliştirme sürecini açıkladık. İkinci bölümde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programını analiz ettik ve üçüncü bölümde, birinci bölümdeki ilkeler ışığında programı değerlendirdik ve programın hangi ilkelere sahip olduğu veya olmadığını tespit etmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Program Geliştirme, Ölçme, Değerlendirme, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı.

ABSTRACT
According To The Principles Of Curriculum Development An
Evaluation In Primary Education Religious Culture and Moral
Knowledge Curriculum

Education activities are carried out by bringing together many factors. Student, teacher, school, subject materials, environment, curriculum are basic elements of education. All of these factors must be taken into about the evaluation of the education. The primary factor which reflects educational approach that applied in the country; and which makes the education planned, measurable and valuable is curriculum. In curriculum, remote, general and subject purposes; content, education situations, measurement and evaluation activities are designed by curriculum design and development experts. Curriculum, save teaching activity from being relative and provide unity of education and coordination all over the country. However, applied curriculum must be designed according to the curriculum development principles.

In this thesis, we analyzed the curriculum of Primary Education Religious Culture and Moral Knowledge lesson. The thesis consists of three parts. In the first part, we explained the basic concepts and from planning to designing and evaluation of curriculum development process. In the second part, we analyzed the curriculum and in the third part, according to principles at the first part we evaluated and identified if the curriculum has got necessary quality or not.

Key Words: Education, Teaching, Curriculum Development, Measurement, Evaluation, Curriculum of Primary Education Religious Culture and Moral Knowledge.

ÖNSÖZ

Eğitim, en geniş anlamda insanın içinde doğup büyüdüğü toplumda ölene değin süren bir kültürleme sürecidir. Eğitim bilimleri açısından ise eğitim terimi, eğitim faaliyetinin nesnesinde istendik davranışları geliştirme süreçlerini ifade eder. Öğretim ise daha dar anlamda eğitim kılavuzlanması, belirli bir çerçevede, planlı bir şekilde icra edilmesidir. Bu bakımdan öğretim faaliyetleri, uzman kişiler tarafından hazırlanmış, denenmiş bir kılavuza yani öğretim programlarına ihtiyaç duyar. Öğretim programlarının hazırlanmasını esas olarak Program Geliştirme disiplini üstlenir ve eğitimin diğer disiplinleri de buna katkı sağlarlar. Öğretim programı eğitimin denetlenebilir, kontrol edilebilir ve geliştirilerek sürdürülebilir olmasını sağlayan en önemli faktördür. Bununla birlikte öğretim programları geliştirme faaliyetleri Türkiye’de çok geç dönemlerde başlamıştır.

Öğretim programları hedef/kazanımlar, içerik/tema, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme/ sınama durumları olmak üzere dört temel yapıdan oluşurlar. Bu dört temel yapı, ülkede benimsenmiş eğitim felsefesi ve buna bağlı olarak oluşturulan uzak ve genel hedefleri yansıtır. Aynı zamanda bu dört yapı birbiri ile de ilişkilidir ve her birinin sahip olması gereken birtakım özellikler mevcuttur. Bu bağlamda bu çalışma uygulanmakta olan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programını hazırlanma sürecinden başlayarak programı oluşturan dört temel yapının incelenmesini konu edinmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında öncelikle danışman hocam Prof. Dr. Fahri KAYADİBİ’ye, çalışma sürecinde yardımını esirgemeyen ve çalışmanın bütün bölümlerinde emeği bulunan Yrd. Doç. Dr. Ayşe Zişan FURAT’a, maddi manevi desteğiyle hep yanımda olan eşim Aysun GÜMÜŞ, babam Bekir GÜMÜŞ ve değerli arkadaşım Bayram ÇALIŞKAN’a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROGRAM GELİŞTİRME ve TEMELLERİ.....	4
1.1. Eğitim.....	4
1.2. Öğretim.....	6
1.3. Ölçme ve Değerlendirme.....	8
1.4. Eğitim Programı	9
1.5. Öğretim Programı.....	10
1.5.1.Öğretim Programının Özellikleri	10
1.6. Eğitim Felsefeleri	12
1.7. Program Geliştirme Sürecini Etkileyen Temel Eğitim Teorileri.....	16
1.8. Program Geliştirmede Yeni Yönelimler.....	18
1.9. Öğretim Programı Tasarımı.....	25
1.9.1. Gerekli Çalışma Gruplarının Oluşturulması	25
1.9.2. Program Geliştirme Sürecinin Planlaması	26
1.9.3. İhtiyaç saptama	27
1.9.3.1. İhtiyaç Saptama Yaklaşımları	27
1.9.3.2. İhtiyaç Saptama Teknikleri.....	28
1.9.4. Öğretim Programı Tasarım Modelleri	29
1.9.5. Program Tasarım Modelleri.....	30

1.9.5.1. Konu Alanı Merkezli Tasarımlar	31
1.9.5.2. Öğrenen Merkezli Tasarımlar	32
1.9.5.3. Problem Merkezli Tasarım	33
1.10. Öğretim Programının Öğeleri.....	35
1.10.1. Hedefler.....	36
1.10.1.1. Hedeflerin Aşamalı Sınıflandırılması.....	37
1.10.2. Öğrenme Alanı- İçerik	41
1.10.2.1. İçerik Düzenleme Yaklaşımları	41
1.10.3. Eğitim Durumları	43
1.10.4. Sınama Durumları.....	43
1.11. Öğretim Programı Değerlendirme Yaklaşımları	43

İKİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMI 48

2.1. Türkiye’de Program Geliştirme Faaliyetleri	48
2.2. Programın Hazırlanışı.....	51
2.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı	51
2.3.1. Programın Vizyonu.....	55
2.3.2. Programın Temel Yaklaşımı	56
2.3.3. Programın Yapısı.....	57
2.3.3.1. Hedefler	57
2.3.3.1.1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları	58
2.3.3.1.2. Kazanımlar (Dersin Özel Kazanımları).....	58
2.3.3.1.3. Öğrencilere Kazandırılacak Temel Beceriler	59
2.3.3.2. İçerik/ Tema.....	60
2.3.3.2.1. Kavramlar	61
2.3.3.2.2. Değerler	62
2.3.3.2.3. Öğrenme Alanları	63
2.3.3.3. Eğitim durumları	64
2.3.3.3.1. Etkinlikler.....	65

2.3.3.3.2. Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü	67
2.3.3.3.3. Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar.....	69
2.3.3.3.4. Kavram Öğretimi	71
2.3.3.3.5. Din Dili Çalışmaları	72
2.3.3.4. Sınama Durumları/ Ölçme ve Değerlendirme	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMININ DEĞERLENDİRMESİ.....	77
3.1. Programın Hazırlanışı ve Temelleri	77
3.2. Programın Vizyonu	82
3.3. Programın Eğitsel Yaklaşımı	83
3.4. Programın Din Bilimsel Yaklaşımı	83
3.5. Hedefler/ Kazanımlar	85
3.5.1. Genel Hedefler	85
3.5.2. Kazanımlar (Dersin Özel Kazanımları)	86
3.6. Öğrenme Alanları.....	92
3.6.1. Kavramlar	93
3.6.2. Din Dili	94
3.6.3. Değerler	95
3.7. Eğitim Durumları.....	97
3.8. Sınama Durumları.....	99
3.9. Programın Değerlendirmesi.....	101
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA	104
EKLER	115

KISALTMALAR

A.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Akt.	Aktaran
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
DEM	Değerler Eğitimi Merkezi
Edit.	Editör
Haz.	Hazırlayan
İDKAB	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
T.y.	Tarih yok
v.d.	Ve diğerleri

GİRİŞ

Eğitim faaliyetleri, insanların hem içinde yaşadıkları hem de onu değişen şartlara göre yeniden şekillendirdikleri bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim aynı zamanda bir kültürleme faaliyetleridir. Bu çabalar, belirli bir zaman ve mekânda dünyaya gelen bireyleri geçmiş ve gelecek arasında, toplumsal özelliklere uygun olarak şimdiki zamana adapte etmeye yöneliktir. Böylelikle bireyler, toplumsal sistemin bir parçası olarak gelenek zinciriyle geçmişe bağlanmakta, ürettikleri ve potansiyelleri ile de geleceği inşa edecek planlar hazırlamakta, mefkureler ile gelecek bütünleşmektedir. Bu özelliklerinden dolayı eğitim, kaotik olarak dünyaya gelen insanı topluma rapt ederek sosyal düzen ve türdeşliği sağlamakta; doğuştan getirdiği g ve yeteneklerine uygun olarak sosyalleştirmekte; insanı insan yapan özellikleri ona kazandırmaktadır.

Öğrenmeyi kılavuzlama işi olarak ğretim ise gelişigüzel değil profesyonel bir uğraştır. Bu nedenle, alanlarında uzman kişilerin görev alması gerekmekte ve her bir basamağında aynı bilinçle hareket edilmektedir. Öğrenmenin kılavuzlanması yani öğretimin bir plana uygun olarak icra edilmesi sürecinde en büyük görevlerden biri Program Geliştirme bilimine düşmektedir. Program geliştirme, öğretimin bilimsel olarak yapılabilmesi için gerekli ilke, yöntem ve teknikleri sağlamaktadır. Milli eğitimin uzak ve genel hedeflerine uygun olarak özel hedeflerin hazırlanmasına, programın ögelerinin ihtiyaçları karşılayacak şekilde yapılandırılmasına rehberlik etmektedir. Öğretimin en önemli basamağı ise kuşkusuz ğretim programlarının hazırlanmasıdır. Çünkü ğretim programları, okullardaki eğitime bir ereve kazandırmakta, onları sistemli parçalar haline getirmekte; denetlenebilir, geliştirilebilir ve yeniden yapılandırılabilir özelliklerini kazanmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda ülkede başat olan eğitim felsefesi, buna bağlı olarak oluşturulan uzak ve genel hedefler, ğretim programları vasıtasıyla eğitime yansıtılabilir. Öğretim programları olmadan milli eğitim dağımk, gelişigüzel, antidemokratik, işlevsiz ve sistemsizdir. Kaliteden ve toplam kalite yönetiminden yoksundur ve sürdürülebilir

olmaktan uzaktır. Bütün bu sebeplerden dolayı, öğretim programları tasarlanırken Program Geliştirme disiplinin verileri azami şekilde dikkate alınmalıdır.

Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin de bireyin, toplumun, doğanın ve dersin ihtiyaçlarına göre hazırlanması gerekmektedir. Bu amaçla bilimsel veriler ışığında, evrensel ilkelere uygun, demokrasi kültürüne hizmet edecek bir öğretim programı hazırlanmalıdır. Küresel düzeyde olduğu gibi eğitim alanında da meydana gelen değişimler tasarlanan programlarla öğretime yansıtılmalıdır. Ezberci eğitimin yerine, anlamaya dayalı, bireyin karşılaştığı problemlere ışık tutabilecek, hayatını anlamlandırmasına yardımcı olabilecek şekilde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimini sağlayacak program hayata geçirilmelidir ya da işe koşulan program bu özelliklere sahip olmalıdır.

Bu çalışmada yukarıdaki açıklamalar göz önünde bulundurularak Talim ve Terbiye Kurulu'nun 410 sayı ve 28.12.2006 tarihli kararı ile uygulamaya konulan ve 328 sayı ve 30.12.2010 tarihli kararıyla birtakım değişikliklerle tekrar kabul edilen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı incelenmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili temel kavramlar öncelikle açıklanmıştır. Bu bağlamda daha sonra program geliştirme ilke, yöntem ve teknikleri ile ilgili bilgiler verilmiş ve programın planlanma, hazırlanma süreci, programı oluşturan, programın üzerinde yapılandırıldığı kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları analiz edilmiş ve bunların program geliştirme ilkelerine uygun olup olmadığı araştırılmıştır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programını bir bütün halinde ya da kısmen inceleyen çalışmaların azlığı bizi hem bu konuda araştırma yapma konusunda teşvik etmiş hem de özellikle değerlendirme kısmında önümüze bir zorluk olarak çıkmıştır.

Konu ile ilgili olarak İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programının eğitsel yaklaşımı olan yapılandırmacılığın dersin kazanımları ile olan ilişkisine dair çeşitli kitap ve makaleler incelenmiş fakat Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programının incelenmesine yönelik eserler bulunurken İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programını hazırlanışı, programın öğelerinin doğası ve özellikleri ve bu öğelerin birbirleriyle olan ilişkisi, deneme ve uygulama sürecinde değerlendirme sürecini bütünüyle inceleyen bir esere rastlanmamıştır.

Çalışmada betimsel bir araştırma metodu takip edilmiş; Program Geliştirme, Öğretim Yöntem ve Teknikleri, Eğitim Felsefesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile ilgili kitap, makale, tezler literatür tarama tekniği ile araştırılmış, bu yolla araştırma bulgularına ulaşılmış ve programın değerlendirilmesi yapılmıştır. Kavramlardan yola çıkarak temel ilkelere ulaşılmış, bu ilkelere göre var olan program analiz edilmiş ve program değerlendirilmiştir. Birinci bölümde eğitim ilkelerine uygun bir programın tasarlanma süreci açıklanmış, ikinci bölümde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programı yapısı ve özellikleri ortaya konmuş ve üçüncü bölümde programın değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada programın etkililiği ve bu konuda hangi ögesinde değişikliklerin yapılabileceği (curriculum evaluation) incelenmemiş, sadece programın bir bütün olarak hazırlanma sürecinden başlayarak öğeleri, denenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinin program geliştirme ilkelerine uygun olup olmadığı analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROGRAM GELİŞTİRME VE TEMELLERİ

Program geliştirme, eğitim alanında uzman birçok kişinin katkısı ile oluşan dinamik bir süreçtir. Dinamik bir süreçtir çünkü hiçbir zaman nihayete ermez. Sürekli geliştirilmeye ve yeni ihtiyaçlara cevap vermek için bir kısmında ve/veya tamamında değişikliklere ihtiyaç duyar. Bu aynı zamanda mükemmel bir programın olmadığı anlamına da gelir. Program geliştirme ile ilgili pek çok tasarım, ihtiyaç belirleme yaklaşım ve tekniği, içerik tasarlama tekniği ve değerlendirme yaklaşımı vardır. Özcan Demirel'in Eğitimde Planlama ve Değerlendirme Sanatı, Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme; Selahattin Ertürk'ün Eğitimde Program Geliştirme; Veysel Sönmez'in Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı; Salih Uşun'un Eğitimde Program Değerlendirme adlı eserlerinden genel olarak faydalanılmıştır.

Bu bölümde önce temel kavramlar tanımlanacak ve program geliştirme süreci açıklanmıştır.

1.1. Eğitim

Eğitim pek çok tanımla yapılan bir kavramdır. Bunun başlıca nedenleri: eğitimin şemsiye bir kavram olması, eğitmen veya eğitim felsefecilerinin felsefi yaklaşımları, kavramın bir yönünü veya işlevini ön plana çıkarmalarıdır. Eğitim, Türkçe bir kelime olarak eğmek kökünden gelmektedir. Eğmek bir şeyi eğmek manasında eşya için kullanılır. Eşyanın eğilmesi ile durumunda değişiklik yapılmış olur. İnsan için kullanıldığında eğmek, insanın davranışında inanıp benimseme ile veya zorla değişiklik meydana gelmesi anlamına gelir.¹ Eğitim konusunda Hollandalı Martinus Langeveld üç unsuru birleştiren bir açıklamada bulunur: i) eğitim amacına ulaşmak için bilinçli olarak yapılan eylem, yani "eğitmek", ii) yetişkinlerle çocuklar

¹ Nurullah Altaş, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, İstanbul, Nobel Yayınları, 2001, s. 26

arasındaki ilişkiler, iii) objektif çevre. Bu çevreye, iklim, ailenin ekonomik durumu, barınma, beslenme, giyim, ailenin kültürel donanımı vb. dâhildir. Langeveld şöyle bir tanıma ulaşmaktadır: “ Eğitim, bir yetişkinin, manen gelişmiş bir varlık olarak yetişmesine katkıda bulunan bütün unsurları kapsar; eğitmek bundan sadece sınırlı bir kesittir; yani, çocuğa yönelik bir eylem, bir eğitim amacına ulaşmada kullanılan bir araçtır.”² “Eğitim, çocukta fiziksel, Entelektüel, ahlaki hallerin uyandırılması, geliştirilmesi faaliyetidir.” (Durkheim) “Bir neslin kendilerinden sonra gelecek olanlara, o güne kadar ulaşılmış gelişme merhalesini korumak ve yükseltmek niteliğini kazandırmak amacıyla verdiği kültürdür.” (W. O. Lester) “Eğitim, yetişkin bir neslin bir plan ve gayeye göre yetişmekte olan nesillerin gelişimini sağlamak için yaptığı çalışmalardır.”³ Eğitim, davranış geliştirme, yetenek geliştirme, bilgi-beceri ve tutum kazanma sürecidir.⁴ İnsanın ve toplumun yararı ve yarını düşünülerek uyumun ve üretkenliğin artırılmasına yönelik düşünce ve davranış değişikliğini yaratma çabasıdır. Önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda insanların düşüncelerinde, tutum, davranışlarında ve yaşamlarında belirli iyileştirme ve geliştirmeler sağlamaya yarayan sistematik bir süreçtir.⁵

Eğitime bir sistem olarak bakıldığında her sistem gibi eğitim de, girdi, süreç, çıktı ve değerlendirme(kontrol) ögelerinde oluşmaktadır. Bu ögelerin herhangi birinde değişiklik, eksiklik, yanlış işleyiş sistemin çalışmasını ve elde edilecek ürünün niteliğini etkiler. Çünkü sistemin tüm ögelerinin işleyişinin bir sonucu olarak bireylere istendik davranışlar belli ölçüde kazandırılabilir.⁶

Yukarıdaki tanımlara bir bütün olarak bakıldığında eğitim, doğumdan ölüme kadar bir kültürlenme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

² Cemal Tosun, **Din Eğitimi Problemine Giriş**, Ankara, Pegem Akademi Yayınevi, 2010, s. 9

³ Halis Ayhan, **Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler**, İstanbul, Damla Yayınları, 1986, s.15-16

⁴ Cevat Alkan, **Eğitim Teknolojisi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2005, s.13

⁵ İsmet Barutçugil, **Eğitim Becerilerinin Geliştirilmesi: Eğiticinin Eğitimi**, İstanbul, Kariyer Yayıncılık, 2002, s.18

⁶ Şeref Tan, **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2005, s.5

1.2. Öğretim

Öğretme, bir yanda davranış değişikliğini diğer yanda da yeni bir bilgi ve inanç edinmeyi amaçlar.⁷ Öğrenmeyi kılavuzlama işidir. Öğretme, amaçlı eğitim etkinlikleridir ancak bunlar plansız, gelişigüzel ve programsız olabilir. Öğretim ise, amaçlı olmakla birlikte planlı, programlı eğitim etkinlikleridir.⁸ Bilgi, değer-takdir duygusu ve becerilerin kazanılması amacıyla girilen planlı etkinliklerdir.⁹ Öğretim, öğrenmeyi oluşturmak üzere bilgi ve çevrenin düzenlenmesidir. Çevre yalnızca öğretimin olduğu yeri değil, aynı zamanda bilgileri aktarmada ve öğrencinin çalışmasına yön vermede gerekli yöntemleri, teknikleri ve araç-gereçleri de içerir.¹⁰ Belli giriş davranışlarıyla sürece katılan öğrencileri, onlar için hazırlanmış olan bir öğrenme-öğretme ortamının öğeleriyle etkileşime sokarak davranışlarında istenilen değişimleri sağlama çabalar.¹¹ Öğretim, bir eğitim kurumunda ders verme işidir. Örgün ya da yaygın eğitim kurumlarındaki öğrenmeleri kolaylaştırma maksadıyla sağlanan kılavuzluk, materyal ve etkinliklerdir. Eğitimin daha önceden belirlenmiş bir şekilde, belirli bir zaman diliminde ve belirli bir mekânda gerçekleştirilen bölümüne denir. Hedeflerin belirlenmesiyle başlatılır, değerlendirme işleminin yapılmasıyla sona erer.¹² Farabi, eğitimi ahlaki ilkelerin insanda tezahür ettirilmesine ayırır ve öğretimi, insanın başkasına benzemek (taklit) için bir fiil yapması ve kendisinde bir meleke meydana gelmesi için onun yaptığını defalarca yapması olarak açıklar. İnsan bir melekeye kaynaklık eden bir fiille nitelendiğinde ve bununla o meleke kendisinde meydana gelinceye kadar (o fiili) yapması kastedilmesidir. O öğretimi ikiye ayırır. Birincisi, kendisinden bir fiilin melekesinin meydana geldiği öğretimdir. Bu ya benzerini yapmak suretiyle öğretimdir ya da muhatabıyla veya işaret ve yazı gibi hitabın yerini tutan bir şeyle öğretimdir. Muhataba, işitenin - kendisinde meleke oluşması için- yapması gereken fiilin sıfatıdır. Bununla kastedilen, yalnızca bilginin oluşması değil, bunun yanında bir fiilin kendisinden çıktığı bir melekenin oluşmasıdır. Diğerisi ise, onların bir kısmı riyazet (alıştırma)

⁷ John B. Magee, **Philosophical Analysis in Education**, New York, Harper-Row Publishers, 1971, s. 54

⁸ Süleyman Akyürek, **Din Öğretimi**, Kayseri, Laçın Yayınları, 2008, s. 17-18

⁹ M. Şefik Sezgen, 'v.d.', **Eğitime Giriş**, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1990, s.4

¹⁰ Zeki Kaya, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2006, s.4

¹¹ Durmuş Ali Özçelik, **Ölçme ve Değerlendirme**, Ankara, ÖSYM Yayınları, 1998, s. 9

¹² Mustafa Önder, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, İstanbul, Işık Akademi Yayınları, 2008, s. 24

olarak adlandırılır ve bir kısmının da herhangi bir adı yoktur. Bunlardan ahlaki olanlara “öğretim” demektense “eğitim” (te’dib) denmesi daha uygundur.¹³ İbni Sinâ, öğretimin önceki bir bilgiyle gerçekleştiğini ifade eder. Ona göre öğretim ve öğrenimin bir kısmı, marangozluk ve boyacılık zaanatsaldır ve ancak o zanaatın fiillerini sürekli yapmakla meydana gelir. Bir kısmı, aşılamayla olur (telkînîdir). Bir şiiiri veya bir dili aşılama gibi ki bu, -bir meleke olarak meydana gelmesi için- o sesleri ve lafızları sürekli telaffuzla gerçekleşir. Bir kısmı eğitseldir (tedbî) ve ancak öğrenenle (toplularak) karşılıklı gerçekleşir. Bir kısmı taklitle olur (taklîdî). Bu insanın herhangi bir görüşe inanmaya yakınlık duymasıdır ve öğrencide hocaya güvenmesi yönünden gerçekleşir. Bir kısmı uyarımla olur (tenbîhî). Mesela mıknaatın demiri çektiğini bilen fakat o anda bundan habersiz olan ve demirin çektiğini gördüğü halde farkına varmayıp şaşırarak kimseye “işte bu, senin bildiğin mıknaatıdır” denir. Böylece o kimse, durumun farkına varır ve şaşkınlığı gider. Ya da kendiliğinden açık evvelî (ilksel) önermeleri işitip de ifadedeki veya zihnindeki bir eksiklikten dolayı kavramayan kimseye söz konusu önermeler yeniden anlatılır. Öğretim ve öğrenimin, başka sınıfları da vardır. Fakat (yukarıdaki sayılanlarda dâhil) bunların hiçbiri de zihinsel veya düşünsel değildir. Çünkü zihinsel ve düşünsel, işitilen veya düşünülen bir sözle elde edilen ve daha önce bulunmayan bir inanç ya da düşünce veya daha önce bulunmayan bir tasavvur oluşturabilen şeydir. Zihinsel öğretim veya öğrenim, iki insan arasında olabileceği gibi iki farklı yönden bir insan ile kendisi arasında da olabilir. Böyle bir insan, mesela kıyastaki sonucu çıkarması yönünden öğrenen olur. Öğretim ve öğrenim zat bakımından bir ama itibar bakımından ikidirler. Çünkü tek bir şey -ki bu, bir bilinmeyeni bir bilinenle elde etmeye doğru yönelmektir-, gerçekleştiği şeye kıyasla öğrenim adını alırken kaynaklandığı şeye yani fail illete kıyasla öğretim adını almaktadır. Tıpkı hareket etme ve ettirme gibi. Her türlü zihinsel ve düşünsel öğretim ve öğrenim, daha önce var olan bir bilgiyle gerçekleşir. Çünkü öğretim ve öğrenimle gerçekleşen tasdik ve tasavvur, daha önceki işitilen veya düşünülen bir sözden sonra olurlar. Bu sözün

---

¹³ FARABİ, *Kitabu'l-Burhân*, Çev. Ömer Türker, Ömer Mahir Alper, İstanbul, Klasik Yayıncılık, 2008, s.53

önce biliniyor olması gerekir. Fakat rastgele değil istenilen şeye dair bilfiil değilse bile bilkuvve bir bilgi olması yönünden biliniyor olmalıdır.¹⁴

Özellikle Farabi ve İbn Sina'nın tanımları bütüncül bir bakış açısını yansıtmaktadır. Davranışçı, bilişsel ve sosyal bilişsel yaklaşımları kapsamaktadır.

1.3. Ölçme ve Değerlendirme

Genellikle ölçme (measurement) ile değerlendirme (evaluation) birbirine karıştırılmaktadır. Ölçme, varlık ve olayların belli bir nitel veya nicel özelliğe sahip oluş derecelerini belirleme işlemidir.¹⁵ Bir birim kullanarak, ölçmek istediğimiz şeyin o birime göre benzerliğini veya farkını bulmaktır.¹⁶ Ölçme, bir betimleme işlemidir. Belli bir nesnenin ya da nesnelerin belli bir özelliğe sahip olup olmadığının, sahipse sahip oluş derecesinin gözlenip gözlem sonuçlarının sembollerle ve özellikle sayı sembolleriyle ifade edilmesidir.¹⁷ Eğitimde yapılan ölçmeler, ölçülecek olan nesnenin özelliklerine göre doğrudan, dolaylı veya türetilmiş ölçme ile yapılır.

Değerlendirme ise, ölçmeden daha geniş bir kavramdır. Ölçme bir şeyin niceliğine ilişkin bilgi verir. Bu bilginin yeterli olup olmadığı, istenilen nicelik, nitelik veya türden olup olmadığı ise değerlendirme sonucunda ortaya çıkar. Ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma sürecidir.¹⁸ Değerlendirme, bir veya daha fazla gözlem verisini bir ölçüte vurma işlemidir.¹⁹ Değerlendirme, ölçme, ölçüt ve karar aşamalarını kapsar. Elde edilen ölçümlerden bir anlam çıkarmak ve bir ölçüt yardımı ile karar verme sürecidir.²⁰ Okuldaki eğitim ve öğretimin etkililik derecesini tayin ederek hedeflerin ve öğrenim

---

¹⁴ İbn Sînâ, *Kitâbu'ş-Şifâ: İkinci Analitikler*, Çev. Ömer Türker, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2006, s.7-9

¹⁵ Mehmet Yalçiner, *Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme*, Ankara, Nobel Yayınları, 2006, s. 36-37

¹⁶ Mustafa Öcal, M. Emin Ay, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1994, s. 6

¹⁷ Halil Tekin, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara, Yargı Yayınları, 1996, s.31

¹⁸ M. Fuat Turgut, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara, Saydam Matbaacılık, 1990, s. 3

¹⁹ Cemal Yıldırım, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara, Hacettepe Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, (T.y), s.2

²⁰ Duran Çelik, *Okullarda Ölçme Değerlendirme Nasıl Olmalı*, İstanbul, Milli eğitim Basımevi, 2000, s.13

yaşantılarının amaca hizmet edip etmediğini sağlayan bir süreçtir.²¹ Eğitimde değerlendirme sistemin aksayan ve eksik yönlerini tespit etme olanağı sağlar. Çıktılar üzerinde yapılacak kontrol sonunda, geliştirilen davranışlardaki yetersizlik halleri, bunların düzeyi ve kaynakları saptanabilir. Genel olarak değerlendirme sayesinde eğitim sisteminin eksik yönlerinin tespitiyle, sistemin kendini kontrol etmesi ve eksikliklerini gidermesi sağlanır. Değerlendirme sistemin bütün öğelerine yapılabilir.

1.4. Eğitim Programı

Kelime olarak program, belirli şartlar ve düzene göre yapılması öngörülen işlemlerin bütünü anlamına gelmektedir.²² Eğitsel manada genel olarak “okulun öğreteceği şey” anlamına gelmekte iken daha dar olarak “muayyen öğrenciler için muayyen bir zamanda uygulanacak olan spesifik eğitsel faaliyetler” olarak tanımlanabilir.²³ Eğitim programı, bir eğitim kurumunda çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağlanan, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar. Daha açık bir ifadeyle eğitim programı, öğretim-öğrenme süreçlerini de kapsayan öğretim programı ve öğretim programı dışındaki faaliyetlerin tümüdür. Bu faaliyetlerin başlıcaları: eğitsel kol faaliyetleri, özel gün ve haftaların kutlanması, rehberlik hizmetleri, sağlık hizmetleri, sanatsal faaliyetler, özel kurslar, gezi-gözlem incelemeleri, kültürel faaliyetlerdir.²⁴ Eğitim programı, ders dışı etkinlikleri, öğrencinin toplumsal, duygusal ve bedensel gereksinimlerini de içermektedir.²⁵ Bir eğitim yerinde, öğrencilerin önceden belirlenmiş, eğitim amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için planlı yapılan eğitsel etkinliklerin tümüdür.²⁶

Eğitim programı eğitim-öğretim sürecindeki bütün faaliyetleri kapsar ve hem öğretim programları için bir başlangıcı oluşturur hem de eğitime bir çerçeve

---

²¹Selahattin, Ertürk, **Planlı Eğitim ve Değerlendirme**, Ankara, Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları, 1966, s. 51

²² TDK, Ankara, 1998, s. 1826

²³ Elliot W. Eisner, **The Educational İmagination on the Design and Avaluation of School Programs**, New York, The Macmillan Co., 1985, s. 39

²⁴ Birol Vural, **Eğitim Öğretimde Planlama-Ölçme ve Stratejiler**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2006, s. 107-108

²⁵ Hıfzı Doğan, **Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1997, s. 77

²⁶ İ. Ethem Başaran, **Eğitim Yönetimi**, Ankara, Yargıcı Matbaası, 1996, s.82

kazandırır. Yani öğretim programları, eğitim programında yer alan felsefe, ilke ve yaklaşımlara göre tasarlanır.

1.5. Öğretim Programı

Genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına yönelik faaliyeti kapsar.²⁷ Okullarda okutulan toplam ders çeşitlerini gösteren programdır.²⁸ Vizyondaki ilkeleri öğrenenlerin eğitsel yaşantılarına taşıyacak bir tasarım veya temel bir örgütlemedir.²⁹ Eğitim programı sadece okutulan konu ya da derslerle ilgili bir açıklama ya da belge olmayıp aynı zamanda ne okutulması gerektiğiyle ilgili bir buyruk olmak durumundadır. Başka bir deyişle onun bir yandan olanla bir yandan olması gerekenle ilgili boyutu vardır. Özellikle normatif boyutu söz konusu olduğunda eğitim programının eğitim amaçlarıyla yakından ilişkilidir. Nasıl bir insan yetiştirilmesi, bireylere ne öğretilmesi gerektiği ve söz konusu eğitim ve öğretimin ne şekilde gerçekleştirileceğiyle ilgili ilkelere çıkar.³⁰

1.5.1. Öğretim Programının Özellikleri

Tasarlanan bir öğretim programının belli başlı özelliklere sahip olmalıdır. Bu özellikler şunlardır:

İşlevsellik: İşlevsel bir öğretim programı, öğrencilerin yaparak, yaşayarak öğrenmelerine fırsat verir. Programda dikkatin toplandığı odak noktası bilgi yığınlarından ibaret ders konularının seçilmesi ve düzenlenmesi değil, çocukların bilfiil yaşadıkları tecrübe faaliyetlerinden oluşan dinamik bir programdır. İşlevsel öğretim programında öğretilen bilgi hayatta geçerli olan, işe yarayan konuları içerir.³¹

Esneklik: İşlevsellik anlayışına göre hazırlanmış bir programın 'esnek' olması beklenir. Esneklikle her öğrencinin gerek birey gerekse bir grubun üyesi

²⁷ Leyla Küçükahmet, **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, İstanbul, Alkım Yayınları, 1999, s.9

²⁸ Hasan Çelikkaya, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999, s.64

²⁹ Jon Wiles, Joseph Bondi, **Curriculum Development**, Ohio, Merril Publishing Company, 1989, s. 3

³⁰ Ahmet Cevizci, **Eğitim Sözlüğü**, İstanbul, Say Yayınları, 2010, s.182

³¹ Aytekin Şişman, Ahmet Eskicumalı, **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, İstanbul, Değişim Yayınları, 2003, s.38

olarak ve gerekse yaşadığı çevrenin şartları bakımından bireysel farklılıkları, ihtiyaçları ve özellikleri dikkate almak demektir. Bir öğretim programı bölge ve çevre özelliklerini, bireysel farklılıkları (fiziki-psikolojik özellikler ve öğrenme bakımından), hızla ilerleyen bilim ve tekniği dikkate alır ve ilgili oldukları okulların amaçlarını gerçekleştirmeye azami hizmet eder.³²

Devletin ve toplumun görüş ve isteklerine uygun olmalıdır: Eğitim kurumları toplumu meydana getiren bireylere milli değerleri ve idealleri kazandırmakla görevlidirler. Bunun için öğretim programlarında yer alan çeşitli dersler ve faaliyetler, devletin dayandığı temel felsefe ve ilkelerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik olmalıdır. Ülkemizde anaokulundan yükseköğrenimin sonuna kadar tüm eğitim kademelerinde, Atatürk ilkelerini, Cumhuriyet idaresini benimseyen ve koruyan, milli değerlere bağlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Türk eğitim sisteminde yer alan okulların öğretim programları bu amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenmektedir.³³

Uygulanabilirlik: Öğretim programlarının bir özelliği de onların uygulanabilir olmalarıdır. Programın uygulanabilir özelliği, onların işlevsel şekilde ve esneklik özelliklerinin bir sonucudur. Program çeşitli durumlara uyarlanabilmelidir. Uygulanabilir olmayan bir program diğer ilkelere her ne kadar uygun olursa olsun verimsiz bir programdır.³⁴

Ekonomik olma: Bir öğretim programı içinde amaçlar, içerik, ders yöntemleri, araç gereçler ve değerlendirme teknikleri gibi çeşitli faaliyet kategorileri vardır. Her bir faaliyet kategorisinin gerçekleşmesi belli maliyetlere bağlıdır. Bu nedenle, öğretim programının hazırlanmasında ve uygulanmasında ekonomiklik ilkesine uyulmalıdır.³⁵

Uygulayıcılara yardımcı olmalıdır: Programların hazırlanması kadar uygulanması da önemlidir. Çünkü en iyi bir program yetersiz bir uygulama ile verimliliğini kaybeder. Bu bakımdan öğretmenlere ve diğer görevli kişilere

---

³² A.e, s.38

³³S. Savaş Büyükkaragöz, Cuma Çivi, **Genel Öğretim Metodları: Öğretimde Planlama Uygulama**, İstanbul, Beta Yayınları, 1999, s. 193

³⁴ Muhsin Hesapçioğlu, **Öğretim İlke ve Yöntemleri: Eğitim Programları ve Öğretim**, İstanbul, Beta Yayınları, 1998, s.81

³⁵ A.e., s.81

programları başarıyla uygulayabilmelerini sağlayacak rehberlik yapılmalıdır.³⁶ Bu bakımdan program olabildiğince sade ve anlaşılır, gerekli ve yeterli açıklamalara sahip olmalıdır.

1.6. Eğitim Felsefeleri

Eğitim Felsefesi, genel yapıdaki felsefi sorunların dışında fakat genel yapıya bağlı olarak eğitimi ilgilendiren sorunları konu edinir. Genel olarak yaşam felsefesi genel ilkeleri ortaya koyar. Eğitim felsefesi bu ilkelerin uygulanmasını temel etkinlik olarak ele alır.³⁷ Eğitimin problemlerini ele alır ve mümkün alternatifleri ortaya koymaya çalışır.³⁸

Program tasarımına başlarken tasarımcının önce uygulamadaki eğitim felsefesi ile üzerinde çalıştığı alan arasında ilişki kurması gerekir. Program planlanırken, sistemin ve kurumun felsefesi çalışılmalıdır. Eğitim felsefesi, eğitimde uygulanan kavramlarla, ilkelerle, inançlarla ve tavırlarla ilgilidir. Felsefe bireyin belli durumlarda nasıl davranacağını gösterir. Bir ülkede etkili olan eğitim felsefesi, büyük oranda eğitim sisteminin yapısını sınırlandırır. Program tasarımcısı, mevcut eğitim sistemini tanıdıktan sonra, öğretim yapılacak alanla, eğitim felsefesi arasında bir bütünlük sağlamalıdır. Tam olarak açıklığa kavuşmamış bir eğitim felsefesi, eğitimin yetersiz olmasına neden olur. Ülkemizde eğitim felsefesi büyük oranda yasalarla, hükümet programları ve şura kararları ile ifade edilmekte ve bu yolla sistemi yönlendirmektedir. Gelişmeler ve yeni görüşlere paralel olarak gözden geçirilmektedir.³⁹ Ayrıca eğitim felsefesi, eğitim programının içeriğini, eğitim durumlarını ve sınav durumlarını da belirlemektedir. İçeriğin neliği, benimsenen felsefi anlayışa göre belirlenmektedir. Örneğin, matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi derslerde bile, kazandırılacak istendik davranışlarla ilgili bilgi, beceri ve duyuşlar, temele alınan felsefeye hizmet edecek biçimde düzenlenip sunulur.⁴⁰

³⁶ Büyükkaragöz, Çivi, a.g.e., s.193

³⁷ Fatma Varış, **Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara, Alkım Yayınları, 1995, s. 83

³⁸ Albert J. Taylor, **What is Philosophy of Education**, Edit. Christopher J. Lucas, London, The Macmillian Co., 1969, s. 209

³⁹ Hesapçioğlu, a.g.e., s.33

⁴⁰ Veysel Sönmez, **Eğitim Felsefesi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2005. s.40-44

Eğitimi etkileyen başlıca felsefi akımlardan İdealizm, Realizm ve Pragmatizm'i inceleyebiliriz.

İdealizm: İlkçağ Yunan düşünürlerinden beri var olan İdealizm, varlıkları düşüncenin ürünü veya düşüncenin bizzat kendisi olarak kabul etmektedir.⁴¹ Böylece dış dünyanın varlığını reddeder veya onu algılara indirger.⁴² Ortak tecrübenin nesnesi olan şeyler bizatihi var olamazlar. Ve onları algılayan bir insan zihni var oldukça var olmayı sürdürürler. Eğer, ormanda devrilen ağacın çıkardığı sesi duyacak bir insan olmazsa kim böyle bir şey olduğundan bahsedebilir? Varlık onu algılayan olmaksızın imkânsızdır. Bununla birlikte İdealizm, içinde yaşadığımız dünyayı beğenmediğimiz takdirde zihinsel güçlerimizi kullanarak başka bir dünya yaratabileceğimiz gibi bir düşünceyi de ifade etmez.⁴³ İdealizm'e göre duyuların verdiği bilgiler aldatıcıdır. Gerçek bilgi aklın ürünüdür; çünkü esas gerçek fizikî âlemde değil aklın içindedir.⁴⁴ Gerçek bilgiye sahip olanlar, duyuların aldatıcı verilerinin ötesine geçerek gerçekliğin özsel karakterini bilen kişilerdir. Bu özsel karakter idea veya formdur ki idea veya form dünyadaki maddi nesnelere aşkındır ve ayrı bir varlık ve öze sahiptir.⁴⁵ İdealist eğitimciler insanın değerini çok yüksek görmekte ve eğitimle bunu daha da artacağına inanmaktadırlar. Eğitim uzun vadede insanda değerler oluşturmalıdır. İnsanın kendisi karar verebilmeli, kendiliğinden hareket edebilmeli, yaratıcılığını ve aklî kapasitesini tam olarak kullanabilmelidir. Eğitimde sağlam ve kültürlü bir kişilik geliştirmek büyük önem taşımaktadır.⁴⁶ İdealistler, merkezine kavramsal ve düşünsel disiplin doğrularının konulduğu bir müfredat programından hareket ederler. Program, felsefe ve teoloji gibi insanın Tanrı ve evrenle olan temel ilişkilerini açıklayan en genel disiplinlerin belirlediği bir hiyerarşı biçiminde ortaya konulur. Bu hiyerarşik ilkeye göre; en belirli özel/tek tek konular, en genel konularla ilişkilendirilerek kanıtlanır. Genel konular soyut olup sınırları belirli zaman, yer ve

⁴¹ Mustafa Ergün, **Eğitim Felsefesi**, Ankara, PegamA Yayıncılık, 2009, s. 49

⁴² Ali Osman Gündoğan, **Felsefeye Giriş**, İstanbul, Dem Yayınları, 2010, s.46

⁴³ J. Edward Rower, **Philosophy of Education**, New Jersey, Prentice-Hall, 1982, s. 75

⁴⁴ Ergün, **a.g.e.**, s. 49

⁴⁵ Rower, **a.g.e.**, s.78

⁴⁶ Ergün, **a.g.e.**, s. 49-50

şartlardan daha önemlidir.⁴⁷ İdealizme göre iyi bir öğretmen ilk olarak öğrencilerin doğasını anlamak zorundadır. Öğretmenler, aklın manevi doğasını ve bilginin manevi özünü anlamadıkça algılara dayalı davranışların çıktıklarına ve öğrenme yeteneklerinin pedagojik ilkelerine yoğunlaşacaklardır. Böylece algının ve yeteneğin öğrenme için sadece başlangıç ilkeleri olmasını ihmal edip öğrenmenin sonuna değil sadece başına dikkat edeceklerdir. İdealistlere göre öğretmenler bir sanat icra ettiklerini, insanlığın gelişmesi sürecinde insan doğasını işlediklerini bilmelidirler.⁴⁸

Realizm: Ünlü Alman şairi Goethe, İdealizmi cennetten inen bir sütun, Realizmi dünyadan yükselen bir piramit olarak tasvir eder. İdealizm ve Realizm arasındaki bir betimleme olarak bu durum, Realizm'in tecrübî ve bilimsel vurgusuna, buna zıt olarak İdealizm'in fizikî gerçekliği olan nesnelere aldatıcı bulma veya onların varlığını algılarından başlatma eğilimi arasındaki farka dikkat çekmektedir.⁴⁹

Realizm, varlıkların insan bilincinin dışında ve ondan bağımsız olarak var olduğunu savunan bir felsefi görüştür. İnsan, gerçek bir dünyanın içinde yaşamaktadır. Bu gerçek hayat çeşitli bilimlerce incelenmeli ve onun yasaları bulunmalıdır.⁵⁰ İnsan da dâhil olmak üzere fizikî dünya tamamen doğadaki ortak bir kaynaktan oluşmaktadır. Akıl, beynin bir işlevidir ve beyin, evrimsel ilerlemenin oluşturduğu oldukça karmaşık bir makinedir.⁵¹ Realistler, zihnimizin dışında gerçekten var olan bir dünyayı ve bu dünyanın da bilinebileceğini üne sürmektedirler. Bilginin sınırları yalnızca zihinle sınırlanamaz; bilgi sınırsızdır, bizim dışımızdaki dünya ne kadarsa bilgimiz o kadardır. Sınırlar arttıkça bilgimizin sınırları ve kapsamı da artmaktadır. Bilen özne ne bilenenler arasındaki ilişki tek boyutlu değildir. Özne kendi zihin algısının ötesine geçerek nesnenin gerçek bilgisine ulaşılabilir.⁵²

---

⁴⁷ L. Gerald Gutek, **Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar**, Çev. Nesrin Kale, Ankara, Ütopya Yayınları, 2006, s. 36

⁴⁸ Rower, **a.g.e.**, s. 84

⁴⁹ **A.e.**, s. 90

⁵⁰ M. Çağatay Özdemir, **Eğitim Bilimine Giriş**, Edit. Mustafa Ergün, Ankara, Ekinoks Yayınları, 2006, s. 31

⁵¹ Rower, **a.g.e.**, s. 94-95

⁵² A.Kadir Çüçen, **Bilgi Felsefesi**, Bursa, Asa Yayınları, 2010, s. 78

İlk kez Aristoteles tarafından ilkeleri belirlenen Realizme göre eğitimin amacı en iyi, en mükemmel yetilerle donatarak insanı mutlu etmektir. Eğitim, bilgi alanları konusunda aydınlatırken insanın en önemli yetisi olan aklını geliştirmeyi; insanları, akılları kullanarak yapacakları tercihlerde ne istediklerini bilme, mükemmel bir potansiyel oluşturarak kendilerini ifade etme ile rasyonel ve hiyerarşik düzene göre benimseyecekleri amaç ve roller aracılığıyla kendi kimliklerini belirleme konusunda cesaretlendirmeyi hedefler.⁵³

Pragmatizm: Kant'ın bilinmezçiliğine ve J.S. Mill'in faydacılığına (utilitarizm) dayanan pragmatist görüşe göre insan, evrende gördüğü pek çok şeyleri anlayamaz. İnsan için önemli olan, onun kendi işine yarayandır. İnsan bu dünyada çıkarlarına bakmalıdır; bizim için elverişli olmayan "doğru" değildir. Doğru düşünceler, yarar getirmelidir. Gerçek, insana yararlı olarak uygulanabilir.⁵⁴ Pragmatizm'in temel özellikleri; apriorizm,* ve kesinliği reddetme; fallibilizm,** deneysel ve tecrübî metodlarını benimseme, özellikle genel ve insan doğasındaki gerçekliğe natüralist ve evrimsel bakış açısı, düşünce, dil, bilgi, değerler ve kurumlar hakkında ilişkili enstrümantalizm,*** anlamın hesapla ilişkili ve pragmatik maxim şeklinde felsefi bir analiz aracı olarak benimsenmesi, doğruluğu ve gerçekliği araştırmanın ürünleri olarak hesaplamadır.⁵⁵

---

⁵³ Gutek, **a.g.e.**, s. 51

⁵⁴ Özdemir, **a.g.e.**, s. 32

* Salt ussal ilkelere dayanma. Hiç bir deneye dayanmadan salt ustan elde edilen bilgilere dayanma.

** Deneysel bilginin asla kesin olmadığı doktrin.

*** Amerikan düşünürü pragmacı John Dewey'in kuramları alet sayan öğretisi. Amerikan düşünürü William James'in uygulayıcılığından yola çıkan Amerikan düşünür Dewey; bilimsel yasa, kuram ve kavramları birer "alet" saymaktadır. Başarılı olurlarsa iyi ve gerçektirler, başarılı olmazlarsa kötüdürler ve gerçek değildirler. Deneysel mantık adıyla adlandırılan aletçilik, nesnel bilimciliği yadsır. Ona göre bilimin, belli bir durumda en elverişli davranışın araştırılmasını sağlamaktan başka hiçbir nesnel gerçekçiliği yoktur. Aletçilik nesnellığı öznelliğe indirgediğinden ötürü de öznel düşünceli bir anlayıştır.

⁵⁵ Randall Curren, **Philosophy of Education**, Edit. Harwey Siegel, Oxford, Oxford University Press, 2009, s. 493-494

1.7. Program Geliştirme Sürecini Etkileyen Temel Eğitim Teorileri

Eğitim teorileri, eğitimi etkileyen felsefelere bağlı olarak ortaya çıkmışlardır ve bir üst kavram olarak eğitimin bütünü alt yapısını oluştururlar. Uzak ve genel hedeflerle yakından ilişkilidirler. Aynı zamanda felsefeler ile programın öğeleri arasındaki bağlantıyı sağlarlar.

Daimicilik: Daimicilik akımının temelinde ‘klasik realizm’ yatar. Bu görüşü savunanlar, eğitimin evrensel nitelikteki belli gerçeklere göre şekillendirilmesi üzerinde dururlar. İnsanın doğası ve ahlaki ilkeler değişmez. İnsanların bu değişmez ebedi gerçeklere göre yetiştirilmesi gerekir. Çünkü insanlık tarihi boyunca insanın özü değişmemiştir. Eğitim sağlam ve doğru karakterli insan tipi oluşturma amacıyla olmalıdır. İnsan doğasının en önemli yanı ‘akıl’dır. Bu nedenle, eğitimde insan zihninin gelişmesine (entelektüel eğitime) önem verilmesi gerekir.⁵⁶ Aynı zamanda eğitim herkes için aynı olmalıdır. Daimicilere göre okullar hiçbir zaman gerçek hayatın bir taklidi değil, ona hazırlıktır. Öğrencilere kültürel mirası ve değerleri benimsetmeli, bu suretle değerlerinin farkında olmasını sağlamalıdır. Okulun temel işlevi, kültürü etkili bir şekilde yeni kuşaklara aktarmaktır. Çocuklara belli zamanlarda önemli bilgiler yerine her zaman ve her yerde geçerli bilgi ve değerler kazandırılmalıdır. Öğrencilere evrensel sorunlar ve insanlığın üstün nitelikteki dilek ve istekleri edebiyatta, felsefede, tarih ve tabii bilimlerde geliştirilmiş olan eserler yoluyla öğretilmelidir.⁵⁷

İnsan, aklıyla mutlak doğrulara ulaşmada bazen yeterli, bazen yetersiz kalabilir. Onun aklını tutarlı kullanmak için yaşadığı toplumdaki bilgi birikimine sahip olması gerekir. Bu bilgi birikimi; düşünce, sanat, toplumsal kurumları, ahlaki ilkeleri vb. kapsar. Dünyaya gelen her insan yetişkin olmak için bunları öğrenmek zorundadır. Akıl, zihinsel çalışma, tutarlı akıl yürütme yollarını kullanma, aklın ilkelerine uyma ile; irade ise araştırma, inceleme, gözlem yapma ve disiplinle gelişir. Bu durumda eğitimin hedefleri, ‘insanın aklını ve iradesini geliştirme, içinde

---

⁵⁶ Nurettin Fidan, Münire Erden, **Eğitime Giriş**, Ankara, Alkım Yayınları, 1998, s.114

⁵⁷ **A.e.**, s.114

yaşadığı dünyaya değil, evrensel ve değişmez gerçeğe uyumunu sağlama, aklın kurallarını doğru ve etkili kullanma, tündengelim işe koşma, özgür ve sorumlu olma, disiplinli çalışma, hayata hazırlama, entelektüel aristokrat yetiştirme'dir.⁵⁸

Esasicilik: Bu görüşü savunanlara göre öğrenme, niteliği gereği çok çalışmayı ve çok uygulamayı gerektirir. Esasici, disiplinin öneminde ısrar eder. Çocuğun çocukluk ilgileri yerine uzun vadeli hedeflerle daha çok ilgilenirler. Bu görüşte fikir ve içerik geçmiş kültür deneyimlerinden alınmaktadır. Program geliştirme sürecinde konuya ağırlık verilir. Temel konular etkin biçimde okutulmalıdır. Eğitim, insanlığın mirası olan organize edilmiş bilgi, beceri ve olgulara dayandırılmalıdır. Çünkü her kuşağın bunları yeniden keşfetmesi olanaksızdır. Bu görüşü savunanlar ezberleme ve tekrar üzerinde dururlar. Bireysel ayrılıklara karşın, içeriğin temel yönlerinin kavranması gereklidir. Çocuk, dünyayı kendinden bağımsız olarak tanımalıdır. Tarihsel süzgeçten geçip gelen birikim, çocuğun bireysel birikiminden daha önemlidir. Bu nedenle matematik, tarih, fen bilimleri gibi dersler eğitim için en önemli derslerdir.⁵⁹

İlerlemecilik: Dewey'in eğitim felsefesi üç temel faktörle şekillenmiştir: insan doğası ve eylemlerinde natüralist ve evrimci bir anlayış; deneysel metod ve normlara yüksek derecede bağlılık; bilimsel sorgulama, kişisel gelişim, yeni sosyal formlar ile deney ve sosyal evrimin kolektif denetiminden oluşan sosyal yaşamın bir formu olarak demokrasi anlayışı.⁶⁰ Dewey'e göre eğitsel ilerlemenin temel unsurları olgunlaşmamış ve gelişmemiş olma (being) ve yetişkinlerin olgunlaşmış tecrübelerinde ortaya çıkan açık toplumsal amaçlar, anlamlar ve değerlerdir. Eğitsel ilerleme bu güçlerin (forces) uygun etkileşimidir. En eksiksiz ve özgür etkileşimi kolaylaştıran her birinin diğeriyle ilişkide olduğu böyle bir anlayış eğitsel teorinin özüdür.⁶¹

---

⁵⁸ Sönmez, **Eğitim Felsefesi**, s. 89

⁵⁹ Varış, **a.g.e.**, s. 91-92

⁶⁰ Curren, **a.g.e.**, s. 496

⁶¹ John Dewey, **The Child and The Curriculum and The School and Society**, Chicago, The University of Chicago Press, 1956, s. 4

İlerlemecilik'e göre doğal yetiler (güçler) uzmanlaşmış, test edilmiş güçlere, yetilere dönüştürülmelidir.⁶² Eğitim, insanların karşılaştıkları problemleri çözme yeteneğini kazandırmalıdır. Öğrenci basit bir çalışma projesiyle başlamalı ve bilimsel metodu tam olarak öğrenene kadar, araştırma için derece derece daha sistematik olmayı öğrenmelidir. İlerlemeci öğretmenler sıklıkla geleneksel ders materyallerini kullanırlar fakat bunu geleneksel sınıflardaki kullanımından farklı olarak yaparlar. Öğretmenler, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları üzerinde baskı kurmadan nesnelere tecrübe etmelerine yol göstermelidir.⁶³ Odak “neyi düşünmek” değil “nasıl düşündürmek”. Öğretmen, öğrencilerin problem çözme sürecinde, çözüm için hipotezlerin geliştirilmesine yönelik önerilerinden hareket eder ve bu hipotezleri test etme metodlarında yardımcı olur.

Yeniden Kurmacılık: Bu eğitim akımı, İlerlemecilik'in bir devamı olup son gelişen akımlardan biridir. Akımın dayandığı felsefe yararcılıktır (Pragmatizm). John Dewey, Isaac Bergson bu akımın temsilcileridir.⁶⁴ Bu akıma göre eğitimin hedefleri dünya uygarlığını kurma, barışı ve insanların mutluluğunu sağlama, uygulama yoluyla değişmeyi gerçekleştirme, sevgi, işbirliği vb. kazandırma, tutarlı kültürel değerlerin sürekliliğini sağlama olmalıdır.⁶⁵

1.8. Program Geliştirmede Yeni Yönelimler

Öğrenme ve gelişim psikolojisi alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak geleneksel öğrenme stillerine ek olarak yeni stiller ortaya çıkmıştır. Bu yeni anlayışların ortaya çıkmasındaki ana sebep öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini daha iyi anlamak, öğrenmenin çeşitliliğini göstermek ve bireysel farklılıklara daha duyarlı eğitim paradigmasının oluşturulmasını sağlamaktır. Güncel bir öğretim programının, eğitim alanındaki gelişmeleri programa yansıtması modern bir eğitim için şüphesiz gereklidir.

---

⁶² William E. Doll, **A Post Modern Perspective on Curriculum**, New York, Teacher College Press, 1993, s. 137

⁶³ Edward J. Rower, **Philosophy of Education**, New Jersey, Prentice Hall, 1982, s. 139

⁶⁴ Özcan Demirel, **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme: Öğretme Sanatı**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2006, s. 24

⁶⁵ Sönmez, **Eğitim Felsefesi**, s.104

Çoklu Zekâ Kuramı: İnsan zekâsı hakkında ileri sürülen geleneksel yapıdaki görüşün sınırlılığını fark eden Gardner, 1983'te yayımladığı “Frames of Mind” adlı eserinde bir insanın en az yedi temel zekâ alanları çeşitlemesinden oluşan geniş bir yetenekler yelpazesine sahip olduğunu öne sürmüştür. Gardner yedi değişik zekâ alanını tanımlamakla birlikte aynı zamanda bu sayının insan yeteneklerinin çokluğunu ifade etmekte asla yeterli olmadığına ve her zaman daha fazla zekâ alanlarının olabileceğine de dikkat çekmiştir. Nitekim 1999 yılında yayımladığı “Intelligence Reframed” adlı eserinde daha önce yedi olarak belirlemiş olduğu zekâ alanı sekiz alan olarak yeniden formüle etmiştir. Gardner’ın ileri sürdüğü zekâ alanları şunlardır: sözel-dil zekâsı, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzaysal zekâ, müzik-ritmik zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, sosyal zekâ, içsel zekâ, doğacı zekâ.⁶⁶

Gardner çoklu zekâ teorisinde ileri sürdüğü zekâ anlayışında “çoğul” kavramını vurgulamaktadır. Ayrıca bireyin doğuştan getirdiği zekâsı iyileştirilebilir ve geliştirilebilir; yani birey daha zeki olmayı öğrenebilir. Dolayısıyla çoklu zekâ teorisi, bir insanın yetenek repertuarının birtakım sözel ve sayısal becerilerin çok ötesinde olduğunu vurgulamaktadır.⁶⁷

İşbirliğine Dayalı Öğrenme: Kubaşarak ya da kubaşık öğrenme olarak da bilinen işbirlikçi öğrenmede bilimsel yaklaşım ve demokratik anlayış baskındır. İşbirliğine dayalı öğrenme, öğrencilerin heterojen küçük gruplar oluşturarak bir problemi çözmek ya da bir görevi yerine getirmek üzere ortak bir amaç uğruna birlikte çalışma yoluyla bir konuyu öğrenme yaklaşımıdır. İşbirliğine dayalı öğretimin en önemli faydası öğrenciler arasında işbirliği, görev paylaşımı, uzlaşma, sorumluluk alma ve arkadaşlık bağlarını geliştirmektir. Geleneksel sınıflardaki öğrencilerin yarışına ve rekabetine son vermeyi amaçlayan ve başarıya birlikte ulaşmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. İşbirlikli öğrenme basit küme çalışması, birinin anlatıp diğerinin dinlemesi, birilerinin çaba gösterip; diğerlerinin bundan yararlanması değildir. Herhangi bir işbirliğine dayalı öğrenme programının başarısı

⁶⁶ Ahmet Saban, **Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim**, Ankara, Nobel Yayınları, 2002, s. 6-7

⁶⁷ Ahmet Saban, **Öğrenme- Öğretme Süreci: Yeni Teori ve Yaklaşımlar**, Ankara, Nobel Yayınları, 2005, s. 42

üç temel ögenin varlığına bağlıdır. Bu temel ögeler: grup amaçlarına sahip olma, bireysel sorumluluğu gerekli kılma, başarı için eşit şansa sahip olma. Bütün bunlarla birlikte öğretim planı iyi planlanmazsa işbirlikçi öğrenme amacından çıkarak küme çalışmasına dönüşür.⁶⁸

Yapılandırıcılık: 20.yüzyılın sonlarına doğru, bilginin pasif bir şekilde aktarıldığı, öğrencinin sürekli koşullandırıldığı, zihinden çok davranışlarla ilgilenildiği bir öğretim anlayışıyla gelecek yüzyılın insanının yetiştirilemeyeceği bazı eğitimciler tarafından dile getirilmiştir. Eğitim alanında istenilen sonuçlara ulaşılamaması ve sorunların hızla artması, eğitimcileri yeni arayışlara yöneltmiştir. Bir taraftan geleneksel yaklaşımların olumsuzluklarını önlemek, bir taraftan da sorunları çözmek için yoğun çalışmalara başlanmıştır. Diğer taraftan, beyinle ilgili araştırmaların artması, ulaşılan bulguların eğitime aktarılması ve bunların öğretme-öğretme süreçlerinde etkili olması üzerine yapılandırıcı yaklaşım gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımın temsilcileri olarak Jean Piaget, Vygotsky, Bruner, John Dewey sayılabilir. Geleneksel yaklaşımın aksine yapılandırıcı yaklaşımda öğrenme, bireyin kendi çabası sonucu oluşmakta ve bireyin zihninde yapılandırılmaktadır. Öğrenciyi ve öğrencinin zihinsel gelişimini merkeze alan bu yaklaşımda, öğretimden çok öğrenme üzerinde durulmaktadır.⁶⁹ Kavram olarak yapılandırıcılık, öğrenme kuramı bakımından “insanların nasıl öğrendiğini açıklamaya çalışan bir yaklaşımın adı, felsefi bakımdan ise bilgi bilim (epistemoloji) ile ilgili bir kavramdır. Daha açık bir ifadeyle bilginin doğasını açıklama ile ilgilidir. Kavram daha da açılacak olursa, öğrenenlerin kendileri için bilgiyi yapılandırması düşüncesini ifade etmektedir. Çünkü her birey, öğrendiği sürede bireysel ve sosyal olarak anlam meydana getirmektedir. Bu düşünceden şu iki sonucu çıkarmak mümkündür: (1) Öğretmenler konuya ya da derse değil kendi öğrenmesi üzerinde düşünen birey üzerinde yoğunlaşmalıdır. (2) Öğrenenlerin deneyimlerine vermiş oldukları anlamlardan bağımsız bir bilgi yoktur.⁷⁰ Yapılandırıcılık, beynin bilgiyi nasıl depoladığı ve bilgiyi nasıl işleme tabi tuttuğu çalışmalarına kadar geriye

⁶⁸ Orhan Akınoğlu, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2008, s. 158

⁶⁹ Firdevs Güneş, **Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi**, Ankara, Nobel Yayınları, 2007, s. 49

⁷⁰ Mehmet Arslan, “Eğitimde Yapılandırıcı Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 40, Sayı: 1, 2007, s. 46

gitmektedir. Birey tarafından algılanan dışsal gerçekliğin bireysel yorumu üzerinde odaklanan yapılandırmacılık, bir öğretim yaklaşımı olmaktan daha çok bir öğrenme teorisidir. Ortak yapılandırmacılık öğrenme stratejileri, öğrencilerin kendi bilgilerini kendilerinin oluşturdukları inancı üzerinde toplanmaktadır. Yapılandırmacılık, bilgi aktarımından daha çok öğrencilerin kendi deneyimlerinden anlam oluşturmaları üzerine odaklanmaktadır. Öğrenme, bireyin bilgiyi yorumlamasının içsel bir sürecidir.⁷¹

Yapılandırmacı yaklaşımı temel alan eğitim programı, öğrenmenin kalıcılığını sağlayacak ve üst düzey bilişsel becerilerini geliştirecek şekilde tasarlanır. Böyle bir yaklaşımda merkezde öğrenci vardır. Program tasarımcıları “bireylere ne öğretilmeli?” sorusu yerine “birey neyi nasıl öğrenir” sorusuna odaklanırlar.⁷² Davranışçılık, bir davranışı beklemek ve kontrol etmek için beklenen cevaplar ve uyarıcılar arasında ne türlü bir ilişki olduğunu keşfetmeye çalışıp bu süreç içerisinde canlıda meydana gelen zihinsel aktivitelerle çok fazla ilgilenmezlerken⁷³ yapılandırmacılıkta, birçok anlam ve bakış açısı olduğundan, herkesin mutlaka öğrenmesi gereken belli kalıplarda hedefleri işe koşmak yerine bireylerin geçmiş yaşantılarına uygun, öğrenme sürecine yönelik genel hedefler belirleyerek etkin öğrenme sağlanır. Bilgi, davranışta gösterilmek yerine öğrenenler tarafından kendi görüş ve deneyimlerine dayalı olarak zihinsel yapılandırılır.

Yapılandırmacılıkta tek doğru yerine çoklu gerçekler olduğundan hedefler "temel kavramların birbirleri ile ilişkilerini kurabilme" örneğinde olduğu gibi daha genel bir şekilde ifade edilir. Davranış cümlelerine ayrıntılı yer verilmez, davranışlar hedef ifadelerinin içinde yer alır. Hedefleri belirlemede öğrenenler de söz sahibidirler.⁷⁴ Program geliştirme sürecinde yapılandırmacı tasarımlar, öğretmeden daha çok öğrenme ortamlarını tasarlamaya odaklandıklarından öğrenme

---

⁷¹ Bünyamin Atıcı, “Öğretmen Eğitiminde Yeni Bir Olanak: Www Ve Sosyal Oluşturmacılık”, **e-Journal of New World Sciences Academy**, Volume: 4, Number: 2, Article Number: 1c0021, 2009, s. 259

⁷² Nurullah Altaş, **Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Öğretmen El Kitabı**, 2007, DEM Yayınları, İstanbul, s. 63

⁷³ Mehmet Akif Ocak, **Öğretim Tasarımı: Kuramlar, Modeller ve Uygulamalar**, Edit. Mehmet Akif Ocak, Ankara, Anı Yayıncılık, 2011, s.308

⁷⁴ Özcan Demirel, Eda Erdem, “Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:23, 2002, s. 84

yaşantılarının düzenlenmesine daha çok önem verirler.⁷⁵ Yapılandırmacı anlayışın uygulandığı eğitim ortamları, bireylerin öğrenme sürecinde daha fazla sorumluluk almalarını ve etkin olmalarını gerektirir. Çünkü öğrenilecek öğelerle ilgili zihinsel yapılandırmalar, daha önce de belirtildiği gibi, bireyin bizzat kendisi tarafından gerçekleştirilir. Bu nedenle, yapılandırmacı eğitim ortamları, bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına, dolayısıyla zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak bir biçimde düzenlenir. Bu tür eğitsel ortamlar sayesinde bireyler, zihinlerinde daha önce yapılandıkları bilgilerin doğruluğunu sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde ederler.⁷⁶ Programların öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, bilgileri ezberlemek yerine, temel kavramları anlama, yorumlama, uygulama olanağı verecek nitelikte ve problem çözme davranışları ile grupta çalışmayı destekleyecek biçimde tasarlanmalıdır.⁷⁷ Yapılandırmacılık yaklaşımı, eğitim-öğretim sürecinde ürünün yanında sürece de büyük önem vermektedir. Aslı itibariyle süreç, üründen daha önemli görülmeyle birlikte eğitim-öğretimin belli bir alanda yapılıyor olması ürünü de dikkate almayı gerektirmektedir.⁷⁸ Yapılandırmacı yaklaşım kapsamında öğrenme-öğretme sürecinde bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayan işbirliğine dayalı öğrenme ve probleme dayalı öğrenme gibi öğrenenleri aktif kılan öğrenme yaklaşımlarından yararlandığı görülmektedir. Böylelikle, öğrenenlerin problem çözme yetenekleri ve yaratıcılıklarının gelişmesi amaçlanmaktadır.⁷⁹ Özellikle analiz, sentez ve değerlendirme üst düzey bilişsel yeteneklerin kazanılmasında yapılandırmacı yaklaşım geleneksel öğrenme-öğretme yaklaşımlarına göre çok daha fazla etkili

---

⁷⁵ Eda Erdem, "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi SBE**, Ankara, 2001, s. 37

⁷⁶ Şefik Yaşar, "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci", **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı 1-2, 1998, s. 70

⁷⁷ Gürcü Koç, "Yapılandırmacı Sınıflarda Öğretmen-Öğrenen Roller ve Etkileşim Sistemi", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:31, Sayı:142, 2006, s. 57

⁷⁸ Yıldız Kızılabdullah, "Yapılandırmacılık Yaklaşımının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi" **AÜİFD**, Sayı: 2, 2008, s. 203

⁷⁹ Çiğdem Şahin Taşkın, Yasemin Çelik Şen, "Yeni İlköğretim Programının Getirdiği Değişiklikler: Sınıf Öğretmenlerinin Düşünceleri", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: VII, Sayı: 2, 2010, s. 28

olmaktadır.⁸⁰ Değerlendirme sürecinde, öğretmen öğrenci işbirliği esastır. Değerlendirme durumlarının işlevi, öğrenene yardımcı olmaktır. Özgün, performans ve tümel değerlendirme gibi değerlendirme teknikleri kullanılır. Bireyleri birbirleriyle yarıştırmak ve karşılaştırmak yerine öğrenmeleri paylaşmaları ve daha fazla öğrenmeleri için onlara fırsat verilir.⁸¹

Davranışçı kuramda öğretmenin model olma vurgusu ve pekiştirme öngörülürken yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında ise bireysel gelişime engel olacağı düşüncesinden hareketle öğretmenin mevcut durumu sorgulanmaktadır.⁸²

Beyin Temelli Öğrenme: Beyin temelli öğrenme kuramını sistematik haline getiren Hebb, beyindeki devrelerin çalışma şeklini bilmeden öğrenmenin doğasının anlaşılamayacağını savunmaktadır. Beyin, insan zekâsının, güdülenmenin ve öğrenmenin merkezidir. “Öğrenme, eğer canlı bir dokuya sahip olan beyinde gerçekleşiyorsa beynin öğrenmeden önceki ve sonraki yapısı arasında farklılıklar olmalıdır” ilkesinden hareket eden Hebb, öğrenme sonucu beyinde fizyolojik değişiklikleri araştırmıştır. Elde ettiği bulgular sonucu Hebb, bu değişiklik konusunda iki kavram ileri sürmektedir: hücre topluluğu ve faz ardışıklığı. Hebb’e göre bireyin karşılaştığı her nesne, beyinde hücre topluluğu olarak adlandırılan birbiriyle bağlantılı bir dizi nörondan meydana gelmiş karmaşık bir sistemi ateşler. Örneğin, bir kaleme bakarken dikkatimizi kalemin bir ucundan diğer ucuna kaydırırız. Dikkatimi bir noktadan diğerine kaydırırken beynimizde bulunan milyarlarca nörondan sadece bir kısmı ateşlenir. Herhangi bir nesne için ateşlenen paketi sadece o nesneye özgüdür. Başlangıçtan itibaren sonuna kadar ateşlenen ve birbirinden ayrı olan nöronlar birbirleriyle irtibatlı hale gelir. Faz ardışıklığı birbiriyle irtibatlı hücre topluluğu serisidir. Bir kez oluştuğunda, hücre topluluğunda olduğu gibi iç ve dış uyarılarla ateşlenebilir. Bir faz ardışıklığında yer alan herhangi bir hücre topluluğu veya toplulukların kendi aralarında yaptığı kombinasyonlardan biri ateşlendiğinde zihinde belirli mantıksal sıra içerisinde düzenlenmiş bir düşünce

⁸⁰ Nuray Aydın, Ayhan Yılmaz, “Yapılandırıcı Yaklaşımın Öğrencilerin Üst Düzey Bilişsel Becerilerine Etkisi”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 39, 2010, s. 62

⁸¹ Altaş, a.g.e., s. 65

⁸² Ramazan Çeken, “Davranışçı ve Yapılandırmacı Öğrenme Merkezli Tartışmaların Eğitime Yansımaları”, **Türkiye Özel Okullar Birliği Dergisi**, Cilt:2, 2009, s. 19

serisi oluşur. Hebb, sevdiğimiz bir şarkıya ait bir mısranın veya bir parfüm kokusunun sevilen insanla ilgili hatıraları canlandırmasını faz ardışıklığı ile açıklamaktadır.⁸³

Hebb'in vurguladığı önemli bir başka nokta da çocukluk ve yetişkinlik dönemlerindeki öğrenmelerin farklılığı ve birbiriyle ilişkisidir. Bebeklik ve çocukluk çağındaki öğrenme hücre toplaşması sürecini kapsar. Yetişkinlikte öğrenme sürecinde ise faz ardışıklığı, muhtemelen yeniden düzenlenir. Başka bir deyişle çocukluktaki öğrenme daha sonraki öğrenmeler için bir çerçeve oluşturur. Örneğin, dil öğrenme yavaş bir süreç olup muhtemelen milyonlarca hücre toplulaşması ve faz ardışıklığını ihtiva eder. Ancak, dil bir kez öğrenildiğinde şiir ve roman yazmada olduğu gibi, öğrenilenler sayısız şekilde düzenlenebilir. Hebb, öğrenmenin önce çerçeve oluşturmakla başladığını, daha sonra iç görü ve yaratıcılık şeklinde geliştiğini kabul etmektedir.⁸⁴

Beyin temelli öğrenmeye göre; beyin karmaşık ve iç içe bağlıdır. Beyin paralel, karmaşık bir yapıya ve işleyişe sahiptir. Aynı anda bilişsel, duyuşsal ve fizyolojik davranışları aynı anda işleyebilmektedir. Beyin eşsiz ve tektir. Seçme fırsatlarının verilmesi öğrenen için çok önemlidir. Öğrencilerin tercihlerini işitsel, görsel, kinestetik, soyut, somut, içedönük, dışa dönük öğrenme stillerine uygun tasarlanması gereklidir. Zengin, bütünleşik, karmaşık, birden çok duyuya hitap eden ortamlar, öğrenmeyi destekler. Zenginleştirilmiş ve meydan okuyucu öğrenme ortamları, aktif katılımın sosyal etkileşimin, yüksek düzeyde geri dönütün, seçimin, yeniliğin ve meydan okumanın öğeleri aracılığıyla daha fazla nöron bağlantılarının oluşmasını sağlar. Öğrencilerin hem fiziksel hem de duygusal güvenli bir öğrenme ve çalışma ortamlarının olması sağlanmalıdır. Stres ve güvensizlik altında kalan öğrencilerin kısa ve uzun süreli belleklerinin işlevleri sınırlanmaktadır.⁸⁵

---

⁸³ Yüksel Özden, **Öğrenme ve Öğretme**, PegemA Yayıncılık, 2003, Ankara, s. 46

⁸⁴ **A.e.**, s. 47

⁸⁵ Bilal Duman, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Edit. Bilal Duman, Ankara, Anı Yayıncılık, 2011, s. 456-458

1.9. Öğretim Programı Tasarımı

Öğretim programı tasarımı bir programın hangi öğelerden oluşacağını ortaya çıkarılması sürecidir. Program tasarımı, endüstriyel tasarım kavramında da olduğu gibi öğretimin düzenlenmesini anlamlı bir bütünlük içinde ele almayı amaçlar. Bir öğretim programı planlanırken işe öncelikle programın nasıl olacağını tasarlamakla başlamalıdır. Program tasarımları bir öğretim programını oluşturan temel öğelerden oluşmakta ve bu öğeler arasındaki ilişkiler arasındaki ilişkiler açısından farklılıkları ortaya koymaktadır. Bir programın temel öğeleri hedef, içerik (konu alanı), öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir.⁸⁶

Öğretim programı tasarımları bu öğelere farklı ağırlıklar verilerek oluşturulur. Böylece tasarımcı kendine özgü tasarımını ortaya koyar. Genelde bu öğeler içinde en çok içerik boyutuna ağırlık verildiği görülmektedir. Bazı programcılar da eğitim durumları ya da sınav boyutuna ağırlık vermektedir. Örneğin süreç değerlendirme ağırlıklı bir program tasarımında eğitim durumları düzenleme daha çok ağırlık kazanmakta; ürün değerlendirme ağırlıklı programda ise ölçme teknikleri daha çok ön plana çıkmaktadır.⁸⁷

Program tasarımında yapılması gereken ilk iş, tasarımda görev yapacak grupların oluşturulmasıdır.

1.9.1. Gerekli Çalışma Gruplarının Oluşturulması

Öğretim programı tasarlama ve uygulama süreci ve sonuçları itibarıyla değişik meslek gruplarından çok sayıda insanı ilgilendiren kapsamlı bir çalışmanın ürünüdür. Program geliştirme süreci ilgili meslek gruplarından uzman kişilerin işbirliğine dayalı bir etkinliktir. Tasarım esnasında üç ayrı grup oluşturulur. Bunlar karar ve koordinasyon grubu, çalışma grubu ve danışma grubudur.

Program Geliştirme Karar ve Koordinasyon Grubu: Program geliştirme karar ve koordinasyon grubu bakanlığın veya kurumun yasal liderliğinde kurulur. Bu grubun temel işlevi, hangi alanlarda program geliştirme çalışmaları

---

⁸⁶ Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, PegemA Yayınları, 2010, s.47

⁸⁷ A.e., s.47

yapılacağına karar vermek, ülkede başat olan eğitim felsefesinin bu programlara yansıtılmasını sağlamak, hazırlanan programları kabul ya da değiştirmede karar organı olarak görev yapmak ve tüm program geliştirme çalışmalarında koordinasyonu sağlamaktır. Program geliştirme çalışma grubu milli eğitim bakanlığı, program geliştirme alanı uzmanı, öğretmen örgütleri, konu alanı, veli ve öğrenci temsilcilerinden oluşur.⁸⁸

Program Geliştirme Çalışma Grubu: Program geliştirme çalışma grubu programın hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi aşamalarında sürekli görev yapacak bir komisyondur. Bu grubun programı geliştirecek alanın uzmanları ve öğretmenleri ile eğitimcilerden oluşması gerekli görülmektedir. Program geliştirme uzmanı, eğitimde ölçme ve değerlendirme uzmanı, ilgili konu alanı uzmanı ve konu alanı öğretmenlerinin bulunması gerekir.⁸⁹

Program Geliştirme Danışma Grubu: Program geliştirme danışma grubu, program geliştirme çalışma grubunun zaman zaman danışma yapabileceği bir eğitim uzmanları grubundan oluşur. Bu grup eğitim felsefecisi, eğitim psikoloğu, eğitim sosyoloğu, eğitim ekonomisti, eğitim denetçisi, okul yöneticisi, eğitim teknolojisi uzmanı, iletişim uzmanı ve gerekli görülen diğer uzmanlardan oluşur.⁹⁰

1.9.2. Program Geliştirme Sürecinin Planlaması

Program tasarlama sürecine ihtiyaç analizlerinin yapılması ile başlanır. Bununla birlikte tasarlama sürecinin önceden belirlenmiş bir plana göre gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Program tasarlamanın planlanmasında başlıca üç teknik kullanılmaktadır. Bunlar: Pert-işlem ağı, akış şeması ve işlem-zaman çizelgesidir.

---

⁸⁸ Hüseyin Hüsnü Bahar 'v.d.', **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, Edit. Salih Uşun, Devrim Özdemir Alıcı, İstanbul, Lisans Yayıncılık, 2006, s.63

⁸⁹ **A.e.**, s. 63

⁹⁰ **A.e.**, s. 63

1.9.3. İhtiyaç saptama

Hem öğretimin hem de öğretim verilecek öğrenenlerin nitelikleri ve özellikleri belirlenerek öğretime hangi şekilde ihtiyaç duyulduğu belirlenir. Belirli bir öğretim için öğrenen grubunun ihtiyaçlarını belirlemek üzere bilgilerin toplanması ve toplanan bilgilerin işlenerek karara varılması gerekir. İhtiyaç belirleme, hedef grubun karşılaştığı problemlerin tanımlanmasını içerdiği gibi, herhangi bir ders, iş, görev için öğrenenin sahip olduğu ile olması gereken bilgi, beceri, tutum arasındaki farkın belirlenmesini içerir. Bunun yanı sıra öğrenenin ilgileri, ihtiyaçları, istekleri, düşünceleri türünden bireysel farklılıkları belirlenir.⁹¹

1.9.3.1. İhtiyaç Saptama Yaklaşımları

Programın ilk ögesini oluşturan hedeflerin dersin özel kazanımları, ihtiyaç saptama yaklaşımlarına göre belirlenir. Kazanımlar belirlenirken bu yaklaşımların biri ya da birkaçı benimsenir. Hiçbir yaklaşım tek başına yeterli değildir ve okul veya ders türlerine göre odağa alınan yaklaşımlar değişir.

Farklar yaklaşımı: İhtiyaç, bireyin sahip olduğu yeterlikler ile sahip olması gereken yeterlikler arasındaki farktan hareket edilerek saptanır. Yani ihtiyaçları mevcut durum ve olması gerekenler arasındaki fark belirler. İhtiyaçlar, herhangi bir öğretim etkinliğinin başlangıç aşamasında yapılan seviye tespit sınavının yapılmasıyla tespit edilir.⁹²

Demokratik Yaklaşım: Bazı referans gruplarının çoğunluğu tarafından istenilen değerlerin ve değişikliklerin incelenmesiyle ihtiyaçlar ortaya konur. Baskı gruplarının değişmeye yön verme istekleri ihtiyaçları belirler. Çok sayıda insan grubu araştırma sürecine katması açısından demokratik yaklaşım önemlidir. Bu yaklaşımda eğitim ihtiyacı belirleme çalışmasının sonuçlarından etkilenecek olan

---

⁹¹ Seval Fer, **Öğretim Tasarımı**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2009, s.123-124

⁹² Akpınar, **a.g.e.**, s. 6

herkesin (öğretmen, öğrenci, okul, müdür, veli vb.) ihtiyaç belirleme sürecine katılımı öngörülmektedir.⁹³

Analitik Yaklaşım: Ulusal ve uluslararası koşullara dayalı değişimlere ait yönelimler dikkatle incelenir. Gelecekte ortaya çıkması olası durumlardan yola çıkarak eğitim ihtiyaçları belirlenir.⁹⁴

Betimsel Yaklaşım: İhtiyaçları karşılayan belirli eğitimsel yaşantılardan yoksunluk halleri ile ortaya çıkan durumun incelenmesidir.⁹⁵

1.9.3.2. İhtiyaç Saptama Teknikleri

İhtiyaç saptama teknikleri, benimsenen ihtiyaç saptama yaklaşımlarına bağlı olarak işe koşulan araçlardır. Öğrenen merkezli yaklaşımlarda gözlem tekniği diğer tekniklerin yanında daha fazla kullanılırken öğretmen ve disiplinin merkeze alındığı yaklaşımlarda delphi tekniği daha çok tercih edilir. İhtiyaç saptama teknikleri şunlardır:

Delphi (Anket Geliştirme) Tekniği: Delphi tekniği 2. Dünya Savaşı'ndan sonra RAND şirketi tarafından acil savunma ve dünya ekonomik durumu konularında konu ile ilgili seçilmiş uzmanların yüz yüze gelmeden ortak görüşlerinin alınması amacıyla seçilmiştir. Adını eski Yunan'da çok gizli bilgileri bildiğine inanılan Delphi adındaki tanrıdan almıştır. Tekniğin en büyük amacı konu ile seçilmiş uzmanlar grubunun akılcı bir yaklaşımla ortak görüşlerinin alınmasıdır. Teknik, bir dizi anketin kontrollü dağıtımı sonucu elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ile uygulanır. Bugünkü durumu ortaya koyan görüşlerin toplanmasından daha çok gelecekte nelerin, nasıl olabileceği üzerinde görüşlerin alınması temeline dayanır. Önceliklerin saptanması, amaçların belirlenmesi ve bunların gelecekte alacağı durum üzerinde çalışılır.⁹⁶

⁹³ Mürüvvet Bilen, **Plandan Uygulamaya Öğretim**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2002, s. 7

⁹⁴ **A.e.**, s.7

⁹⁵ **A.e.**, s.7

⁹⁶ Demirel, **Kuramdan Uygulamaya Program Geliştirme**, s. 86-87

Progel (Dacum) Tekniği: Bir mesleği ya da o mesleği yapmak için gerekli temel koşulları tanımlamayı amaçlar. Bir mesleği tanıyabilmek için deneyimli çalışanların görevlerini tanımlaması ve görevin gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışların belirlenmesi sağlanır. Mesleklerin beceri profilleri çıkarılarak yeterlik alanları belirlenir ve iş analizi çalışmalarına dayanır.⁹⁷

Gözlem Tekniği: Bir bireyin ya da grubun izlenerek, gözlenen davranışının kaydedilmesidir. Öğrenenler, bazı durumlarda duygularını, düşüncelerini ve görüşlerini sözlü ya da yazılı olarak ortaya koyamayabilirler. Böyle durumlarda öğretim sürecinde doğal olarak ortaya koydukları davranışları, özellikleri ve birbirleriyle olan etkileşimleri gözlemlenerek bilgi toplanır. Böylece gözlemci, öğretim sürecindeki bireyleri, grupları, olayları doğrudan izler ve kaydeder.⁹⁸

Meslek (İş) Analiz Tekniği: İş ya da meslek tanımı işlere/fonksiyonlara ayrılır. Her iş/fonksiyon alanı gerçek işlem basamaklarına ayrılır. İşlemler, sıralı ve ayrıntılı işlem basamaklarına ayrılır. Bunlar; bilgi, beceri, mesleki tutum ve alışkanlıklardan (bilişsel-duyuşsal-devinişsel) oluşur. İş analizi süreci iş ortamından çalışan, alanlarında bilgi ve beceri sahibi bireylerden oluşur. İş (meslek) analizi süreci; işin/mesleğin belirlenmesi, iş/mesleğe ilişkin kaynakların gözden geçirilmesi, iş ve işlem basamaklarının taslak listesinin hazırlanması, iş ve işlem basamaklarının taslak listesinin gözden geçirilmesi, araştırmada kullanılacak aracın geliştirilmesi, iş/meslekte çalışanların belirlenmesi, örneklem planı geliştirme ve tasarım analizi yapma, aracı uygulama, bilgileri inceleme/değerlendirme, iş envanteri çıkarma/değerlendirme, yapılan çalışmalar raporu halinde düzenleme ve program geliştirme için kullanma basamaklarından oluşur.⁹⁹

1.9.4. Öğretim Programı Tasarım Modelleri

Bir öğretim programı daha önce de belirtildiği gibi dört ögeden oluşken bu öğelerin birbirleriyle ilişkileri benimsenen modellere göre değişmektedir. Bazı

⁹⁷ Oktaylar, a.g.e., s. 130

⁹⁸ Fer, a.g.e., s. 135

⁹⁹ Demirel, Kuramdan Uygulamaya Program Geliştirme, s. 98

tasarımcılar öğrenme alanlarına, bazıları eğitim durumlarına bazıları da sınama durumlarına ağırlık vermekte ve özgün tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Böylece farklı alan ve ihtiyaçlar için farklı tasarımlar mümkün olmaktadır.

Taba Modeli: Taba, programı uygulayan öğretmenlerin program geliştirme çalışmalarına katılmaları gerektiğini savunmuştur. Program geliştirmede tümevarım yöntemini kullanmıştır. Birey, toplum, konu alanı, doğa program geliştirmede kaynak alanlarıdır. Taba modelinde ihtiyaçların belirlenmesinden hedeflerin belirlenmesine geçilirken eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi ve eğitim ekonomisi olmak üzere dört temel süzgeç kullanılır.¹⁰⁰

Tyler Modeli: Tyler'a göre programın en önemli ögesi hedeflerdir. Program geliştirme sürecinde birey, toplum ve konu alanı kaynak alanlardır. Tyler modelinde olası genel amaçlardan kesinleşmiş öğretim amaçlarına geçerken eğitim felsefesi ve öğrenme psikolojisi süzgeçleri kullanılır. Tyler modeli birbiri ile ardışık, yakın ilişkili ya da ön koşul öğrenmelerin ağırlıklı olduğu konuların düzenlenmesinde kullanılır.¹⁰¹

Bugün Türkiye'de hâkim konumdaki Tyler program geliştirme modelidir. Öğrenme ile de davranış değişikliği sağlanır. Bu nedenle, eğitim işi sonunda öğrencinin kazanması istenilen öğrenci davranışlarının açık ve seçik olarak belirlenmesi gerekir. İkinci aşamada, bu davranışların oluşmasına yardım edecek öğrenme yaşantıları (içerik, yöntem, araç-gereç) belirlenir. Üçüncü aşama, öğrenme yaşantılarının öğrenci düzeyine, öğretme ortamına ve hedeflerin gerçekleştirilebilirliğine göre örgütlenmesidir. Son aşamada, öğrencilerin hedeflere hangi dereceye kadar ulaştıklarını belirleyen değerlendirme süreçlerini kapsar.¹⁰²

1.9.5. Program Tasarım Modelleri

Tasarımın bu basamağında programın merkezine öğrencinin mi, konu alanlarının mı yoksa problemlerin mi alınacağı sorularına cevap verilir. Tabii ki bu

¹⁰⁰ Gökhan Araz, **Anahtar Kelimelerle Eğitim Bilimleri**, Erzurum, Eser Ofset Matbaacılık, 2011, s.222

¹⁰¹ **A.e.**, s.222-223

¹⁰² Aytekin Şişman, Ahmet Eskicumalı, **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, Adapazarı, Değişim Yayınları, 1999, s. 39

sorulara cevap verilirken eğitim felsefesi, uzak ve genel amaçlar da göz önünde bulundurulur. Genellikle program geliştirmede üç temel yaklaşım kullanılır.

1.9.5.1. Konu Alanı Merkezli Tasarımlar

Eğitim uygulamalarında en yaygın kullanılan bir tasarım şeklidir. Programın her bir ögesi bir bütün olarak algılanmaktadır. Okullarda kullanılan eğitim programlarının büyük çoğunluğu bu tasarım yaklaşımıyla düzenlenmiştir. Bu yaklaşım dört ana şekilde görülür:

Konu Alanı Tasarım: Hem en eski yaklaşım hem de tüm eğitimciler tarafından en iyi bilinen yaklaşımdır. Bunun nedeni, bu eğitimcilerin de bu yaklaşımla hazırlanan tasarımlarla yetiştirilmesidir. Bu yaklaşımın dayanağı olan aklın, insanı farklı kılan bir unsur olduğuna ve bilginin aranması ve elde edilmesinde buna gerek olduğuna inanılmasıdır.¹⁰³ Program evrensel doğruları içerecek konulara göre düzenlenir. Konular değişmez niteliktedir ve uzmanlar tarafından hazırlanır. Her dersin konusu düzenlenmiştir ve konular arasında mantıksal bir bağ vardır.¹⁰⁴

Disiplin Tasarım: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlaşan bir yaklaşımdır. Ortaöğretim ve yükseköğretimde daha çok kullanılmaktadır. Konular belirli alanlarda toplanır. Bu yaklaşımda, temelde gerçeğin sınıflanmış bilgisi yatar. Gerçek; biyolojik, fizik, kimya, jeoloji, astronomi, edebiyat, tarih, coğrafya vb. gibi bölünmüş, ayrıca bu disiplinler de kendi içinde alt disiplinlere ayrılmıştır. Konular akademik disiplinler üzerine temellendirilmelidir. Disipline edilmiş bu bilgi, bu tür yetişenin temel özelliğidir. Eğer öğrenci tarihi öğrenecekse bir tarihçi gibi araştırma yapmalıdır. Öğrenci bu yaklaşımda aktif olarak deney, gözlem, araştırma yaparak öğrenme etkinliklerine katılmaktadır. Temelini Esasicilik ve Daimicilik'ten almaktadır.¹⁰⁵

Geniş Alanı Tasarım: Öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve duyguların birleştirilmesi gerekir çünkü bunlar bir bütündür. Bilgi, teknoloji, sanat ve politikadaki bilgi gelişimi çağımızda çok hızlı olmaktadır. Her bilgi, beceri ve

¹⁰³ Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Program Geliştirme*, s.48

¹⁰⁴ Oktaylar, *a.g.e.*, s. 140

¹⁰⁵ *A.e.*, s. 140-141

tutumun oluşturduğu büyük yapı için bir ders gerekmektedir. Bu hem bilgi, beceri ve tutumların bir bütünlük içinde öğrenciye sunulması hem de aralarındaki ilişkinin görülüp anlaşılması için gereklidir. Bu bağlamda aralarında ilişki olan disiplinler bir araya getirilir. Özellikle eğitimin ilk kademelerinde kullanılır. Güzel sanatlar, fen bilimleri, matematik, sosyal bilgiler gibi dersler bu yaklaşıma örnek olarak verilebilir.¹⁰⁶

İlişki Merkezli Tasarım: Öğretimde farklı disiplinlere ait bilgi ve becerilerin belli kavramlar etrafında anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek kullanılmasına dayanır. Başlıca temsilcisi Alerty'dir. Belli bir kavram, konu alanı ya da problem merkeze alınır.¹⁰⁷

Süreç Tasarım: Bu tasarımda her konu için ayrı ayrı öğrenme yollarını düzenleme yerine, tüm konular için ortak bir öğrenme yolu ön plana çıkarılır. Bu tasarıma göre hazırlanan programlarda öğrencilerin eleştirel düşünmesi, problem çözme ve karar verme gibi üst düzey zihinsel becerileri kazanmaları amaçlanır. Farklı disiplinlerin yöntemsel bilgisi, bilgiyi işleme ve düşünmenin genel yolları geliştirilir. Öğrenciler öğrenilenleri anlamlandırır. Bilgiye ulaşma yolları geliştirilir ve bilginin tüm alanlara uygulanabilmesi sağlanır. Temelini İlerlemecilik'ten alır. Başlıca temsilcileri Dewey ve Bayer'dir.¹⁰⁸

1.9.5.2. Öğrenen Merkezli Tasarımlar

Program tasarımcısı öğreneni ön planda tutar. Programın diğer unsurları öğrenene göre düzenlenir. 20. yüzyılın başlarında öğrenenin eğitim programlarının odak noktası olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

Çocuk Merkezli Tasarım: Program öncelikle öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını ön planda tutar. Öğretim çocuğun doğasına uygun olmalıdır. Taba'nın "kişi yaşadığını öğrenir" ifadesine dayalıdır. Ayrıca bu tasarım modelinde Frobel,

---

¹⁰⁶ Sönmez, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, s. 129

¹⁰⁷ Oktaylar, **a.g.e.**, s. 142

¹⁰⁸ **A.e.**, s. 142

Pestalozzi, Rousseau, Dewey'in görüşleri etkilidir. Öğrenci etkin katılımı öğrenmeyi en üst düzeyde gerçekleştirir. Öğrenme öğrenci yaşantısından ayrılmaz; yaparak yaşayarak öğrenme esastır. Bireysel farklılıklar gözetilir. Öğretmen sadece destekleyicidir. Eğitimin bireyselleştirilmesi gerekir. Eğitimin sosyal bir süreç olduğu benimsenir.¹⁰⁹

Yaşantı Merkezli Tasarım: Yaşantı merkezli tasarımda program, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre oluşturulur. Dewey'e göre öğretmenler, öğrencilerin ilgilerinin geçici mi yoksa sürekli mi olduğuna bakmaksızın onların ilgilerine göre eğitim vermelidir. Çocuk merkezli tasarıma benzemekle birlikte çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının önceden tasarlanamayacağı düşüncesi ön plandadır. İçerik günlük yaşamdan sağlanır. Öğretim süreciyle program geliştirme süreci aynı anda gerçekleşir.¹¹⁰

Romantik Tasarım: Savunucuları, okulun işlev ve öngörüsünün tamamen gözden geçirilip değiştirilmesi gerektiği ileri sürmüşlerdir. Bu tasarımcılardan Pestalozzi "kişiler kendilerini en iyi kendi doğalarından bulabilirler." demiştir. Kimi savunucuları daha da ileri giderek velilere çocukları okula göndermemelerini çünkü bizzat okulların öğrencinin gelişmesini engelleyici olduğunu ileri sürmüşlerdir.¹¹¹

Hümanist Tasarım: Bu tasarımı savunanlar, hümanistik psikolojiyi ön planda tutmuşlardır. 50'li yılların davranışsal psikolojisi ve eğitim programı tasarımlarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu (tür) bir psikolojik yaklaşımda insan davranışı basit bir etki tepki ilişkisinden daha karmaşık olduğu ileri sürülmüştür.¹¹²

1.9.5.3. Problem Merkezli Tasarım

Bu tasarımlar kültürel ve geleneksel değerlerin güçlenmesini sağlamak, ayrıca toplumun halen karşılanmamış ihtiyaçlarına işaret etmesi amacıyla düzenlenmiştir.

---

¹⁰⁹ Burhan Akpınar, **Eğitim Programları ve Öğretim**, Ankara, Data Yayınları, 2011, s. 43

¹¹⁰ A.e., s. 43

¹¹¹ Demirel, **Kuramdan Uygulamaya Program Geliştirme**, s. 50

¹¹² A.e., s. 50

Kişinin sorunlarını göz ardı etmez. Sorun merkezli tasarımlar öğrenenin toplumsal sorunları, ihtiyaçları, ilgi ve yetenekleri üzerinde durur. Bu tasarımcılar hayatın gerçek problemlerini ön planda tuttıkları için kişinin durumunu da göz önünde bulundururlar. Bu yaklaşımda konu kadar öğrencinin gelişmesi de ön planda tutulur. Kimi tasarımcılar da toplumun yeniden yapılanması ile daha çok ilgilenirler. Bunlar arasındaki fark, bireysel ihtiyaçlar karşısında toplumsal ihtiyaçlara verdikleri önem derecesinde ortaya çıkmaktadır.¹¹³

Yaşam Şartları Tasarımı: Bu tasarımla, eğitimciler öğrencilerin kavrayış geliştirmede ve gerçek dünya ile ilgili sorunları konusunda genelleme becerisi programlarında yardımcı olmaktadır. Bu tasarım üç ana varsayım üzerinde kurulmuştur: i) toplumun değişen yaşam ortamına uyum sağlaması ve bu amaca ulaşabilmek için eğitimde yapılması gerekenlerin ortaya konması; ii) konuların, toplumun yaşamına göre düzenlenerek öğrencinin içinde bulunduğu çevresi ile programdaki konuların birbiriyle bağdaştırılması; iii) öğrencilerin, yaşamı bizzat öğrenip ve uygulayarak sadece toplumun ne şekilde değiştireceklerini öğrenmekle kalmayıp, toplumun ilerlemesine de katkıda bulunması.¹¹⁴

Çekirdek Tasarım: Konu merkezli ve genel eğitim odaklıdır. Çekirdek tasarım, konuların ayrı ayrı öğretilmesine ve toplumsal gelişmenin işlevsel olmayışına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Programda ilk öğrenilecek konular çekirdeği oluşturur. Çekirdek konular ortak, zorunlu derslerdir. İşbirliğine dayalı öğretim yöntemi ve demokratik sınıf oluşturma esastır. Program kaynağı sosyal problemler ve kişisel ilgililerdir. Toplum sorun çözme becerisi kazanmada laboratuvar olarak görülür.¹¹⁵

Yeniden Yapılandırıcı Tasarım: Bu tasarımda toplumsal değişimin okul aracılığı ile yapılabileceği benimsenir. Program tasarımı ile eğitimciler, toplumun değiştirilmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunabilirler. Toplumun gelişmesi ve

---

¹¹³ A.e., s.50

¹¹⁴ A.e., s.50

¹¹⁵ Akpınar, a.g.e., s. 47

program tasarımı arasında bağı kurulur ve programın içeriği toplumsal sorunlardan oluşur.¹¹⁶

Rasyonel Planlama (Teknokratik) Modeli: Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanır ve ‘çerçeve program’ niteliğindedir. Yeniden Kurmacılık felsefesinden etkilenmiştir. Rasyonel Planlama Model’inde program geliştirme aşamaları aşağıdaki gibidir.¹¹⁷

Genel Amaçlar - Amaçlar - Öğrenme Durumları - Değerlendirme

Süreç Yaklaşım Modeli: Öğretmenlerin yaptığı ders planlama sürecinden faydalanılarak geliştirilmiştir. İlerlemecilik’ten etkilenmiştir. Süreç Yaklaşım Modeli aşamaları aşağıdaki gibidir.¹¹⁸

İçerik - Öğrenme Yaşantıları - Genel Amaçlar - Değerlendirme

Yenilikçi Durumsal Model: Okul merkezli bir modeldir. ‘Görevsel (işlevsel) program’ niteliğindedir. Hümanist akımdan etkilenmiştir. Yenilikçi Durumsal Model program geliştirme aşamaları aşağıdaki gibidir.¹¹⁹

Durum Analizi Çözümlemesi - Amaçlar - Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri - Değerlendirme

1.10. Öğretim Programının Öğeleri

Bir öğretim programı hedefler, içerik, eğitim durumları, sınama durumları olmak üzere dört temel yapı üzerinde temellendirilmektedir.

---

¹¹⁶ A.e., s. 47

¹¹⁷ Araz, a.g.e., s.224

¹¹⁸ A.e., s.224

¹¹⁹ A.e., s.224

1.10.1. Hedefler

Bir öğretim programında hedefler, uzak, genel ve dersin özel hedefleri olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Uzak Hedefler: En genel seviyede eğitim sisteminin yetiştirmeyi ve ortaya çıkarmayı tasarladığı ideal insan tipini belirlerler. Eğitim sisteminin tüm kurum ve kuruluşlarıyla ulaşmak istediği ve geliştirmeyi amaçladığı nitelikler bu hedef içerisinde ifadesini bulur.¹²⁰ Uzak hedefler, toplumun siyasal felsefesini yansıtır ve toplumun ideallerini oluştururlar. ‘ Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak’ birçok alanda olduğu gibi eğitim alanındaki en önemli uzak hedeflerden biridir.¹²¹

Genel Hedefler: Toplumun siyasal ve sosyal ideallerinin eğitim alanına yansımaları, eğitimin genel amaçlarını belirler. Bu amaçlarda toplumun eğitim felsefesini temsil eder. 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen amaçlar, Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarını oluştururlar.¹²² Uzak hedefleri daha anlamlı hale getirmek, hedeflerin anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik düzeylerini artırmak için yazılır. Genel hedefler, uzak hedeflere göre daha ayrıntılı olarak ifade edilir. Genel hedefler okulun işlevlerini de yansıtır.¹²³

Kazanımlar/ Özel Hedefler: Bir ders düzeyinde öğrencilerin kazanması gereken özellik ve davranışları özel hedef olarak tanımlayabiliriz. Uzak ve genel hedeflere göre daha ayrıntılı, daha sınırlı ama onlarla ilişkili hedeflerdir.¹²⁴ Öğrencilerin hangi kapsamı, ne derece yeterlilikte öğrenmesi gerektiğini ve öğrenme gerçekleştiğinde hangi davranışı gösterebileceğini açıkça gösterir.¹²⁵

---

¹²⁰ Hasan Yılmaz, Ali Murat Sünbül, **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, Konya, Mikro Yayıncılık, 2000, s. 53

¹²¹ Şişman, Eskicumalı, **a.g.e.**, s. 21

¹²² **A.e.**, s. 21

¹²³ Yılmaz, Sünbül, **a.g.e.**, s. 53-54

¹²⁴ **A.e.**, s. 55

¹²⁵ Erden, **a.g.e.**, s. 8

1.10.1.1. Hedeflerin Aşamalı Sınıflandırılması

Hedefler, belirli özelliklerine göre sınıflandırılırlar. Hedef daha çok anlama, problem çözüme gibi zihin aktivitelerini içeriyorsa bilişsel; değer, tutum, ilgi gösterme gibi duygularla ilgili ise duyuşsal; zihin-kas koordinasyonunu içeriyorsa psikomotor/devinişsel alanda kabul edilir. Fakat bir hedefin bütün alanlarla ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Sınıflamada yapılan, hedefin hangi alanda daha baskın olduğunun belirlenmesidir.

Bilişsel Alan: Öğrenilmiş davranışlardan zihinsel yönü ağır basanların kodlandığı alandır.¹²⁶ Bilişsel alanda bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olmak üzere altı basamak bulunmaktadır.¹²⁷ Zihinsel etkinliklerin önemli olduğu hedeflerden oluşmaktadır. Bu alanda öğrencilerin zihinsel olarak ortaya koymaları beklenen etkinlikler en basitinden, en karmaşığına doğru sıralanmıştır. Aşağıda sunulan sınıflandırma Bloom (1956) tarafından yapılan sınıflandırmadır.¹²⁸

1. Hatırlama: Bu basamakta herhangi bir nesne veya olguyla ilgili bazı özellikleri kişinin görünce tanınması, sorunca söylemesi ya da ezberden aynen tekrar etmesi davranışlarını kapsar. Bu basamakta anlamını ve mantığını bilerek tanıma, söyleme ve ezberden söyleme vardır. Anlamını ve mantığını bilmeden söyleme, tanıma davranışı söz konusu değildir.¹²⁹

2. Kavrama: Bilgi düzeyinde kazanılan davranışların öğrenci tarafından özümsemesi, kendine mal edilmesi, anlamının yakalanması söz konusudur.¹³⁰ Muhtevaya sadık kalarak biçimi değiştirebilmek, özetleyerek açıklamak ve öncüllere dayanarak bir sonraki adımı tahmin etmektir.¹³¹

---

¹²⁶ Sönmez, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, s. 50

¹²⁷ Selahattin Ertürk, **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara, Meteksan Yayınları, 1993, s. 64

¹²⁸ Şeref Tan, Alaattin Erdoğan, **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2004, s. 18

¹²⁹ Sönmez, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, s. 52

¹³⁰ **A.e.**, s. 67

¹³¹ Ertürk, **a.g.e.**, s. 65

3.Uygulama: Soyutlamanın belli ve somut durumlarda kullanılmasıdır.¹³² Durumlar arasında ilişki kurma, öğrenilenleri yeni bir durumda kullanma, problem çözebilme basamağıdır.¹³³

4. Analiz: Bütün içinde yer alan her element, elementlerin bir diğeriyle ilişkisi, yapı içerisinde düzenleyici bakış açıları yönünden yetenek ve yapılara göz atmak, onları karşılaştırmak söz konusudur.¹³⁴

5. Sentez: Farklı alan, farklı elementlerin, bilgi ve görüşlerin yeni (özgün) bir şeyler açısından geniş kapsamlı bir biçimde bir arada görülmesi ile ilgilidir. Yani yeni bir plan, strateji, tasarım ve kuramsal model oluşturma sentez basamağını oluşturmaktadır.¹³⁵

6. Değerlendirme: Taksonominin bu en üst basamağı, birbirinden oldukça farklı entelektüel yeteneklere yönelik davranışları ifade eder. Belirli bir amaç için materyal ve yöntemin belirli ölçütleri ne derece yerine getirdiği ile ilgili nitel ve nicel hükümler verilir.¹³⁶

Duyuşsal Alan: Bireyin duygusal davranışlarıyla açıklanan bu alanda, ilgi, istek, güdülenme, sevgi ve hoşlanmayla ilgili tavır, tutum ve değerler önem kazanmaktadır. Özellikle öğrenmeye açık olmakla ilgili tutuma yönelik birçok alt davranışı kapsamı nedeniyle özellikle bilişsel öğrenmelerin kazanılmasında bir ön koşul görevini üstlenmektedir.¹³⁷

1. Alma: Kişi nesne ve olguların farkında olmazsa ona karşı bilişsel, duyuşsal, devinişsel bir davranış geliştiremez. Bu basamaktaki davranışlar bilişsel alanın bilgi basamağındaki hatırlama davranışlarıyla iç içedir. Bu basamakta kişi

---

¹³² A.e., s. 65

¹³³ Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Program Geliştirme*, s. 113

¹³⁴ Gürçan Ültanır, *Eğitimde Planlama ve Değerlendirmede Kuram ve Teknikler*, Ankara, Nobel Yayınları, 2003, s. 73

¹³⁵ A.e., s. 74

¹³⁶ A.e., s. 75

¹³⁷ Ergin Erginer, *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2000, s.15

nesne ve olguların farkına varır. Farkında olma, almaya açıklık, kontrollü ve seçici dikkat alt basamaklarından oluşur.¹³⁸

2. Tepkide Bulunma: Kişi uyarıcılara bilinçli bir şekilde tepkide bulunur ve onlarla ilgilenir. Davranışlarda isteklilik, gönüllülük söz konusudur. Çalışmalara belirtilen zamanda gelme, sosyal yardım kolu etkinlikleri için zaman ayırma, grup çalışmalarına isteyerek katılma gibi hedefler duyuşsal alanın tepkide bulunma basamağındadır.¹³⁹

3. Değer Verme: Kişinin konuya, aktiviteye veya ödeve değer vermesini ifade eder. Değer vermeye özdeşleştirilebilecek davranış örüntüsü, yerine getirme ve itaat etmeye istekli olma ötesinde motive olmayla yani bireyi o davranışa iten değere adanmışlığı ifade edilebilir. Kabul etme, onaylama, tercih etme değer verme basamağına ait hedef davranışlardır.¹⁴⁰

4. Örgütlenme: Bütünleştirmek, karmaşık değerleri birleştirmek, örgütlemek, değerler arasındaki çelişkileri çözmek, iç güvenilirliği olan bir değerler sistemi inşa etmek olarak açıklanabilir. Birey, yeni değer örüntüsünün sahip olduğu değerlere ne kadar uyumlu olduğunu veya nasıl uyumlu olabileceğini görür. Bilgi, ilgi ve inançlarıyla uyum içinde yaşama, medeni haklar konusunda toplantı düzenleme gibi hedefler örgütlenme basamağı hedef davranışlarını yansıtır.¹⁴¹

5. Değer Haline Getirme: Kişinin bu basamaktaki davranışları onun karakterini yansıtır. Bir bakıma onun dünya görüşünü, yaşam anlayışını ortaya koyar. Alışkanlık haline getirme, kişiliğe sahip oluş söz konusudur. Doğaya zarar verenlere her zaman karşı çıkma, insanlarla hiçbir zaman alay etmeme gibi davranışlar duyuşsal alanın değer haline getirme basamağına aittir.¹⁴²

Devinişsel (Psikomotor) Alan: Öğrenilmiş olan becerilerin davranışlara dönüştürülmesi ile ilgili hedeflerin bulunduğu alandır. Kişi kaslarını, vücut

---

¹³⁸ Sönmez, *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, s. 91

¹³⁹ A.e., s. 95-96

¹⁴⁰ Şahin, a.g.e., s. 118

¹⁴¹ A.e., s. 63

¹⁴² Sönmez, *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, s. 101

organlarından birini ya da birkaçını veya tümünü kullanarak bazı davranışlar ortaya koyar.¹⁴³ Zihin-kas koordinasyonunun kullanımı ile açıklanan bu alanda bireyin zihin kullanımıyla beden kullanımını bütünleştirmesi beklenmektedir. Davranışsal anlamda bedensel olarak yapılan tüm davranışlar, bu alanla açıklanmaktadır.¹⁴⁴

1. Uyarılma: Eyleme dönüşecek şekilde bir uyarıcıya karşı olan hassasiyettir. Algılama düzeyinde belirli bir davranışı motor olarak sergilemek için uyarıcılara karşı hazır olma düzeyidir. Müzik Dersinde öğretmenin enstrüman çalmasını izleme, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde namazın kılınmasını izleme gibi davranışlar devinişsel alanın uyarılma basamağı davranışlarıdır.

2. Kılavuz Denetiminde Yapma: Bir davranışı, o davranışı yeterli bir şekilde yapan bir kılavuz denetiminde yapmaktır. Birey davranışı taklit eder. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde öğrencinin abdest almayı, davranışı gördüğü şekilde yapması, Beden Eğitimi Dersinde topa öğretmenin yaptığı gibi vurması devinişsel alanın kılavuz denetiminde yapma basamağında yer alır.¹⁴⁵

3. Beceri Haline Getirme: Bu basamakta kişi davranışları kendi başına, hiç kimseden yardım almadan, o davranışın gerektirdiği nitelikte ve belirtilen sürede yapar. Beden Eğitimi Dersinde yüz metreyi 13 saniyenin altında koşma, Müzik Dersinde melodiyi ezgisine uygun icra edebilme gibi davranışlar devinişsel alanın beceri haline getirme basamağı hedef davranışlarıdır.¹⁴⁶

4. Duruma Uydurma: Bireyin motor becerilerini yeni durumlara uydurabilme yeteneğini ifade eder. Birey karşılaştığı yeni durum karşısında uygun davranabilme ve motor becerilerini sergileme kapasitesidir. Ayarlama, düzeltme, dönüştürme gibi fiiller, devinişsel alanın duruma uydurma basamağını oluştururlar.¹⁴⁷

---

¹⁴³ A.e., s. 102

¹⁴⁴ Erginer, a.g.e., s.15

¹⁴⁵ Şahin, a.g.e., s. 121

¹⁴⁶ Sönmez, Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, s. 108

¹⁴⁷ Şahin, a.g.e., s. 122

5. Yaratma: Bu basamak bilişsel alanın sentez, duyuşsal alanın nitelenmişlik basamaklarıyla iç içedir; fakat burada devinişsel alanla ilgili nitelikler ağırlık taşır. Yaratma, yeniden ortaya koyma, benzeri olmayanı yapma, devinişsel özellikleri ağır basan orijinal, benzersiz, yeni davranış oluşturma işidir. Yeni ve orijinal bir beste yapabilme, yeni bir güç kaynağı yapabilme gibi davranışlar yaratma basamağı hedef davranışlarıdır.¹⁴⁸

1.10.2. Öğrenme Alanı- İçerik

İçerik, olgu ve olayların ezberlenmek üzere ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil fakat yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir.¹⁴⁹ İçerik, disiplinin doğası, öğrenenlerin özellikleri ve kazanımlara göre farklı şekillerde oluşturulmaktadır.

1.10.2.1. İçerik Düzenleme Yaklaşımları

Benimsenen eğitim felsefesi, program tasarım modeline ve dersin doğasına göre konuyu, öğrenciyi veya sorunu dikkate alan farklı içerik düzenleme yaklaşımları bulunmaktadır. Program geliştirmede kullanılan başlıca içerik düzenleme yaklaşımları şunlardır:

Doğrusal Programlama: Birbiri ile ardışık, sıralı, yakın ilişkili ve zorunlu ya da önkoşul öğrenmelerin ağırlıklı olduğu konuların düzenlenmesinde doğrusal programlama yaklaşımı kullanılır.¹⁵⁰

Sarmal Programlama: Bu yaklaşımda içerik doğrusal bir sıra izlemez. Daha önce öğrenilmiş olan bazı konular, gerektikçe tekrar edilir. Fakat konular tekrar edilirken kapsam da genişletilir. İçeriğı bu yaklaşımla hazırlanmış programlar daha esneklerdir. Ancak öğrenilecek konular ve öğrenme süresi kontrollüdür. Her konunun

---

¹⁴⁸ Sönmez, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, s. 114

¹⁴⁹ Fatma Varış, **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1988, s.155

¹⁵⁰ Demirel, **a.g.e.**, s.143

kendi içindeki konuları arasında bir ardışıklık söz konusudur. Özellikle dil öğretimi için hazırlanan programlarda kullanılır.¹⁵¹

Modüler Programlama: İçerik düzenlenirken konular kümeler halinde düzenlenir. Bu kümelerin (modüller) birbirleriyle ilişkili olması beklenmez. Her modül kendi içinde doğrusal, sarmal ya da daha başka bir yaklaşımla düzenlenebilir. Önemli olan her modülün anlamlı bir bütün oluşturmasıdır.¹⁵²

Piramit Programlama: Piramit programlamada ilk yıllarda ortak ve geniş tabanlı konuların yer aldığı, kapsamın giderek daraldığı ve sonunda küçük birimlerde uzmanlaşmanın olduğu bir düzenleme yaklaşımıdır. İçerik esnek olmayan bir anlayışla, ayrıntılı ve kesin bir şekilde belirlenmiştir. Program uygulanmadan öğrencilerin hangi alanda uzmanlaşacakları öngörülür.¹⁵³

Çekirdek Programlama: Bu yaklaşımda ortak çekirdek konular ilk öğrenilecek konular olarak planlanır ve her öğrenci tarafından alınır. Bu çekirdek alan etrafında her öğrenci ilgi duyduğu alanlarda eğitim görür.¹⁵⁴

Konu Ağı Programlama: Bu yaklaşımda konular, küçük projeler olarak da belirlenir ve öğrencilere çalışma takvimi eşliğinde verilir. Öğrencilere belirli zamanlarda nerelerde olmaları gerektiği belirtilir. Konuların içeriğine öğrenciler bireysel olarak veya grup halinde karar verirler. Bu tasarımda aşamalar şu şekilde verilebilir: proje belirleme, materyal temini, proje taslağının sunumu, projenin tamamlanması, projenin sunumu.¹⁵⁵

Sorgulama Merkezli Programlama: İçerik düzenlemesi öğrencilerin sorularına göre oluşur. Bu yaklaşım öğrencilerin sorularına ve gereksinimlerine cevap verme gerekliliğini benimseyen felsefi görüşe göre temellendirilir. Özellikle ilkökul düzeyinde öğrenci soruları çok değerli bir öğrenme yaşantısı oluşturulabilir.

---

¹⁵¹ A.e., s.143

¹⁵² A.e., s.143

¹⁵³ Akpınar, a.g.e., s. 104

¹⁵⁴ Demirel, a.g.e., s.144

¹⁵⁵ Akpınar, a.g.e., s. 47

Eğitim seviyesi yükseldikçe daha sınırlı ve özel uzmanlık alanlarına ilişkin sorulara göre programların içerikleri düzenlenir.¹⁵⁶

1.10.3. Eğitim Durumları

Hedef davranışları öğrenciye kazandırmak için gerekli uyarıcı, araç ve gereçlerin düzenlenip işe koşulmasıdır. Örneğin herhangi bir bölgenin haritasını asına uygun olarak ezberle çizibilme hedefinin davranışlarını öğrenciye kazandırmak için eğitim ortamında yapılacak olanlar şöyle sıralanabilir: içeriğin bu hedefe göre düzenlenmesi, öğrenciye verilecek ipuçları, düzeltme, pekiştirme ve dönütlerin belirlenmesi, öğrencinin katılımının sağlanması, uygun öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılması, biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük değerlendirmenin yapılması.¹⁵⁷ Bütün bunlar eğitim programının işe koşulması yani denenmesi ya da uygulanması aşamasında eğitim durumu faaliyetlerini ifade eder.

1.10.4. Sınama Durumları

Sınav (sınama) ölçme ve değerlendirmeyle ilgilidir. Ölçme ise niteliklere, özelliklere bağlıdır. Öğrencilerde gözlemeye karar verdiğimiz doğrudan veya dolaylı davranışları onun kazanıp kazanmadığını, kazandıysa ne ölçüde kazandığını, kazanmadıysa neden kazanmadığını, kazanabilmesi için eğitim sisteminde neler yapılması gerektiğini belirleme sınavı durumlarının kapsamındadır.¹⁵⁸

1.11. Öğretim Programı Değerlendirme Yaklaşımları

Öğretim programı tasarlandıktan sonra deneme sürecine geçilir. Bu süreçte programın varsa eksiklikleri tespit edilir ve giderilir. Yapılan değerlendirmelerle programın etkililiği belirlenir yani programın ne kadar işe yaradığına karar bu süreç sonunda verilir. Başlıca program değerlendirme yaklaşımları şunlardır:

---

¹⁵⁶ Demirel, a.g.e., s.145

¹⁵⁷ Sönmez, Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, s. 137

¹⁵⁸ A.e., s. 437

Hedefe Dayalı Değerlendirme: Tyler tarafından geliştirilen bu model günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Tyler'a göre bir programın; hedefler, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme olmak üzere üç temel ögesi vardır. Tyler'ın hedefe dayalı öğrenme modeline göre sadece program hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığına bakılarak bir programın etkili olup olmadığına karar verilebilir. Bu modelde değerlendirmenin temel amacı hedeflerin incelenmesidir. Tyler'a göre eğitimcilerin öncelikle eğitimin genel amaçları ve hedeflerinin önemine inanmaları gereklidir. Daha sonra ise programın değişimine yön vermek için hedeflerin açıklığa kavuşturulmasına gereksinim duyulmaktadır. Değerlendirme tekrarlanan bir işlemdir ve değerlendirme sürecinde elde edilen geri bildirim hedefleri tekrar biçimlendirmek ve tanımlamak için kullanılır. Bu yaklaşımda niceliksel verilerden yararlanılmaktadır ve yaklaşım deneysel araştırma yöntem ve tekniklerine uygundur. Hedefe dayalı değerlendirme sürecinde yer alan aşamalar şunlardır:

1. Programın hedeflerini belirleme,
2. Hedefleri kazandırılmak istenen özelliğe göre sınıflandırma,
3. Hedefleri davranış cinsinden ifade etme,
4. Hedefe ulaşıp ulaşılmadığını gösterecek durumu saptama,
5. Ölçme tekniklerini geliştirme ya da seçme,
6. Öğrencilerin davranış yeterlilikleri ile ilgili veriyi toplama,
7. Elde edilen verilerle belirlenen hedefleri karşılaştırma.¹⁵⁹

Metfessel – Michael Değerlendirme: 1960'ların sonlarında Metfessel ve Michael tarafından geliştirilmiş olan ve sekiz aşamadan oluşan bu modelin temel amacı okul programlarını değerlendirmektir. Modelde yöneticiler, öğrenciler ve okulda görevli personelin programa destek sağlamaları gerektiği de vurgulanmıştır.

---

¹⁵⁹Salih Uşun, **Eğitimde Program Değerlendirme: Süreçler, Yaklaşımlar ve Modeller**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2012, s. 83

Eğitimin genel ve özel hedeflerini ön plana çıkartan bu modele göre, hedeflerin; danışma, öğretim ve yönetim hizmetleri açısından anlamlı stratejilere dönüştürülmesi gerekmektedir. Metfessel ve Michael değerlendirme yaklaşımının sekiz temel aşamasında yer alan ilkeler şunlardır:

1. Yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve vatandaşların değerlendirme süreçlerine dolaylı ya da doğrudan yer alması sağlanmalıdır.
2. Hedefler genelden özele doğru aşamalı sıralanmalıdır.
3. İkinci maddede oluşturulan özel hedefleri programda uygulanabilir bir biçimde dönüştürülmelidir.
4. Belirlenen hedeflerin dışında programın etkililiğini bireyler açısından ölçebilecek ölçme araçları geliştirilmelidir.
5. Programın uygulandığı sürece test ve diğer ölçme araçları geliştirilmelidir.
6. Programın uygulandığı sürece test ve diğer ölçme araçları kullanılarak düzenli gözlemler yapılmalıdır.
7. Programı felsefi anlamda değerlendirebilmede kullanılacak standartlar ve değerleri açıklanmalıdır.
8. Toplanan verilere dayalı olarak programın ileriye yönelik uygulanabilirliği konusunda öneriler geliştirilmeli ve ayrıca programın genel ve özel hedefleri ile eğitim durumunun (öğrenme yaşantıları ve araç-gereçlerin) genel değerlendirilmesi de yapılmalıdır.¹⁶⁰

Fark Değerlendirme: Malcolm Provus tarafından geliştirilmiştir. Değerlendirme, standartlar konusunda anlaşma süreci, programın herhangi bir ögesinin performansı ile standart performans arasında bir fark olup olmadığını belirleme ve programı ya da programın bir bölümünü iyileştirmek ve düzeltmek için

---

¹⁶⁰ A.e., s. 84-85

farklar hakkında bilgi toplama sürecidir. Bu modelde tasarım süreci hedefleri, süreçleri (etkinlikleri) belirleme ve hedeflere ulaşmak ve etkinlikleri gerçekleştirmek için gerekli kaynakları planlama aşamalarından oluşmaktadır. Değerlendirme dört ana bileşen ve beş aşamadan oluşur. Modelin dört ana bileşeni:

1. Program standartlarını belirleme
2. Program performansını belirleme
3. Performans ile standartları karşılaştırma
4. Performans ile standartlar arasındaki bir farklılığın olup olmadığını belirlemedir.¹⁶¹

Stake'in Uygunluk – Olasılık Değerlendirme Yaklaşımı: Robert Stake, öğretim teknolojistlerinin, test uzmanlarının yıllarca amaç, hedef ve niyetlerinin birbirinin benzeri olmadığı görüşünde olmalarına karşın kendisi amaç, hedef ve niyetin eşanamlı olduğu görüşünde olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle birçok eğitimci, sonuçta öğrencide olmasını niyet ettiği davranışların ne olduğunu görmek istemekte ve bu nedenle çalışmalarında amaç veya hedef yerine niyet (intent) kavramını kullandığını belirtir. Niyetin, çevre koşullarının, belirli bir konu veya kapsamın, içeriğin yanı sıra öğrenci davranışlarının planlanmasını da içerdiğini ifade eder. Betimleme boyutunda girdi, süreç ve çıktılar arasındaki mantıksal tutarlılıklara bakılır. Stake'nin modelindeki öncüller (girdi) aşamasında, genel girdi davranışları, malzeme ve ekipmanlarla birlikte, öğrencilerin ön bilgi, yetenek ve motivasyonlarla birlikte, öğretmenlerin önceki eğitim düzeyleri ve öğretmen ve yöneticilerin tutumları bulunmaktadır. Süreç ise doğrudan programla ilgili olarak evde, sınıflarda, kütüphanelerde neler olacağı ile ilgili durumları kapsar. Süreçte sadece öğretilen şey değil, nasıl öğretileceği de vardır. Ürün çıktıları ifade eder. Öğrenci başarısını, tutumunu, bilişsel stilleri, okunan kitap sayısını, öğretmenlerin edindiği tutumları içerir ve acil ve uzun vadeli düşünülmesi gerekenleri kapsar. Stake'nin değerlendirme modeli girdi, süreç ve çıktı öğelerinin değerlendirmesine yöneliktir.

---

¹⁶¹ A.e., s. 85

Değerlendirmenin ilk aşaması betimleme, diğer aşaması ise program hakkında karar vermeleri kapsar. Betimleme aşamasında amaçladığımız durumların gözlemlenmesi ve betimlenmesi; karar verme aşamasında ise belirlenen, tercih edilen standartlarla karşılaştırılıp karara varılma süreci bulunmaktadır. Stake, değerlendirilecek programın betimsel verileri ile hem diğer programın verilerini karşılaştırarak (göreceli karşılaştırma) hem de program verileri ile mükemmeliyet ölçütleriyle karşılaştırarak (mutlak karşılaştırma) kararlara varmayı amaçlar.¹⁶²

Girdi – Süreç ve Ürün Modeli: Stufflebeam tarafından geliştirilmiştir. Ona göre değerlendirme sürekli bir işlem olup, değerlendirme çalışmaları program hakkında sürekli bilgi toplanması ve program ve öğretimle ilgili doğru kararların alınmasına yardımcı olmaktır. Değerlendirmenin amacı ise program hakkında karar verme yetkisine sahip olan kişilere bilgi vermektir. Bu modelde kararlara dayanak olacak bilgilerin toplanması için programın dört farklı aşamasının (bağlam, girdi, süreç ve ürün) değerlendirilmesi söz konusudur. Program geliştirme sürecinde yetkililerin programla ilgili olarak, “planlama”, “yapılandırma”, “uygulama” ve “yeniden düzenleme” (geri bildirim) olmak üzere dört alanda karar vermesi gerekir. Bağlam değerlendirmesinden sonra planlama; girdi değerlendirmesinden sonra uygulama; ürün değerlendirmesinden sonra yeniden düzenleme ile ilgili kararlar alınır.¹⁶³

---

¹⁶² Hasan Şeker, ‘v.d.’, **Eğitimde Program Değerlendirme**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2012, s. 196-197

¹⁶³ Uşun, **a.g.e.**, s. 91-92

İKİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMI

2.1. Türkiye’de Program Geliştirme Faaliyetleri

Türkiye’de cumhuriyetin ilanıyla beraber 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesi altında toplanmış ve okul programları üzerinde önemli değişiklikler yapılmıştır.¹⁶⁴

Eğitim sistemimizde uzun süre dersler ve konular listesi anlamında kullanılan ‘müfredat programı’ anlayışı 1950’li yıllardan sonra yerini ‘eğitim programı’ anlayışına bırakmıştır. Türkiye’de program geliştirme çalışmaları, il merkezlerinde mahalli okullar ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin destek ve işbirliği ile başlamış, daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde devam etmiştir.¹⁶⁵ Cumhuriyetin ilk yıllarında 1924’te Türkiye’ye davet edilen John Dewey’nin hazırladığı rapor doğrultusunda daha çok ilköğretim programlarının geliştirilmesine ağırlık verilmiş, 1953-54 yıllarında da ortaöğretim programlarının hazırlanması ağırlık kazanmıştır.¹⁶⁶ Derslerin ve kapsamlarının listesinden ibaret bir basılı materyali ifade eden ‘müfredat programı’, yeni açılan, yönetmelikleri yeni baştan düzenlenen eğitim kurumalarında okutulacak derslerin isimlerini ve süre unsurunu içermekteydi. Uygulamaların kurumun amaç ve fonksiyonları, muhtevanın özü, öğretim süreçleri vb. yönlerden bilimsel bir yaklaşımla kontrolüne ilişkin kavramlar ve çabalar daha sonraki süreçte ortaya çıkmıştır.¹⁶⁷

Türkiye’de program geliştirme faaliyetlerinin genel nitelikleri şöyle sıralanabilir:

Program geliştirme faaliyetleri,

---

¹⁶⁴ Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, s.13

¹⁶⁵ *A.e.*, s.13

¹⁶⁶ Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971, s.

44

¹⁶⁷ *A.e.*, s. 44

Milli Eğitim Bakanlığı Merkez örgütünde duyulan bir ihtiyaçla başlamamıştır. Bu faaliyetler illerde mahalli okullar ve il Milli Eğitim Müdürlüklerinin işbirliği ile gelişmiştir. Çabaların merkeze aksetmesi ve merkez örgütünde program geliştirme bürolarının kurulması daha sonra olmuştur. İlköğretimde program geliştirme faaliyetleri, genellikle, daha fazla sayıda ilgilinin program yapma işine katılması, hazırlanan programın tanıtılması şeklinde uygulanmış, değerlendirme ve araştırmaya yer verilmemiştir. Ortaöğretimde daha fonksiyonel bir yaklaşımla İstanbul Atatürk Kız Lisesi, programın amaç, fonksiyon, muhteva, öğretim, sınavlar ve eğitimi destekleyici hizmetler olmak üzere tümünü ele almış ve objektif değerlendirmeler yapmıştır. Her iki eğitim kademesinde de çabalar, mesleki-akademik literatürle desteklenmemiştir. Özellikle ortaöğretimde teftiş mekanizması, genellikle bu faaliyetlere destek olmamıştır.¹⁶⁸

1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'de program geliştirme çalışmaları tekrar ilkokul programları üzerinde yoğunlaştı. 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı İlköğretim Kanunu'nun getirdiği hükümler, programların geliştirilip değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. 1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurası'nda:

1. Programların günün gerçekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenmesi,
2. Programların geliştirilmesine bağlı olarak ders ve kaynak kitapların hazırlanması,
3. Öğretmenlerin yeni programların gereklerine göre yetiştirilmesi,
4. Hazırlanacak ve uygulanacak bir deneme programının komisyonlarca incelenip değerlendirildikten sonra çeşitli bölgelerde iki yıl süreyle denenmesi,
5. Deneme programlarının geliştirilerek bütün yurt çapında uygulanması kararlaştırılmıştır.¹⁶⁹

1970'li yıllarda sekiz yıllık ilköğretim okulu denemesi ve program çalışmaları gündeme gelmiş ve bu çalışmalara hız verilmiştir. Dokuz üyeden meydana gelen

---

¹⁶⁸ A.e., s. 45

¹⁶⁹ Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, s.14

çalışma grubu, sekiz yıllık okulun amaçlarını ve bu okulun eğitim ilkelerini tespit edip çalışmalarına başlamış ancak deneme aşamasında kalmıştır.¹⁷⁰ 1982 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, program geliştirme konusunda bir model oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak programların buna göre hazırlanmasını sağlamak amacıyla bir dizi toplantı düzenlemiştir. Üniversitede görevli bilim adamlarıyla işbirliği yapılarak ortaya çıkan yeni bir program modeli kabul edilerek 2142 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. Bu model Genelkurmay Başkanlığına, Bakanlıklara, Öğretim Daire Başkanlıklarına ve okullara gönderilerek ders programlarının burada belirtilen esaslar çerçevesinde hazırlanması istenmiştir.¹⁷¹ 1984 yılı başında bu programların hazırlanmasında dikkate alınması gereken ilkeler, Anayasa, hükümet programı, cumhurbaşkanının direktifleri doğrultusunda yeniden belirlenerek, 14.2.1984 gün ve 16 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla yayımlanmıştır. Bu model, amaç-davranış-işleyiş-değerlendirme boyutları içinde programların derslere göre hazırlanması esasını içermektedir.¹⁷²

1990'lı yıllara gelindiğinde Milli Eğitim sistemini yeniden düzenleme çalışmaları içinde Program Geliştirmeye ve Ölçme Değerlendirmeye ayrı bir önem verilmeye başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 28 Şubat 1990 yılında toplanan Ölçme Değerlendirme ve Program Geliştirme İhtisas Komisyonları toplantısında Türkçe, Matematik, Güzel Sanatlar, Sanat Tarihi, Psikoloji, Fen Bilgisi, Tarih, Felsefe Grubu ve Sosyal Bilgiler alanında olmak üzere toplam dokuz program geliştirme ihtisas komisyonu oluşturulmuş ve çalışmalara başlanmıştır.¹⁷³

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programlarında da, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 08.12.1982 gün ve 213 sayılı kararıyla temel eğitim ve orta öğretimde "Din Bilgisi" ders programları yürürlükten kaldırılmış "Din ve Ahlak Bilgisi" dersi için hazırlanan bir program 28 Mart 1982 tarihli Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁷⁴ Dersin temel ilkeleri yeniden düzenlenerek 30 Ekim 1986 tarih ve 2219 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanmış; 13 Nisan 1992 tarih ve 2356

---

¹⁷⁰ A.e., s. 14

¹⁷¹ A.e., s. 14

¹⁷² A.e., s. 45

¹⁷³ A.e., s.16

¹⁷⁴ Altaş, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, s. 14

sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan kararla ünitelerde birtakım değişiklikler yapılmış; 19.09.2000 tarih ve 373 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla yeni bir program yürürlüğe konulmuştur.¹⁷⁵

2.2. Programın Hazırlanışı

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi(4–8. sınıflar) Dersi Öğretim Programı 28.12.2006 tarih ve 410 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararıyla kabul edilmiştir. Bu karara göre; İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4–8. sınıflar) Dersi Öğretim Programı, 2007–2008 öğretim yılında 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda uygulamaya konmuştur. 2007–2008 öğretim yılı itibariyle 19.09.2000 tarih ve 373 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla kabul edilen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Dersi Öğretim Programı uygulamadan kaldırılmıştır. 328 sayı ve 30.12.2010 tarihli kararıyla birtakım değişiklikler yapılarak güncellenmiştir.¹⁷⁶

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 4-8. Sınıf Öğretim Programı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 410 sayı ve 28/12/2006 tarihli kararı ile 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren yürürlüğe girmiş 328 sayı ve 30.12.2010 tarihli kararıyla güncellenmiştir. Programı hazırlayan komisyon, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim üyeleri Prof. Dr. Sönmez KUTLU, Prof. Dr. Recai DOĞAN, Prof. Dr. M. Emin ÖZAFŞAR, Din Kül. ve Ahl. Bil. Öğretmenleri Hadi GÜNDÜR, Dr. İlyas CANIKLI, Mehmet YAŞAR, Dr. Zübeyir BULUT, Ahmet YEMENİCİ, Mustafa PINAR, Sınıf Öğretmeni Emine BAŞARAN, Program Geliştirme Uzmanı Hatice DEMİRBAŞ, Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı Seher ULUTAŞ, Türkçe Öğretmeni Melek KARADAĞ'dan oluşmaktadır.¹⁷⁷

2.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı

İDKAB programında içinde yaşadığımız dönemde hızla değişen ve gelişen

¹⁷⁵ Altaş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, s. 14

¹⁷⁶ oğrt_yili_ilkogretim_kurumlari_derslerine_iliskin_hususlar(Çevrimiçi)http://eokul.meb.gov.tr/Dokumanlar/2007_

¹⁷⁷ MEB, 2006, s.3

bilim ve teknolojinin eğitimin bütününe etkilemekte olduğu vurgulanmakta ve paradigma değişikliklerinin olduğu bir dönemde eğitimin de köklü değişiklikler geçirmekte olduğu ifade edilmektedir.¹⁷⁸ Bu bağlamda çağdaş bir eğitim faaliyetinde öğrencilerden; anlama, sıralama, sınıflandırma, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme, bilgiyi araştırma, yorumlama ve zihinde yapılandırma, kendini ifade etme, iletişim kurma, işbirliği yapma, tartışma gibi üst düzey zihinsel becerileri kazanmaları beklenmektedir. Buna paralel olarak da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden de bu becerilerin kazandırılması beklenmektedir.¹⁷⁹

İDAKB programı geliştirilirken mezhep tartışmalarına girmeyen bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu durum programda şu şekilde ifade edilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin belirlenmesinde “dinin temel bilgi kaynakları dikkate alınarak İslam’ın kök değerleri çerçevesinde” mezheplerüstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebî tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımlı” anlayış olarak ifade edilebilecek bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu programla; öğrencilerin din ve ahlak hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmaları, temel becerilerini geliştirmeleri ve böylece Millî Eğitimin Genel Amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmektedir.¹⁸⁰

Geliştirilen programla öncelikle öğrencilerin din ve ahlak hakkında objektif bilgi sahibi olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim programı vasıtasıyla kazanmaları hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer, kavram ve öğrenci merkezli yaklaşımlarla bir arada yaşama bilincine ulaşmaları hedeflenmiştir.¹⁸¹

Din öğretiminde, öncelikli olarak insana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana, kültürel mirasa saygı olan bir eğitim anlayışının ortaya konması amaçlanmıştır. Böyle bir anlayışta olan öğrencilerin, insanın ne olduğu üzerinde düşünen, insanın varlık şartlarını tanımaya, anlamaya çalışan bireyler olacakları vurgulanmış ve insanı geçmişi ve geleceği, umutları ve korkuları, inançları, değer yargıları ve tutumları ile bir bütün olarak yeniden keşfetmeye

¹⁷⁸ İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, (Çevrimiçi) <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=22>, s.2

¹⁷⁹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.2

¹⁸⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.10

¹⁸¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.11

olanak sağlayacağı belirtilmiştir.¹⁸² Düşünceye saygının, “benim doğrularımın olduğu gibi başkalarının da doğruları vardır.” anlayışı ile yakından ilişkili olduğu, düşünceleri “tek doğru ve pek çok yanlış” seviyesine indirgemenin ahlaki bir zafiyet olduğu ifade edilmiştir. İnanç ve kabullerin örtülü veya açık kişilikten, yetiştirilme biçiminden, tarihten ve kültürden kaynaklı pek çok dayanaklarının olduğu bilincinin; doğrunun ve yanlışın ortaya çıkabilmesi için karşı düşüncelere tahammül ederek eleştirilere olgunlukla karşılık verilmesinin düşünceye saygının önemli bir yönü olduğu şeklinde açıklanmıştır.¹⁸³

Ayrıca, insanın kişiliği ve bağımsızlığı temel bir değer olarak kabul edilmiş, insanın gelişmesini kısıtlayan her tutumun insan hürriyetine aykırı olduğunun altı çizilmiştir¹⁸⁴; insanoğlunun modern zamanlarda bilim ve teknoloji alanında gösterdiği gelişmeyi ahlaki olgunlukta insanlar yetiştirme konusunda gösteremediğinden hareketle, vicdan ile barışık olma, zihin huzuru, ruh zenginliğinin her zamankinden daha fazla ihtiyaç hissettiği, bu sebeple ahlaki olana saygı istenmekte ve beklenmekte; tarihi birikime bakabilmenin, geçmişe ait bilginin günümüz açısından yerini, değerini ve fonksiyonunu tahlil ve tespit ederek geçmişten devralınan kültürel mirasın geliştirilerek yeni nesle aktarılması, bunu Allah’la, kendileriyle ve diğer insanlarla olan iletişimlerini düzenlemelerinde bir yardım vasıtası olarak sunulduğu ifade edilmektedir.¹⁸⁵

İDKAB programı, onun teorik çerçevesini çizen altı adet temele dayanmaktadır. Bunlar:

Antropolojik-İnsani Temel: Din öğretimini temellendirmeye insanın varoluş gerçeğinden başlamak isabetli olacaktır. Acaba insanın varoluşu bakımından bir eğitime ihtiyacı var mıdır? Meseleye eğitim kavramından hareketle yaklaşırsak şöyle bir tablo ile karşılaşırız: Hangi anlayışa dayanırsa dayansın, bütün eğitim sistem ve felsefelerinde eğitimden beklenen temel görevlerin başında, fertlerin bütün yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek ve temel duygu ve ihtiyaçlarını birbiriyle uyumlu şekilde doyurmak gelmektedir.¹⁸⁶

¹⁸² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.3

¹⁸³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.4

¹⁸⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.4

¹⁸⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.4

¹⁸⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.6

Çağımızın eğitim teorileri, okulun ve eğitimin ana hedefleri arasında insanı özgürleştirme, kendi potansiyelini açığa çıkararak bunun en üst düzeyde kullanılmasına yardımcı olmak gibi hususları öne çıkarmaktadır. Buradan hareketle din eğitiminin, insanın önemli bir ihtiyacını karşılaması ve bu sayede onun sahip olduğu yetenek ve kapasiteyi fiilen gerçekleştirmesine yardımcı olması açısından gerekli olduğu kabul edilmektedir.¹⁸⁷

Toplumsal Temel: İnsan toplumsal bir varlıktır. Eğitimin beklenen vazgeçilmez görevlerden birisi de nesilleri sosyalleştirmesidir. Sosyalleştirme kısaca, “bireylerin içinde yaşadıkları topluma uyumlarını sağlama” şeklinde tanımlanabilir.¹⁸⁸ Hangi görevde ve sosyal faaliyette bulunursak bulunalım, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinde bile davranışlarımıza yön veren inanışlarımızı karşılıklı tanımak ve onları hesaba katmak durumundayız. Bu bakımdan sadece kendi inandığımız dini değil, çevremizdeki dinleri, dinî anlayış ve yaşayış şekillerini de tanımak ve göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.¹⁸⁹

Evrensel Temel: Teknolojideki hızlı gelişmeler, iletişime ve haberleşmeye yansımış, bu da toplumları ve milletleri iç içe yaşar duruma getirmiştir. Küreselleşme ve dünyadaki gelişmelerin her ülkeyi etkisi altına alması, eğitim hayatını ve din eğitimi de etkilemiştir.¹⁹⁰ Dünyadaki bu gelişmeler ülkemiz insanının dünya dinleri hakkında da bilgilendirilmesini zorunlu hâle getirmiştir. Bu, diğer toplumları anlayabilmek, onlarla anlaşabilmek, iyi ilişkiler kurabilmek, bu ilişkileri geliştirebilmek için onların inançlarını, davranışlarını, kültürlerindeki farklılığın sebeplerini ve davranışlarına yön veren değerleri yakından tanımayı gerektirir. Çünkü diğer toplumların dinî ve ahlaki yaşayışları hakkında bilgi sahibi olmak, onlarla kolay ilişki kurmayı sağlar.¹⁹¹

Felsefi Temel: Her eğitim sisteminin yetiştirmek istediği bir “insan tipi” vardır. Bu istek, o eğitim sisteminin şekil ve muhtevasının belirlenmesinde önemli

---

¹⁸⁷ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.6

¹⁸⁸ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.6

¹⁸⁹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.6

¹⁹⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.6

¹⁹¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7

rol oynar. Buna millî eğitim politikası da denilebilir.¹⁹² Eğitim politikalarının belirlenmesinde ise o milletin ve devletin sahip olduğu değerlerin rolü büyüktür. Millî eğitimimizin temel amaçlarına bakıldığı zaman, yetiştirilmek istenilen insan tipine ulaşmada din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin büyük bir katkı sağlayacağını görebiliriz¹⁹³.

Hukuki Temel: Din öğretiminin hukuki temeli Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na dayanır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin hukuki temelini de Anayasa'nın 24. maddesi oluşturmaktadır. Ayrıca uluslararası antlaşmalar da din öğretiminin bir zorunluluk olduğunu açıkça ifade etmektedir.¹⁹⁴

Kültürel Temel: Kültürümüzü büyük ölçüde etkilemiş olan İslam dinini, yetişmekte olan nesillere tanıtmak önemli bir görevdir. Edebiyatımızda, musikimizde, hatta niçin öyle değil de böyle hareket etmekte olduğumuzda ve konuşma biçimimizde dinimizle ilgili motifler, sembolik ifadeler ve çok yönlü izler vardır.¹⁹⁵ Dini öğrenip bilmek, bütün bunları anlamak için kaçınılmazdır. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, okullardaki Türkçe, Sosyal Bilgiler gibi derslerin işlenmesinde de yardımcıdır ve gereklidir. Kültürümüzün en önemli öğelerinden olan ve onu derinden etkileyen İslam dininin öğretiminin ihmali, kültürün yeni kuşaklar tarafından anlaşılmasını zorlaştıracaktır.¹⁹⁶

2.3.1. Programın Vizyonu

İDKAB programının vizyonunda, genel hedeflere ve program geliştirme sürecinde odağa alınan yapılandırmacılık yaklaşımına uygun olarak öğrencilerin kendi yaşantıları vasıtasıyla;

- Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, demokrasi kültürünü özümsemiş,

¹⁹² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7

¹⁹³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7

¹⁹⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7

¹⁹⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.6-7

¹⁹⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7

- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrenmekten zevk alan, sorgulayan, eleştiren,
- Temel dini bilgi ve becerilerini kazanmış,
- Diğer düşünce ve inançlara sahip insanlara hoşgörüyle yaklaşan bireyler yetiştirmektir.¹⁹⁷

2.3.2. Programın Temel Yaklaşımı

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı hazırlanırken biyolojik, sosyal, kültürel ve ahlaki yönleriyle bir bütün olarak düşünülen insan, eğitimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Programda öğrenciyi, öğrenme ve bilgi üretme süreçlerinde etkin kılan program geliştirme yaklaşımları ve din kültürü alanının bilimsel kriterleri olmak üzere iki temel husus gözetilmiştir.¹⁹⁸

Eğitimsel Yaklaşım: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme önemli kavramlardır. Öğrenen merkezli eğitimi temel alan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme sürecinde öğrenci katılımına ve öğretmen rehberliğine ağırlık vermektedir.¹⁹⁹ Programda, kavramlara da özel bir önem verilmiştir. Çünkü program yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak tasarlanmıştır ve yapılandırmacılık kavram öğretimi ve bundan hareketle konunun öğrenci zihninde oluşturulduğu varsayımı üzerinde temellendirilmektedir. Benimsenen kavramsal yaklaşımla, öğrencilerin soyut deneyimlerinden, sezgilerinden dini ve ahlaki anlam oluşturmalarına ve soyutlama yapabilmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Bu programda, öğrencilerin etkinlikler yoluyla değerler kazanması da esas alınmaktadır. Yine programda ders içi, diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yapılarak öğrencinin, bilgisel gerçeği bir bütün olarak algılaması ve

¹⁹⁷ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7-8

¹⁹⁸ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.8-9

¹⁹⁹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.9

değerlendirmesi hedeflenmiştir.²⁰⁰

Dinbilimsel Yaklaşım: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı geliştirilirken gerek İslam dini gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgi ön planda tutulmuş, dinin asıl kaynaklarında yer almayan bilgilerden uzak durulmuştur. İslam diniyle ilgili bilgilerde; Kur'an ve sünnet merkezli, birleştirici ve herhangi bir mezhebi esas almayan bir yaklaşım benimsenerek İslam diniyle ilintili dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmıştır. İnanç, ibadet ve ahlak alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Kur'an ve sünnete dayanan ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir. Amaç, bireylerin, dinî, kültürel ve ahlaki değerler hakkında doğru bilgilenmelerini sağlamaktır. Bu yaklaşıma uygun olan bütün dinî ve ahlaki değerler, öğretime konu edilmiş, ancak programın doktrin (belirli bir mezhebe dayalı) merkezli bir öğretime dönüşmemesine özen gösterilmiştir.²⁰¹

2.3.3. Programın Yapısı

Bir öğretim programı dört temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar: hedefler/kazanımlar, içerik/tema, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme/ sınav durumlarıdır.

2.3.3.1. Hedefler

Hedefler/ kazanımlar, öğrencilerin eğitim süresinde kazanmaları gereken bilişsel, duyuşsal, psikomotor davranışları ifade ederler. Öğrenci davranışına dönüktürler, okulun veya veli görevleri hedef davranışlara dönüştürülemezler. Ayrıca, ulaşılabilirlik, işlevsellik, belli bir içerikle kenetlilik, bitişiklik, ekonomiklik, genellilik ve sınırlılık, tutarlılık ve bütünlük, açıklık ve seçiklik ilkelerine de sahip olması gerekmektedir.²⁰²

İDKAB programında hedefler, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, kazanımlar, öğrencilere kazandırılacak temel beceriler olarak üç kısma ayrılmaktadır.

²⁰⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.9

²⁰¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.10-11

²⁰² <http://egitimbilimleri.net/kpss-cikmis-sorular-ve-cozumleri/2009/8-soru-hedeflerin-sahip-olmasi-gereken-ozellikler/258-egitimbilimleri.html> (çevrimiçi)

Programda uzak hedefler belirtilmemiştir. Genel amaçlar, kanunlarla belirlenmişken, kazanımlar ve temel beceriler program tasarımı sırasında yapılandırılmıştır.

2.3.3.1.1. Türk Millî Eğitiminin Amaçları

739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin genel amaçları:

Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliği'ne bağlı; Türk Milleti'nin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranış ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.²⁰³

2.3.3.1.2. Kazanımlar (Dersin Özel Kazanımları)

Kazanımlar, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde, öğrencilerin kazanması kararlaştırılan bilgi, değer, beceri ve

---

²⁰³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.1

tutumlarıdır. Bu sebeple öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişmeleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır. Kazanımlar, programda öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre 4. sınıftan 8. sınıfa kadar verilmiş olup kazanımların yazılımında bir mantık bütünlüğü de gözetilmiştir. Ancak verilen sıra, önemdeki önceliği göstermemektedir. Herhangi bir üniteye 10. kazanım önem açısından 1. kazanıma kadar önemlidir. Kazanımlar belirlenirken konu bütünlüğünün yanında kavram, değer ve beceriler esas alınmıştır. Programda yer alan kazanımların, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilmesi söz konusudur. Bu nedenle de öğrenme-öğretme etkinlikleri bu Programın en kritik ögesidir. İleride daha ayrıntılı bir biçimde açıklanacağı gibi öğretim programında kazanımların türüne ve niteliğine göre uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına imkân veren bir yaklaşım benimsenmiştir.²⁰⁴

2.3.3.1.3. Öğrencilere Kazandırılacak Temel Beceriler

Öğrencilere kazandırılacak temel beceriler, belirli bir eğitim kademesindeki bütün disiplinlerden öğrencilere kazandırılması beklenen ortak hedefleri ifade ederler. Dersin özel kazanımlarıyla da ilişkili olmalarına rağmen dersten bağımsızdırlar. Genel hedeflerin öğretim programına yansıtılmasında işlevseldirler.

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve hayata aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Bunlar, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programında, öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da 8. sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. Program, içerdiği kazanımlarla öğrencilerde bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Aşağıda sıralanan beceriler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrenme alanları ve kazanımları göz önünde bulundurularak diğer dersler ve ara disiplinlerle beraber öğrencilerin kazanmaları tasarlanan becerilerdir. Örneğin; araştırma becerisi her derste kazandırılması gereken bir beceridir. Din dersi söz konusu olduğunda ise öğrenciye din ve ahlak alanındaki araştırma becerisinin kazandırılması anlaşılmalıdır.

---

²⁰⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.18-19

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programıyla ulaşılması beklenen temel beceriler şunlardır:

1. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi,
2. Eleştirel düşünme becerisi,
3. İletişim ve empati becerisi,
4. Problem çözme becerisi,
5. Araştırma becerisi,
6. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi,
7. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi,
8. Mekân, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi,
9. Sosyal katılım becerisi,
10. Kur'an-ı Kerim mealini kullanma becerisi.²⁰⁵

Kur'an-ı Kerim, öğrencinin İslam dinini öğrenebileceği ilk ve en temel kaynaktır. Bu nedenle, araştırma becerisinden ayrı olarak öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde Kur'an-ı Kerim mealî üzerinde yapacakları çalışmalar önemlidir. Öğretmenlerin, öğrencilerde bu becerinin gelişmesi için yapabilecekleri bazı çalışmalar şunlardır:

1. Kur'an-ı Kerim mealini kullanmanın önemini değerlendirme
2. Kur'an-ı Kerim'den herhangi bir ayetin mealinin nasıl bulunacağını araştırma
3. Kur'an-ı Kerim'deki ayet mealleri arasında ilişki kurma
4. Tematik olarak bir konuyu araştırma
5. Kavram, şahıs vb. belirleme²⁰⁶

2.3.3.2. İçerik/ Tema

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programının içerik/ tema ögesi, kavramlar, değerler ve öğrenme alanları başlıklarından oluşmaktadır. Bu öge, ihtiyaç saptama yaklaşım ve tekniklerinin kullanılarak elde edilen kazanımların, yine birtakım

²⁰⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.20

²⁰⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.21

yaklaşım ve teknikler kullanılarak önce kavramlar ve değerlerin oluşturulduğu daha sonra ise bu kavram ve değerlerin metne dönüştürüldüğü kısımdır. Tema, öğretim sürecinde ders kitapları olarak kazanımların somutlaştırılmasını sağlar.

2.3.3.2.1. Kavramlar

İnsanın eşyayı, kendisini, evreni kısaca ilişkide bulunduğu her şeyi ifade etmesinin en önemli yollarından biri kullandığı kavramlardır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin de kazanımlarını gerçekleştirebilmesi için dersin üzerine kurulu olduğu kavramların öğrenci tarafından doğru bir şekilde öğrenilmesi ve kullanılması gerekmektedir. Öğretim programında din ve ahlakla ilgili kavramlar hem öğretim programının tablosunun açıklamalar kısmında hem de önerilen ünite açılımında verilmiştir. Öğretmenlerin din ve ahlakla ilgili kavram öğretiminde nelere dikkat etmesi gerektiği ve öğrenme sürecinde işe koşulabilecek tekniklerle ilgili bilgiler Öğretmen Bilgi Notları kısmında verilmektedir²⁰⁷ İDKAB programında aşağıdaki kavramlara yer verilmiştir.²⁰⁸

4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
• Ahlak • Aile • Allah • Ayet • Barış • Bilge • Bismillahirrahma nirrahim • Cüz • Dinî davranış • Din • Dua • Emin • Fatıha • Günah • Güven • İlahî kitap • İyilik • Kelimeışehadet • Kelimeitevhit • Kevser • Nimet • Öğüt • Selam • Sevap	• Akıl • Allah • Amel-i Salih • Barış • Basar • Bilge • Tevhit • Cami • Cuma • Dinî Davranış • Değer • Dinî • Dua • Düzen • Erdem • Evren • Farz • Gazi • Güven • Hidrellez • İbadet • İhlas • İnanç • İstiklal	• Asr • Bayram • Çağrı • Ehl-i beyt • Emanet • Fetanet • Gıybet • Gusül • Hicret • Hile • Hutbe • İftar • İftira • İlahî kitap • İmsak • İncil • İsmet • Kibir • Kötü zan • Kur'an • Medeniyet • Mesaj • Nasr • Nebi • Oruç	• Abdest • Ahiret • Âlem • Aşure • Bağnazlık • Batıl İnanç • Bayram • Cem • Cuma • Çağrı • Dinî motif anlayışı • Dinî sorumluluk • Emin • Ezan • Fal • Gülbenk • Güzel Ahlak • Hurafe • İslam düşüncesi • İyilik • Kamet	• Ahlaki davranış • Âlem • Budizm • Din • Dindar • Ecel • Emanet • Evren • Fıkıh • Güzel ahlak • Hac • Hadis • Hristiyanlık • Hinduizm • İnanç • İrade • İffet • İslam • İstişare • Kader • Kaza • Kurban • Kültür • Ömür

²⁰⁷ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.20

²⁰⁸ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.22

• Sevgi • Sure • Şükür • Temizlik • Yaratmak • Yardım	• İstişare • Kandil gecesi • Kıssa • Kudret • Mescit • Millet • Millî • Müslüman • Müstehap • Nevruz • Öksüz • Rahmet • Ramazan • Sabır • Salavat • Semi' • Sünnet • Şart • Şehir • Tahiyat • Tekvin • Vacip • Varlık • Vatan • Yadetmek • Yaratan • Yardım • Yoksul • Ziyaret	• Peygamber • Ramazan • Resul • Sahur • Sıdk • Tevrat • Vahiy • Yaratan • Zebur	• Kıyamet • Kul Hakkı • Kunut • Kültür • Laiklik • Melek • Mizan • Musiki • Musahiplik • Namaz • Nas • Öğüt • Örf ve Âdet • Ruh • Semah • Sihir • Sırat • Şart • Şeytan • Taassup • Tasavvuf • Teravîh • Teyemmüm • Vicdan	• Rızık • Sadaka • Savurganlık • Sünnet • Tevekkül • Umre • Yahudilik • Zekât

2.3.3.2.2. Değerler

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yukarıda belirtilen temel beceriler ve kavramların yanı sıra, değerlerin öğretimi de ön plana çıkmaktadır. Din öğretiminde değer öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar ve öğrenme sürecinde kullanılabilecek yaklaşım, yöntem ve teknikler ile ilgili bilgiler "Öğretmen Bilgi Notları" kısmında verilmiştir.²⁰⁹ İDKAB programında aşağıdaki değerlere yer verilmiştir:²¹⁰

²⁰⁹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.22-23

²¹⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.23-24

Adalet	İffet
Aile kurumuna ve birliğine önem verme	İyi niyet
Demokrasi bilinci	Kadirşinaslık
Dürüstlük	Kanaat
Alçak gönüllülük	Kardeşlik
Bağımsızlık	Merhamet
Bağışlama	Millet sevgisi
Barış	Millî birlik şuuru
Türk Bayrağına ve İstiklâl Marşı'na saygı	Misafirperverlik
Bilimsellik	Mürüvvet
Cesaret	Namuslu olmak
Cömertlik	Nezaket
Çalışkanlık	Ölçülülük
Dayanışma	Paylaşımçı olmak
Doğa sevgisi	Sabır
Doğal çevreye duyarlılık	Sadelik
Doğruluk	Sağlıklı olmaya önem verme
Dostluk	Samimiyet
Duyarlılık	Saygı
Emaneti korumak	Sevgi
Estetik	Sorumluluk
Fedakârlık	Sözünde durmak
Gazilik	Şehitlik
Görgülü olmak	Şükür
Güvenirlik	Tarihsel mirasa duyarlılık
Hakseverlik	Temizlik
Hakikat sevgisi	Tutumluluk
Hayâ	Türk büyüklerine saygı
Hoşgörü	Vatanseverlik
İbadet yerlerine saygı	Vefa
	Yardımseverlik

2.3.3.2.3. Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı; aynı konunun ardışık eğitim basamaklarında genişletilerek verilmesini amaçlayan sınıf seviyelerine göre değişiklik ve aşamalılık gösteren ilgili konuların bir arada verildiği bir yapıdır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi İnanç, İbadet, Hz. Muhammed, Kur'an ve Yorumu, Ahlak, Din ve Kültürden oluşan altı öğrenme alanı üzerinde

yapılandırılmıştır.²¹¹

Öğrenme alanları, ilköğretim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda işlenecek üniteler ve açılımlarının belirlenmesinde temel çerçeveyi oluşturmaktadır. Her sınıfta, altı öğrenme alanından her birisi için bir ünite bulunmaktadır. Bununla birlikte bazen bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanının çerçevesine girebilir. Bu sebeple, bir öğrenme alanına ait üniteler veya kazanımlar, kendi üniteleriyle ya da ünitelerin kazanımlarıyla veya diğer öğrenme alanına ait ünitelerle ya da ünite kazanımlarıyla ilişkilendirilmiş ve bu tür ilişkilendirmelere konuların açıklamalar kısmında dikkat çekilmiştir. Örneğin; "İnanç" öğrenme alanına ait 4. sınıf "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinin 7. kazanımı "İbadet" öğrenme alanına ait 4. sınıf "Temiz Olalım" ünitesinin 5. Kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca kazanımlardan ara disiplinlerle yapılan ilişkilendirmeler de açıklamalar kısmında belirtilmiştir. Dersin Atatürkçülük ile ilgili konuları, her öğrenme alanında ilgili ünitelerde alt başlıklar ve kazanım olarak yer almıştır. Ayrıca bazı dua ve kısa sureler, Türkçe anlamlarıyla birlikte bazı ünitelerin sonunda öğretime konu edinilmektedir.²¹²

2.3.3.3. Eğitim durumları

Eğitim durumları, temada yer alan kazanımların hangi strateji, yöntem ve tekniklerle öğrenciler tarafından elde edileceğine yönelik kararların verildiği ögedir. Burada öğretim ilke, yöntem ve tekniklerine uygun olarak konular işlenir. Benimsenen ilke, yöntem ve tekniklere göre kazanımların doğasına ve tema yaklaşımına uygun olarak sınıf düzeni oluşturulur ve öğretimin öznesi-nesnesi, rehber vs. olarak öğretmen-öğrenci rolleri yapılandırılır. Kazanımların somutlaştığı temayla öğrencilerin etkileşime girmesini sağlar.

İDKAB programının eğitim durumları ögesi Etkinlikler, Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanması Sürecinde Gerekli Beceri, Bilgi ve Kavramların Kazanımında İşe Koşulabilecek ve Etkinliklerimize

²¹¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.13

²¹² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.14

Temel Oluşturabilecek Bazı Uygulamalar, Din Dili Çalışmaları, Kavram Öğretimi, Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar başlıkları altında programda yer almıştır.

2.3.3.3.1. Etkinlikler

Programda yer alan etkinliklerin birer öneri ve örnek niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin aynı şekilde kullanabilmelerine veya eklemeler ve çıkarmalar yapılarak değişiklik yapabilmelerine olanak sağlanmıştır.

Etkinlik hazırlanırken hangi kazanımlara yönelik olduğuna ve içeriğine dikkat edilmelidir. Ayrıca çevresel özelliklerle, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Etkinlikler, öğrenci merkezli ve öğrenme sürecinde öğrencinin etkin bir rol üstlenmesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Örneğin, öğrencinin sadece kitap okuyarak veya öğretmeni dinleyerek bilgi edinmesi veya beceri geliştirmesi yerine sınıfta arkadaşlarıyla tartışarak, görüşlerini açıklayarak, sorgulayarak, başka arkadaşlarına aktararak öğrenme sürecine etkin olarak katılması amaçlanmıştır. Öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenlerle karşılıklı iletişime ve etkileşime girmelerini, birbirlerine açık uçlu ve anlamlı sorular sormalarını, araştırma yapmalarını sağlayıcı etkinliklere de yer verilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin kendi geliştirecekleri etkinliklerin de öğretim programının mantığına uygun olması yani öğrenci merkezli, öğretim programında yer alan kavram, değer ve becerileri geliştirici, öğrencinin öğrenmeye etkin katılımını sağlayıcı nitelikte olması gerekir.²¹³ Örnek olay analizi, sonuç çıkarma, geri plandaki düşünceleri bulma, slogan bulma, reklam hazırlama/poster afiş hazırlama, şiir-hikâye yazma, görsel imge oluşturma, önem sırasına koyma, sınıflandırma, örnek verme, yordama yapma, bulmaca, dramatizasyon, tavsiyede bulunma, karşılaştırma, problem çözme, görüşme yapma, alan gezileri, kavram haritası oluşturma, beyin fırtınası, akrostiş gibi teknikler İDKAB programında tavsiye edilen/uygulanması istenen başlıca tekniklerdendir.²¹⁴

²¹³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.19

²¹⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.27-28

Örnek Olay Analizi (Çözümlemesi), Öğrencilerin işlenen konuyla ilgili örnek olayları işlenen konu ilkeleri açısından çözümlemesidir. Sonuç Çıkarma, Öğrencilerin işlenen konuda ulaştıkları sonuçları belirlemeleridir. Geri Plandaki Düşünceleri Bulma, Öğrencilerin işlenen konuyu ya da konuyla ilgili olayları analiz ederek açıkça ifade edilmemiş düşünceleri keşfetmeye çalışmasıdır. Örneğin; kıssa, dinî hikâyeler ve tarihî bir olay işlendiği zaman kişilerin neden böyle davrandıklarını, ne düşünüyor olduklarını bulmadır. Slogan bulma, öğrencilerden işlenen konunun ana düşüncesini yansıtan bir slogan üretmeleri istenir. Reklam hazırlama/poster afiş hazırlama, öğrencilerin işlenen konuya ilişkin televizyon ya da gazete için tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlamasıdır. Şiir-hikâye yazma, öğrencilerin işlenen konunun önemli noktalarını yansıtan şiir ya da hikâye yazmalarıdır. Görsel imge oluşturma, Öğrencilerin işlenen konuyu, grafik, resim, karikatür, tablo, şema, şekil vb. herhangi bir görsel imge ile göstermesidir. Önem sırasına koyma, öğrencilerin, işlenen konudaki ana düşünceleri, ilkeleri ya da anahtar sözcükleri önem sırasına koymalarıdır. Sınıflandırma, öğrencilerin belli bir konuda bilgi toplamaları ve onları sınıflandırarak sunmalarıdır. Örnek verme, öğrencilerin işlenen konuları açıklığa kavuşturan örnekler vermesidir. Dramatizasyon, öğrencilerin, öğrenilenleri dramatize ederek göstermeleridir. Tavsiyede bulunma, öğrencilerin işlenen konuyla ilgili kişilere tavsiyede bulunmasıdır. Her düzeydeki öğrenciler, öğrendikleri konularla ilgili kendilerinden sonraki öğrenciler için tavsiyeler hazırlayabilirler. Bu, öğrencilerin konu ve öğrenme süreci hakkında düşünmelerini sağlayacaktır. Karşılaştırma, öğrencilerin, öğrenilenler arasındaki farkları ya da benzerlikleri belirlemesidir. Problem çözme, öğrencilerin, öğrenilenleri kullanarak cevabı kaynaklarda olmayan problemleri çözmeleridir. Görüşme yapma, öğrencilerin öğrenilenlerle ilgili birbirlerine ya da bilgi alma amaçlı gerçek yaşamdaki insanlara bilgi alma amaçlı sorular sorması ve bu soruların cevaplanmasıdır. Alan gezileri, öğrencilerin, öğrenilenlerle ilgili mekânlara yaptıkları inceleme gezileridir. Geziler doğal çevreye, müzeye, kent içindeki kurum ve

yerlere olabilir. Ancak, gezilerin amaca hizmet etmesi için gezi öncesinde nelere dikkat edileceğinin belirlenmesi, gezi sırasında gezideki gözlemlerin kaydedilmesi ve gezi sonunda toplanan bilgilerin sınıflanması gibi etkinliklere yer verilmelidir. Kavram haritası oluşturma, konu ile ilgili başlıca kavramların, merkezî bir kavram etrafında, birbirleriyle ilişkilerini gösterecek bir haritanın oluşturulmasıdır. Beyin fırtınası, öğrencilerin açık fikirli olarak bir konu, olay veya problem durumu hakkında düşünmeleri ve mantıklı olup olmadığı endişesine kapılmadan olabildiğince çok sayıda fikir üretmeleridir. Akrostiş tekniği, öğrencilerin, sözcüklerin ilk harflerini bir şifre, kavram, söz öbeği veya cümle verecek biçimde alt alta sıralamasıdır. Akrostiş tekniği, bir ünite veya konunun işlenişinde ana teması veya kendisinin, öğrencilere ders süresince veya bitiminde sürpriz kavram veya kavramlarla oyunla açıklanması, üniteye geçen kavramlara dikkat çekilerek bilinmeyenlerin buldurulması şeklinde ilgiyi konu üzerinde toplayarak öğrenilmesine imkân verir. Bulmaca, konu ile ilgili öğrencilerin hazırladıkları ya da öğretmen tarafından hazırlanmış bulmacalardır.²¹⁵

2.3.3.3.2. Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü

Eğitimde hâkim olan paradigmalardan değişmesi ile öğrenci-öğretmen rolleri, sınıf yönetimi anlayışları, öğrenme süreçleri yani eğitim durumlarının işlevi ve içeriği de değişmektedir. İDKAB programında değiştirilen paradigmaya uygun olarak öğretmen rolleri de öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun hale getirilmiştir.

Yaşam boyu öğrenen, edindiği bilgi ve beceriyi yaşama geçiren bireylerin yetiştirilmesinde öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve teknikleri de büyük önem taşımaktadır. Günümüzde öğrenme-öğretme süreciyle ilgili olarak yeni yaklaşım ve modeller ortaya çıkmıştır. Mevcut bilgilerin hızla eskimesi nedeniyle öğrencilere bilgi aktarma yaklaşımının önemi azalmıştır.

---

²¹⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.27-28

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin bilgilerini sürekli olarak güncelleyebilme becerilerinin geliştirilebilmesi daha önemli hâle gelmiştir. Çağın gerektirdiği donanımlara uygun kazanımlar belirlenmiş olsa bile bu kazanımları tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek mümkün değildir. Bunu da öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve tekniklerle gerçekleştirmek gerekmektedir. Buna uygun olarak programın öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen strateji, yöntem ve tekniklerin işe koşulması istenmektedir.²¹⁶

Öğretmen merkezli sınıflardan öğrencinin etkin kılındığı sınıflara doğru yaşanan değişimler ve değişme gereksinimi ile birlikte öğretmenin öğrenme-öğretme süreçlerindeki rolünde de önemli değişiklikler olmuştur. Öğretmenlerin temel rollerinden biri, öğrencilere bu anlayışa uygun öğrenme-öğretme ortamları hazırlamaktır. Öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecinin her aşamasına etkin olarak katılımı öğretmenler tarafından sağlanmalıdır. Bu süreçte öğretmenler, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almalıdır. Öğrencilerde öğrenmeye karşı merak duygusu uyandırılmalıdır. Öğrenme sürecinin sorumluluğunun öğrencide olması öğretmenin sorumluluğunun bittiği anlamına gelmemelidir. Öğrenci merkezli öğrenme ortamlarında öğretmenin rolünün geleneksel sınıflardaki rolünden farkı; kendi kararlarını uygulamak yerine öğrencilere yön göstermek, önerilerde bulunmak, gerekli durumlarda açıklama yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve onların gelişimlerini gözlemektir. Örneğin, öğretmen hangi öğretimsel işin yapılacağı ya da hangi kaynağa bakılacağı konusunda fikri olmayan öğrenciye çeşitli işler ya da kaynaklar önerebilir. Öğrencinin gelişmesinde sorunlarla karşılaşıldığında önlem almak da öğretmenin sorumluluğundadır. Burada söz konusu olan öğretmenin öğrenciye kendi kararlarını empoze etmemesi, onun öğrenmesi ile ilgili kararları onun yerine almamasıdır. Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır. Karar verici olarak öğrencilerin yetiştirilmesinde

---

²¹⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.24

bilginin, bir amaç olarak değil, bir problemin çözümünde araç olarak edinilmesi sağlanmalıdır.²¹⁷

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrenme ortamı düzenlenirken özellikle eşlerle/gruplarla çalışmak etkin bir öğretim yöntemidir. Bu öğretim programında, özellikle işbirlikli öğrenme yöntemlerinin gerektiği ölçüde kullanılması öngörülmektedir. İşbirlikli öğrenmede öğrenciler gruplandırılırken çeşitli şekillerde grupların oluşturulması uygun olur. Çünkü bu durumun düşük başarılı öğrenciler için rehberlik, iyi örnek veya kendi sınırlarını zorlama ve geliştirme olanağı, diğer öğrenciler için de pekiştirme sağladığı görülmüştür. Öğretim yılı boyunca sınıfta tek bir gruplandırma düzeni oluşturmanın uygun olduğunu söyleme imkânı yoktur. Öğretmenler programda belirtilen öğrenme ve öğretme hakkındaki anlayışları ve öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alarak onların istenen kazanımları edinmesinde en uygun düzenlemeleri yapmalıdırlar.²¹⁸

2.3.3.3. Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar

Değer, belli bir tutum ve davranış tarzı veya varoluşun temel amacı hakkında uzun süreli kişisel bir inançtır.²¹⁹ Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda kazandırılmak istenen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabileceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması yoluyla da sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerinin sistematik çözümlemesini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer çözümlemesi yaklaşımları da kullanılabilir.²²⁰

İDAB programında temel kavramların yanı sıra birtakım değerlerin de

---

²¹⁷ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.24-25

²¹⁸ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.26

²¹⁹ Muhammed Şevki Aydın, **Açık Toplumda Din Eğitimi**, Ankara, Nobel Akademi Yayıncılık, 2011, s.115

²²⁰ Mehmet Zeki Aydın, “ Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi”, 10 Nisan 2010'da Ankara'da TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde Ceceli Eğitim Kurumlarının düzenlediği DEĞERLER EĞİTİMİ BULUŞMASI'nda sunulan bildirinin geliştirilmiş şeklidir. (Çevrimiçi)<http://www.okuloncesi.net/yasayan-degerler-egitimi-programi-ydep/okulda-calisan-herkesin-gorevi-degerler-egitimi-4191.html>

öğrenciler tarafından kazanılması beklenmektedir. Programda değer öğretimi ile ilgili olarak değer açıklamak, ahlaki muhakeme, değer analizi olarak üç farklı yaklaşıma yer verilmiştir.

Değer Açıklamak: Değer açıklama yaklaşımı, öğrencinin kendini olabildiğince nesnel bir şekilde tanıyarak güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini kapsamaktadır.²²¹

Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder. Veliler ve öğretmenler tarafından telkine dayalı doğrudan değer öğretimi etkisini yitirmeye başlamıştır. Çünkü genç bireyler veli ve öğretmenlerinin dışında, akran gruplarından, televizyondan, yazılı basından, sinema ve sanat dünyasının yıldızlarından etkilenmeye başlamıştır. Genç insanın kendisine örnek alabileceği insan sayısı artmış, öğretmen ve velinin öğrenci üzerindeki etkisi azalmıştır. Öğrencinin modeli velisi, öğretmeni olabileceği gibi bir şarkıcı, politikacı veya sinema yıldızı da olabilmektedir. Bütün bu etkiler altında genç insanın değerleri yetişkinler tarafından yönlendirildiğinde kendileri değerlerinin farkına varamamaktadırlar. Bu yüzden yaşamlarında önemli kararlar alma durumlarında akran gruplarının baskısı ve propagandanın etkisi altında kalmaktadırlar. Öğrencilerin hayatını nasıl yaşayacağı, seçimlerinde ve karar almada nasıl davranacağı ve aklına gelen soruların cevaplarını doğru verebilmesi için kendi değerlerini açıklığa kavuşturması gerekir. Genç veya yaşlı herkes otorite, çalışma, arkadaşlık, para, cinsellik, din, siyaset, boş zaman, okul gibi konularda anlaşmazlığa düşer, karmaşa ve değer çatışması yaşar. Bugünün genç ve çocukları geçmişe göre daha çok seçenikle karşı karşıyadır. Alternatiflerin çok olması onları daha çok karmaşaya ve görgüsüzlüğe itmiştir. Bu karmaşıklık ve anlaşmazlık karşısında öğrencilere yardım gereklidir.²²²

---

²²¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.188

²²² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.188-189

Ahlaki Muhakeme: Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşıma göre öğrenciler birtakım birbirine zıt durumlar içeren olayları incelemekte ve bu yolla onların ahlaki yargılarını ortaya çıkmaya çalışmaktadır.²²³

Öğretmen uygulama sırasında sınıfı gruplara böler ve örnek olayda yapılacak en iyi davranışın ne olduğunu sorar. Her grup bu soru etrafında tartışır. Çıkmazlar, öğrencilerin deneyim ve gelişim seviyelerine göre çözülür. Araştırmalar öğrencilerin görüş belirtme sırasında diğer öğrencilerin tesiri altında kalmadıklarını göstermiştir. Bu yöntemde esas amaç, öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir. Yaklaşım bütün okul seviyelerinde kullanılabilir.²²⁴

Değer Analizi: Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer, sorular üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Bu yaklaşımda ahlaki gelişim teorisinin tersine öğrenciler bir pozisyon alır ve yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir sorunla karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır.²²⁵

Empoze edilen değerlere karşı olarak ya da sadece onları açıklayarak, değerler konularını analiz etmeyi ve değerler kriterleri ile uygun biçimde hüküm vermeyi sağlar.²²⁶

2.3.3.3.4. Kavram Öğretimi

Kavramların öğretiminde kullanılacak yöntemlere bakıldığında karışımıza ilk olarak geleneksel yöntem çıkmaktadır. Kavram öğretimindeki geleneksel yöntem, öğrenciye kavramı ifade eden sözcüğü vermek, kavramın sözel bir tanımını vermek, tanımın anlaşılması için kavramın tanımlayıcı ve ayırt edici niteliklerini belirtmek, öğrencinin kavramla ilgili olumlu ve olumsuz örnekler bulmasını sağlamak basamaklarından oluşur. Bu yöntem, kavramları

²²³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.191

²²⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.193

²²⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.194

²²⁶ Naylor ve Diem, (Akt. Kubilay Yazıcı, “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış,” (Çevrimiçi) <http://www.sosyalsogutler.gazi.edu.tr/articles/article20.pdf>, 23 Mayıs 2011, s.512

öğretmede yeterince etkili olmaz çünkü birçok kavramda sıkıntı, kesin bir sözel tanım yapılmamasından doğar. Din öğretiminde de genel olarak kavram öğretiminde kullanılan yöntem geleneksel olanıdır. Hâlbuki din öğretiminin temelinde kavramların öğretimi vardır. Kavramlar bilgilerin yapı taşlarını, kavramlar arası ilişkiler de bilimsel ilkeleri oluşturur. Bu nedenle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretimi diye bir alanın gerçekliği kavram gerçeğine dayandırılmalıdır.²²⁷

- Ezberci, onaylayıcı bir din öğretimi yerine,
- Anlamli öğrenmeyi amaçlayan,
- Kavramsal arka olanı güçlü olan,
- Öğrenciyi aktif hale getiren bir din öğretimine ihtiyaç vardır.

Bu nedenle, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan veriyi öğrenciyeye sunarken en iyi biçimde sunmak ve sonuçta anlamlı bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamak için eğitim bilimlerinin ortaya koyduğu yöntem ve araçlar kullanılır. Kullanılan bu yöntem ve araçlardan biri de kavram haritalarıdır. Kavram haritaları, daha çok soyut kavramlardan oluşan bir içeriğe sahip olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretiminde işe koşulabilir bir yaklaşımdır. Bu içeriği somutlaştırma ve anlamlı bir hâle getirmede kavram haritaları kullanılabilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretiminde de kavram haritalarının kullanım alanları, hazırlanışları, türleri ve faydaları yukarıda açıklandığı gibidir.²²⁸

2.3.3.3.5. Din Dili Çalışmaları

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğretmen zaman zaman dinî bir metin üzerinde çalışma yapmak zorunda kalabilir. Peki, öğretmenler dinî bir metin üzerinde nasıl çalışma yapabilirler?

Öğretmenin belli bir konunun öğretimine geçmeden önce hangi yöntem ve araçları kullanacağı, diğer bir deyişle öğretimi nasıl destekleyeceği konusunda hazırlık yapması gerekir? Öğretim konusu dinî bir

---

²²⁷ MEB, 2006, s.196

²²⁸ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.202

metin olduğunda öğretmenin daha çok hazırlığa ihtiyacı vardır. Çünkü din dili semboliktir. Dinî metinlerde benzetme, mecaz, kinayeli anlatım kullanılır. Bu yüzden kelimeleri ve sembolik anlatımı kavrama, din öğretiminin önemli bir konusudur.

Öğretmenler sınıfta, Kur'an-ı Kerim'in tercümesi üzerinde çalışırken öğrenci tercüme edilmiş bir metindeki ana fikri kavramada bazen güçlük çekebilir. Fakat öğrenciye, metni, kendi kelimeleri ile ifade etme imkânı sağlanırsa o, Tanrı'nın kendisine söylediğini daha kolay kavrayacaktır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni, öğrencilere ve öğretim konularına uygun bir dinî metni ele alır, günümüz şartlarına getirir ve onu öğrencilerin davranışlarına yaklaştırırsa, ders zevkli hâle gelecek ve dersin ciddiye alınmaması gibi bir durum söz konusu olmayacaktır.²²⁹

2.3.3.4. Sınama Durumları/ Ölçme ve Değerlendirme

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir. Ölçme ve değerlendirme ile eğitim ve öğretim sürecinin sürekli izlenmesi her aşamada ortaya çıkan sorunları tespit etme ve çözme imkânı verir. Değerlendirme çalışmaları sadece sonuca yönelik olmamalı, süreç de değerlendirilerek öğrencilerin öğrenme eksiklikleri, güçlük çektikleri alanlar belirlenerek zamanında önlemler alınır. Gerekliğinde uygulanan öğrenme etkinlikleri de değiştirilir. Yapılacak olan değerlendirme çalışmaları dersin amaçları ve kazanımlarına uygun olarak öğretim etkinlikleri ile birlikte yürütülmelidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yapılacak değerlendirme çalışmalarıyla öğrencilerin bu dersteeki gelişimlerine katkı sağlamak, tespit edilen eksikliklerini gidermek birinci amaç olmalıdır.²³⁰

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerin okuduğunu anlama, eleştirme, yorumlama, bilgi toplama, analiz etme, sorgulama, problem çözme gibi üst düzey becerileri farklı araç ve yöntemler kullanılarak ölçülüp

²²⁹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.207-208

²³⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s. 213

değerlendirilmelidir. Ayrıca, öğrencilerin öğrendikleri ile gerçek yaşam arasında ilişki kurma becerileri de değerlendirme sürecinde dikkate alınmalıdır. Öğrenenleri birbirleri ile karşılaştırmak yerine onlara öğrenmelerini paylaşmaları ve daha fazla öğrenmeleri için fırsat verilmelidir. Öğrenme öğretme sürecinde olduğu gibi değerlendirme çalışmalarında da öğretmen - öğrenci iş birliği esastır. Böylece değerlendirme sürecine öz değerlendirme ve akran değerlendirme yoluyla öğrenci de dâhil edilmelidir. Ölçme ve değerlendirme sürecinde, geleneksel değerlendirme araçları yanında önceki öğrenmelerin yeni durumlara uygulanması değerlendirilir. Bu amaçla kısa cevaplı, uzun cevaplı, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirmeli vb. sorulardan oluşan testler, açık uçlu sorular, gözlem formları, posterler, görüşmeler, öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, performans ödevleri kullanılarak öğrenci başarıları değerlendirilebilir.²³¹

Performans Değerlendirme: Performans değerlendirme, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak onların bilgi ve becerilerini eyleme dönüştürmelerini, gerçek yaşama aktarmalarını sağlayacak durum ve ödevler aracılığıyla değerlendirme yapmak biçiminde tanımlanabilir. Performans değerlendirme, dersin kazanımlarıyla ilgili olarak öğrencinin günlük yaşamındaki problemleri nasıl çözeceğini ve problem çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl kullanacağını göstermesini ister. Performans değerlendirmeyle öğrenciler, sınav saatleriyle sınırlandırılmaksızın geniş bir zaman diliminde çalışma ve tekrar yapma, oluşturulan ölçütlere göre yeterlik derecelerini ortaya koyma olanaklarına sahip olurlar. Performans değerlendirme gözlenebilen bir performans veya somut bir ürünle sonuçlanmaktadır.²³²

Performans Ödevi: Programda öngörülen eleştirel düşünme, problem çözme, okuduğunu anlama, yaratıcılığını kullanma, araştırma yapma gibi öğrencinin bilişsel, duyuşsal, psiko-motor alandaki becerilerini aynı anda kullanmasını, geliştirmesini ve bir ürünün ortaya konmasını gerektiren

---

²³¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.213

²³² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.213-214

çalışmalarıdır.²³³

Proje: Öğrencilerin grup hâlinde veya bireysel olarak istedikleri bir alanda/konuda inceleme, araştırma ve yorum yapma, görüş geliştirme, yeni bilgilere ulaşma, özgün düşünce üretme ve çıkarımlarda bulunma amacıyla ders öğretmenini rehberliğinde yapacakları çalışmalarıdır.²³⁴

Gözlem: Öğretmenlerin gözlem becerileri ve tuttıkları gözlem kayıtları, öğrencilere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleriyle kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerilerin gelişimini değerlendirmek için sahip olabilecekleri en iyi araçlardandır. Gözlem, öğrenciler hakkında doğru ve çabuk bilgi sağlar. Uygulamada hız ve zaman önemlidir. Öğretmen öğrencilerin;

- Soru ve önerilere verdikleri cevapları,
- Sınıf içi tartışmalara katılımlarını,
- Grup çalışmalarına ve tartışmalarına katılımlarını,
- Öğretim sürecinde yapılan görev ve materyallere öğrencinin

gösterdiği tepkiyi gözlemler.

Aşağıdaki noktalar, öğretmenlere gözlem yapmada kolaylık sağlayacaktır.

- Ölçütleri koyarken bütün öğrenciler için aynı standartları kullanınız.
- Her öğrenciyi birkaç kez gözlemleyiniz.
- Her öğrenciyi değişik durumlarda ve farklı günlerde gözlemleyiniz.
- Her öğrenciyi değişik özellik, beceri ve davranışlara göre değerlendiriniz.
- Yapılan gözlem için değerlendirmeyi, mümkün olduğu kadar

gözlem yaptığınız zaman kaydediniz.²³⁵

Öz Değerlendirme: Belli bir konuda bireyin kendi kendisini değerlendirmesine öz değerlendirme denir. Öz değerlendirme, bireyin kendi yeteneklerini kendilerinin keşfetmelerine yardımcı bir yaklaşımdır.²³⁶

Akran Değerlendirme: Öğrencilerin, arkadaşlarının hazırladığı ödev, araştırma, proje, rapor vb. çalışmalarını değerlendirmesidir. Öğrenciler,

---

²³³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.214

²³⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.216

²³⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.216

²³⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.216

arkadaşlarının çalışmalarındaki yeterlik düzeylerini değerlendirirken kendilerinin eleştirel düşünme becerileri gelişir. Akran değerlendirme, öğretmene öğrencilerin gelişim ve yeterlik düzeyleri hakkında geri bildirim sağlar. Akran değerlendirmede, öğrencilerin yanlı davranışlarını önlemek için ölçütlerin öğrencilere verilmesi yararlı olur. Eğitim-ğretim sürecinde, öz değerlendirme ve akran değerlendirme çalışmalarının, öğrencilere not vermek için değil, etkili öğrenme için kullanılması önerilir.²³⁷

Öğrenci rn Dosyası (Portfolyo): Öğrenci rn dosyası, öğrencilerin bir ya da birkaç alandaki çalışmalarını, harcadığı çabayı, geçirdiği evreleri gösteren, öğrencinin ürünlerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulan bir dosyadır. Öğrencinin sınıf içi etkinlikler sırasında yaptığı çalışmalarından, hazırladığı performans ödevlerinden, proje çalışmalarından, beğendiği ve performansını yansıttığına inandıklarını seçmesi sonucunda oluşan ğrenci ürün dosyası, aynı zamanda hem ğretmen hem de ğrenci için bir değerlendirme aracıdır.²³⁸

---

²³⁷ ilköğretim DKAB ğretim Programı, s.217-218

²³⁸ ilköğretim DKAB ğretim Programı, s.218-220

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMININ DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde, program geliştirme süreçlerine göre uygulanan İDKAB programının hazırlanışı, programın öğeleri ve programın değerlendirme sürecine ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır.

3.1. Programın Hazırlanışı ve Temelleri

Birinci bölümde bahsedildiği gibi program tasarlama sürecinde üç kurul katkı sağlar. İDKAB programı hazırlanırken oluşturulması gereken kurullardan sadece “program hazırlama komisyonu” adı ile program geliştirme çalışma grubu oluşturulmuş²³⁹; hangi alanlarda program geliştirme çalışmaları yapılacağına karar vermek, ülkede başat olan eğitim felsefesinin bu programlara yansıtılmasını sağlamak, hazırlanan programları kabul ya da değiştirmede karar organı olarak görev yapmak ve tüm program geliştirme çalışmalarında koordinasyonu sağlayacak olan ve Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisi, program geliştirme alanı uzmanı, öğretmen örgütleri, konu alanı, veli ve öğrenci temsilcilerinden oluşan program geliştirme karar ve koordinasyon grubu ve eğitim felsefecisi, eğitim psikoloğu, eğitim sosyoloğu, eğitim ekonomisti, eğitim denetçisi, okul yöneticisi, eğitim teknolojisi uzmanı, iletişim uzmanı ve gerekli görülen diğer uzmanlardan oluşan, program geliştirme çalışma grubunun zaman zaman danışma yapabileceği, program geliştirme danışma grubu oluşturulduğuna dair bir bilgi verilmemiştir.²⁴⁰ Komisyon tarafından geliştirilen program Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 410 Sayı ve 28/12/2006 Tarihli kararı ile onay ve kabul edilmiş ve 328 sayı ve 30.12.2010 tarihli kararıyla güncellenmiştir.

Program kurallara uygun olmayan bir şekilde geliştirilmiş, ülkenin fizikî, sosyal ve kültürel durumuna uygun bir programın geliştirilebilmesini,

---

²³⁹ Bkz. s.51

²⁴⁰ MEB, 2006, s.1

Türk Milli Eğitimi'nin uzak ve genel hedeflerinin programa yön vermesini, kazanımların, içeriğin, eğitim durumlarının ve ölçme ve değerlendirmenin eğitim ilke, yöntem ve tekniklerine göre düzenlenmesini sağlayacak uzmanlık alanlarından faydalanılmamıştır. Program bu haliyle, program geliştirme ilke, yöntem ve tekniklerine uygun olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

Program geliştirme sürecinin planlanmasında hangi tekniklerin kullanıldığına, hangi modelin benimsendiğine dair programda herhangi bir bilgi paylaşılmamıştır.

Program geliştirmeyi etkileyen eğitim teorilerinden(daimicilik, esasicilik, ilerlemecilik, yeniden kurmacılık) hangisinin kullanıldığına ilişkin programda herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, program bir bütün olarak incelendiğinde dört teoriyle ilişkili eklektik bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir.

Modern dönemde yaşanan hızlı değişmelere paralel olarak programların da güncellenmesi ve yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek kazanımlar, eğitim durumları ve ölçme ve değerlendirme araçlarının düzenlenmesi bir gerekliliktir. Bireyler değişen dünyanın şartlarına uygun yeterlilik ve yeteneklere sahip olmalı ve geliştiren programlarda değişen şartlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte söz konusu değişme ve gelişmelerin DKAB dersinde tam olarak nasıl bir etki oluşturduğu açıkça ortaya konmamıştır ve öğrencilerin ihtiyaçlarından daha çok DKAB dersi oluşturulmak istenen toplum için bir araç görünümü vermektedir. Ayrıca bilgiyi araştırma, kendini ifade etme, iletişim kurma, eleştirme gibi vurgulanan beceriler sadece modern dönemin ya da belirli bir zaman diliminin ihtiyaçları değildir. İnsanın en temel belirgin özelliği olan toplumsal yaşam, söz konusu özellikleri kendiliğinden haizdir.

Öğrencilerin din ve ahlak konusunda sağlıklı bilgi sahibi olmaları en temel bir ihtiyaçtır ve geliştirilen her programda buna yönelik kazanımların programda bulunması gerekmektedir. Mezheplerüstü bir anlayışın benimsenmesi sadece alınmış bir karar olarak programda yer almış bulunmaktadır. Bu kararın alınmasında hangi ihtiyaçtan hareket edildiğinden ve söz konusu anlayışın bir mezhebe göre hareket eden dindarların ihtiyaçlarına nasıl cevap vereceği

konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.²⁴¹ Birlikte yaşama bilincinin daha önce deneyimlenmemiş bir olgu veya süreç olduğu iddiası taşımaktadır.

Kültür, manası itibariyle insanın yeryüzündeki varoluşuna ve bu varoluşun yeryüzündeki izlerine yani insani faaliyetlere göndermede bulunmaktadır. Din ise vahiy orijinlidir ve din anlayışı insan faaliyetlerini etkilemektedir. Fakat din her şart ve durumda kültürü tahkim etmek zorunda değildir ve gerektiğinde kültüre müdahalede bulunur. Kültürün dini referanslarla olumlanması ve bu şekilde bireylere aktarılması dinin araçsallaştırılması manasına da gelmektedir. Kutsal metinler çerçevesinde din anlayışının kültürü zenginleştirilmesi şüphesiz olumlu bir durumdur. Burada dikkat edilmesi gereken husus benimsenen (programın vizyonu ve eğitsel yaklaşımlar) eğitimin felsefesi (İlerlemecilik) ile dinin telif edilmesidir. Daha doğru bir ifade ile eğitim felsefesi kutsal metinlerde belirtilen ilkelere uygun olmalıdır. Nasıl bir insan tipolojisinin hedeflendiği apaçık bir şekilde belirlenmelidir. Dinin ortaya koyduğu insan modeli ile programa yön veren felsefe arasında bir uyum varsa bu hedeflere ulaşılabilir aksi durumda çift karakterli bir kişilik oluşturulmasına neden olabilir. Bu ise hedeflenenin aksi bir sonuca varılmasına neden olur.

Zamanla ortaya çıkan problemlere çözümler üretmek yani İslam Hukuku'nu yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek hale getirmek şüphesiz profesyonel bir uğraştır ve belirli şartları haiz olmayı gerektirir. Bu ise İDKAB programında belirlenen hedeflere uygun değildir. Bu nedenle ilköğretim çağındaki öğrencilerin fikhî problemleri çözebilecek bilgi ve becerileri kazanmaları yönündeki ifadeler gerçekçi değildir. Buradaki ifadelerin öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları problemleri çözmede takınmaları gereken tutumun ve izlemeleri gereken yol ve yöntemlerin belirtilmesi şeklinde revize edilmesi daha uygundur. Bununla birlikte, Dünyayı anlamlandırmada daha işlevsel bir din kültürü ve ahlak bilgisi eğitiminin verilmesi hem bireyin varoluşuna hem de eğitimin hedeflerine katkı sağlayacaktır.

Yeni İDKAB programında bilinçli dindarlığa yapılan vurgu büyük bir öneme sahiptir.²⁴² İletişim araçlarının oldukça yaygınlaştığı ve çeşitlendiği bir ortamda öğrencilerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu ise Din Kültürü ve Ahlak

---

²⁴¹ Bkz. s.56

²⁴² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.3

Bilgisi öğretiminin en önemli amaçlarından biridir.²⁴³ Programda bu amaca yönelik çalışmalar yapılmış olması önemli bir noktadır. Öğrencilerin hem teorik düzeyde bilgileri elde etmeleri hem de bu bilgileri günlük hayatta kullanmalarına olanak sağlayacak eğitim durumlarının düzenlenmesi yapılandırmacı yaklaşıma, yaparak yaşayarak öğrenmeye uygundur.

Programda insana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana, kültürel mirasa saygı olmak üzere beş kavramın altı çizilmiştir.

İnsana Saygı: Metinde insanın biyolojik bir varlık olduğu şeklinde monist bir yaklaşım benimsenmiştir fakat İslam dini bilindiği üzere ruh-beden şeklinde bir düalist anlayışa sahiptir. İnsanın varlığına saygı muhakkak surette Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminde göz önünde bulundurulması gerekir. Tabii ki buradaki saygı hukuk ve adalet ekseninde bir saygı olmalıdır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimindeki saygı ve saygının çerçevesi doğal olarak kutsal metinlerle ilişkili olmalıdır.

Düşünceye Saygı: Doğruluk, düşüncenin veya inancın gerçeklikle uyuşmasıdır.²⁴⁴ Bu bakımdan benim “doğrum vardır, başkalarının da doğruları vardır”²⁴⁵ şeklindeki ifade sorunlu durmaktadır. Bu şekildeki bir ifade aşırı bir göreceli tavrı da beraberinde getirmektedir. Çünkü sınırları belirli olmayan böyle bir görecelilik uzlaşmayı mantıken imkânsız kılmaktadır. Bunun yerine ifadenin ‘benim eşya ile ilgili olarak düşünce ve inançlarım olduğu gibi başkalarının da düşünce ve inançları vardır’ şeklinde düzeltilmesi daha uygun görünmektedir. Aynı şekilde bu inanç ve düşüncelerin dayanaklarının kişilik, yetiştirilme biçimi, tarih ve kültürden oluştuğunu söylemek de sorunludur. İnanç ve düşüncelerin doğruluğunu hakikati içinde barındırdığı kesin olmayan bu değişkenlerde aramak hem göreceliliğe neden olmakta hem de bilinçli dindarlık hedefi ile uyuşmamaktadır. Doğruluk, kesin bir bilgi kaynağı olarak vahiyde ve evreni anlama çabası olarak bilimde aranmalıdır. Hem kutsal metinlerin bir buyruğu²⁴⁶ hem de evrensel hukuk anlayışının bir gereği olarak düşünceye saygının İDKAB programında yer alması önemlidir.

²⁴³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.11

²⁴⁴ Çüçen, a.g.e., s. 36

²⁴⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.4

²⁴⁶ Zümer Suresi: 9, Nahl Suresi: 43

Hürriyete Saygı: Metinde hürriyete saygının yer alması hem kutsal metinlerle hem de evrensel kurallarda yer alan ifadelerle uyuşmaktadır. Sağlıklı ve huzurlu bir toplum için olmazsa olmaz şartlardandır.²⁴⁷

Ahlaki Olana Saygı: Burada başat olan soru davranışın ahlakiliğini belirleyen mercinin ne olduğudur. Hangi ahlak anlayışının benimsendiğinin kesin olarak karar verilmesi ve kazandırılması hedeflenen davranışların bu ahlakî anlayışın süzgecinden geçirilmesi gerekmektedir. Öğrenciler bu ahlakî anlayışa göre yetiştirilmelidir. Program geliştirme sürecinde benimsenen felsefi anlayış ile ahlaki anlayış arasındaki uyuma dikkat edilmesi gerekir. Modern çağda yaşanan/yaşanmakta olan ahlakî bunalıma dikkat çekilmesi önemlidir.²⁴⁸ Modernlik ve modern çağın getirdikleri Batı kaynaklıdır. Ama aynı zamanda benimsenen eğitim felsefesi ve yaklaşımlar da Batı kaynaklıdır. Bu çelişkinin olası sonuçlarına dair yeterli araştırmalar yapılması gereği açıktır. Modern çağın sonuçlarına öğrencilerin dikkatlerinin çekilmesinin kişiliklerine ve kutsal metinlere uygun bir hayat yaşamalarına katkı sağlayacağı beklenebilir. Problemleri fark etmeleri ve çözümü dini bilgiler ışığında aramaları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin kültüre de önemli bir katkı sunmasına imkân verecektir.

Kültürel Mirasa Saygı: Kültürel mirasa saygı duyan bireylerin yetiştirilmesi ve bireylerin miras olarak aldıkları kültürü geliştirerek sonraki kuşaklara aktarmalarına yönelik amaçların yeni İDKAB p²⁴⁹rogramında kendine yer bulması olumlu bir durumdur. Eleştirel düşünme becerisi ve edindiği bilgileri kullanarak problem çözme yeteneğine sahip öğrenciler yetiştirmek aynı zamanda çağımızın da bir gereğidir. Mutaassıp bir tavırla hareket etmek ve bilginin yol göstericiliğinden uzak yaşamak İslam dini tarafından da hoş karşılanmaz ve İslam mü'minlerini eleştirel düşünmeye çağırır; buna karşın körü körüne inanan ve yaşadığı çağı eleştirmeyen insanlar yadırganır. Bununla birlikte Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin tek amacının problem çözme olmadığı da açıktır. Bu dersin öğretiminin en başta gelen amaçlarından biri insanların inanç ve ibadetler konusunda bilgilendirilmeleri ve dini yaşayacak bilişsel, duyuşsal ve psikomotor

---

²⁴⁷ Bkz. s. 53

²⁴⁸ Bkz. s. 53

²⁴⁹ Bkz. s. 53

yeterliliklere sahip olmalarını sağlamaktır. Programda dinin fonksiyonel yönüne vurgu yapılmış fakat öğrencilerin din konusunda bilgilendirilmelerinin başlı başına bir amaç olduğu yeterince vurgulanmamıştır.

3.2. Programın Vizyonu

Programın vizyonunda modern hayatın ihtiyaçlarına cevap vermede Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin katkısının beklenildiği ifade edilmiştir.²⁵⁰ Metinde İDKAB öğretimi aşırı bir şekilde araçsallaştırıldığı göze çarpmakta adeta dinin bizatihi kendini öğretmek tali bir amaç olarak kendine yer bulmaktadır. Demokratik bir hak olarak insanların inanç ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğine gerekli özen gösterilmemiş ve İDKAB öğretimi devletin toplumu şekillendirmesinde bir araç seviyesine indirgenmiştir. Bu durum ise hem programın kendisiyle hem de demokrasinin gerekleriyle çelişmektedir. Burada olumlu olarak görülebilecek tek durum devletin yetiştirmek istediği vatandaş tipolojisine dinin de katkısının göz ardı edilmediğinin ifade edilmiş olduğudur.

Günümüz eğitim anlayışında, zihinsel öğretim süreçleri önem kazanmıştır. Öğrencinin zekâ, düşünme, karşılaştırma ve genelleme yapma, problem çözme gibi yeteneklerini geliştirerek, bilgileri bu yetenekler vasıtasıyla öğretmek, eğitimin genel amaçları arasında yerini almıştır.²⁵¹ Aynı amaçlar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için de geçerlidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de, öğretim konusu yapılan bilgiler, öğrencilere zihinsel bir süreç yaşatılarak öğretilmeye çalışılmalıdır. Bu yapıldığı takdirde, dersin genel amaçlarına ulaşmak daha da kolaylaşacak, öğrenciler, bilinçli bir inanca sahip olacaklardır. Bilmedikleri dini konuları, nasıl öğreneceklerini öğrenen öğrenciler, günlük hayatlarında karşılaştıkları dini içerikli problemleri, daha kolay çözebileceklerdir.²⁵² Öğrencilerin pasif bir şekilde sadece bilgileri öğrenmelerinin istendiği, öğretmen merkezli, öğrenciyi tek tipleştirilen yaklaşımların terk edilerek öğrencilerin pek çok özelliklerini (ilgi, yetenek vb.) dikkate alan,

²⁵⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.7-8

²⁵¹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.2

²⁵² Osman Eğri, "Eğitimin Genel amaçları Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri", **AÜİFD**, Cilt: XLIV, Sayı:1, 2003, s.291

öğrenciyi öğrenmenin merkezinde konumlandıran, öğrenen merkezli yaklaşım, yöntem ve tekniklerin benimsenmesi önemli bir yeniliktir. Dini doğru anlayıp inanma ihtiyacını vahiy orijinli karşılayan; öğrencilere problem çözüme, öğrendikleri ile hayatını anlamlandırma yeteneklerinin kazandırılması hem dinin aslından öğrenilmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda temel kavramların doğru olarak dinlerin temel kaynaklarında ifadelerini bulduğu şekilde öğrenilmesi dinlerin de asıllarına uygun öğrenilmesine katkı sağlayacaktır.

3.3. Programın Eğitsel Yaklaşımı

Merkeze alınan yapılandırmacı yaklaşım ile din öğretiminin uygun olup olmayacağına yönelik bilginin verilmemiştir.²⁵³ Yapılandırmacı yaklaşım aynı zamanda yeni bir bilgi teorisini de teklif etmektedir. Söz konusu yaklaşım ile DKAB öğretimi arasında nasıl bir ilişkinin olduğu ise belirtilmemiştir. Bu durum ise programla ilgili yapısal bir soruna işaret etmektedir. Ayrıca yapılandırmacı anlayışın benimsendiği programlarda her öğrenci için aynı hedeflerin belirlenmesi söz konusu değildir.²⁵⁴ Programda yapılandırmacılık varsayımını kısmen de olsa uygulayabilmek için önceden belirlenmiş öğrenme hedeflerinin ve çıktılarının esnekliği üzerinde durulmalı, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda farklı öğrenme hedefleri geliştirilmeli, bu bağlamda farklı bakış açılarını ortaya koyacak şekilde alternatif öğrenme amaç ve kazanımlarına yer verilmelidir.²⁵⁵

3.4. Programın Din Bilimsel Yaklaşımı

Dinlerin kaynaklarından öğrenilmesi ve buna yönelik yöntem ve tekniklerin işe koşulması önemli bir yeniliktir. Bu çerçevede programın hazırlanmasında;

- İnsanlık tarihi boyunca birey ve toplum üzerinde etkili olan dinin, doğru anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkıda bulunulması,
- Evrensel boyutta insanlar, toplumlar ve milletler arası ilişkilerde dinin önemli bir etken olduğu, bu ilişkilerin olumlu yönde gelişebilmesi için bilimsel bir

²⁵³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.9

²⁵⁴ Mahmut Zengin, "Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Öğretimi", Edit. Mustafa Köylü, **Din Eğitiminde Çağdaş Konular** içinde, İstanbul, Dem Yayınları, 2012, s. 114

²⁵⁵ A.e., s. 117

yöntemle verilecek din öğretimine ihtiyaç duydukları gibi hususlar dikkate alınmıştır.²⁵⁶ Fakat özellikle din ile ilgili problemleri çözmeye çabası fıkıhla ilgilidir.²⁵⁷ Fıkıhî hükümler ise günümüze mezhepler aracılığı ile gelmiştir. İDKAB programında mezheplerüstü bir din öğretimi yaklaşımı benimsenmiştir. Mezheplerüstü bir yaklaşımla, mezheplere bağlı kalınmadan problem çözme becerisi nasıl kazandırılacağı soru bir muammadır. Ayrıca metinde, farklılıkların bir zenginlik olmadığı, farklılıkların ayrıştırıcı olduğuna yönelik göndermeler bulunmaktadır.

Bilgin, mezhepler değişen şartlar, yeni ihtiyaçlar ve Din Eğitimi Bilimindeki gelişmeler nedeniyle din öğretiminde geleneksel anlayışların yetersiz kaldığını²⁵⁸ dünyada doktriner din eğitiminden doktrinler üstü veya doktrinler arası din öğretimine doğru bir yönelişin olduğunu ifade etmekte²⁵⁹ ve hem mezhepsiz hem de mezheplere göre bir din öğretimini uygun görmemekte bunun yerine mezheplerin temel karakteristiklerinden vaz geçmeksizin birlikte öğretilmesini teklif etmektedir.²⁶⁰ Bu anlayışa göre, mezhepler yok sayılmayacak fakat mezheplerin birbirinden farklı olan görüş ve öğretileri yerine birlikte oldukları hususlar programa alınacaktır.²⁶¹

Programda dikkate alınan ilkeler öğrenci merkezli, öğrenenlerin farklı özellikleri ile öğrenme ortamına katıldıkları gerçeğini dikkate alan, tek tipleştirilmeden uzak, öğrenciyi öğretme sürecinin salt nesnesi olmaktan çıkarıp, aktif rol almaya yönelten yaklaşım, ilke ve yöntemler bir kez daha vurgulanmıştır.²⁶² Değişen dünya şartlarına uygun olarak karşılaştırma, problem çözme, genelleme gibi yetenekleri kazdırma yeterliğine sahip kazanım, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme hazırlanması gereği ifade edilmiştir.²⁶³

---

²⁵⁶ Altaş, a.g.e., s. 71

²⁵⁷ Hayrattin Karaman, **İslam Hukuk Tarihi**, İstanbul, İz Yayıncılık, 2007, s. 24-26

²⁵⁸ Beyza Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988, s. 74

²⁵⁹ Beyza Bilgin, **Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar 28-30 Mart 2001**, İstanbul, s.687

²⁶⁰ Beyza Bilgin, **Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri**, Ankara, Emel Matbaası, 1980, s.

²⁶¹ Recai Doğan, Cemal Tosun, **İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2003, s.32

²⁶² Bkz. s.56

²⁶³ Eğri, a.g.e., s. 291

Programın geliştirilmesi sürecinde dikkate alınan ilkeler programın vizyonu ile iç tutarlılığa sahiptir. Hukukî, bireysel, toplumsal, felsefî temellerine ilişkin bilgiler özet ve ilkesel olarak verilmişken, konu alanı ve psikolojik temeline ilişkin bilgi verilmemiştir. 7,8,9,10,11,12,17,19. maddeler toplumsal temeli, 1,2,3,4,6,15,16,20. maddeler felsefî, 2,3,4. maddeler hem bireysel hem felsefî temeli içermektedir.²⁶⁴

3.5. Hedefler/ Kazanımlar

Öğretim programlarının yapısını oluşturan dört ögenin birincisi olan hedefler/ kazanımlar, İDKAB programında ‘Türk Milli Eğitimi’nin Amaçları’, ‘Kazanımlar’ ve ‘Öğrencilere Kazandırılacak Temel Beceriler’ olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Programın hedefler kısmını oluşturan uzak, genel, özel hedeflerden genel ve özel hedefler açıklanmış, uzak hedeflere değinilmemiştir.

3.5.1. Genel Hedefler

Genel hedefler, uzak hedefleri daha anlamlı hale getirmek, hedeflerin anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik düzeylerini artırmak için yazılır.²⁶⁵ Programda genel hedefler uzak hedeflere değinilmeden yazılmıştır. Bu nedenle genel hedeflerin hangi uzak hedefleri anlaşılabilir ve uygulanabilir hale getireceği sorusu cevapsız kalmıştır. Uzak hedeflerin belirtilmemesi ülkenin siyasal ve eğitim felsefelerinin genel ve özel hedeflere yansıtılamamasına sebep olmuştur.

İlköğretim DKAB Programı (2010), programın genel amaçlarını bireysel açıdan, ahlaki açıdan, kültürel açıdan ve toplumsal açıdan alt başlıklarına ayırarak ve değerlere daha açık vurgular yaparak vermiştir. Söz konusu program ahlaki genel amaçlar arasında öğrencilerin “Ahlaki değerleri bilen ve bunlara saygı duyan erdemli kişiler olmalarını; öğrenilen ahlakî değerleri içselleştirmelerini”²⁶⁶ zikretmiştir. Evrensel amaçlar arasında ise öğrencilerin “Evrensel değerlere kendi dinî bilgi ve bilinçleriyle katılmalarının” ve “Evrensel insani değerlerin İslam’ın insani değerleri

²⁶⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.11

²⁶⁵ Bkz. s. 36

²⁶⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.12

ile örtüştüğü bilincine ulaşmalarının amaçlandığı²⁶⁷ belirtilmektedir. Bu durum bize programların amaçlar açısından küreselleşen dünyanın kaçınılmaz sonucu olan evrensel değerler olgusu ile yerel değerler arasında bir denge gözetildiğini göstermektedir.²⁶⁸

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları demokrasi ile uyum sağlamakla birlikte bu amaçlara yeni İDKAB programında benimsenmiş olan yaklaşımlarla nasıl ulaşılabileceği açık bir şekilde açıklanmamıştır. Geleneksel toplumda büyük önem verilen aile, milli birlik ve bütünlük gibi kavramların, yeni programdaki anlayışın göndermede bulunduğu ferdiyetçilik gibi kavramlarla uzlaştırılması gerekmektedir ve bu durumla ilgili herhangi bir veri paylaşılmamıştır.

3.5.2. Kazanımlar (Dersin Özel Kazanımları)

İDKAB programının dört temel ögesinin birincisi olan kazanımların belirlenmesi sürecinde kavram, değer ve becerilerin dikkate alındığı belirtilmiştir.²⁶⁹ Fakat bilindiği gibi kazanımlar belirlenirken söz konusu kavramlar değil, toplumsal gerçek, konu alanı, birey ve doğa dikkate alınır. Kazanımların eğitim durumları ile ilişkili olduğu yani kenetlilik ve güvenilirlik (hedeflerin birbirlerini destekler ve mantıksal açıdan tutarlı olmaları) ilkeleri göz önünde bulundurulduğu belirtilmiş fakat diğer ilkelerden bahsedilmemiştir. Öğrenci davranışına dönük olma, genellik ve sınırlılık, açık seçiklik, binişik değil bitişik olma gibi ilkeler kazanımların belirlenmesinde dikkate alınması gereken ilkelerdir.

Kazanımların belirlenmesinde hangi ihtiyaç saptama teknik (delphi, progel, meslek analiz, gözlem) ve yaklaşımlarının (farklar, demokratik, analitik, betimsel) belirlendiğinden bahsedilmemiştir. Kazanımların belirlenme sürecinde program geliştirme ilkelerine uyulmadığı görülmektedir. Programın kazanımlar ögesinin objektiflik, güvenilirlik ve geçerlik özelliği bu durumdan olumsuz etkilenmiştir.

²⁶⁷ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.12

²⁶⁸ Recep Kaymakcan, Hasan Meydan, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi", **DEM**, Cilt: 9, No: 21, 2011, s. 33

²⁶⁹ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.18-19

Kazanımlar konusundaki en belirgin değişlikler (2006 yılında hazırlanan programda yer alan kazanımlar büyük oranda 2010 yılındaki güncelleştirmede yerini korumuştur.) Alevilik ile ilgili kazanımların programda yer almasıyla ortaya çıkmıştır. 2 kazanım Alevilikle ilgilidir. Ara disiplinlere ait kazanımlar ve Atatürkçülük ile ilgili kazanımlar da dersin özel kazanımları ile ilişkilendirilerek programda yer almıştır.²⁷⁰

Dersin özel hedef/ kazanımları dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar ünite/öğrenme alanlarına göre belirtilmiş; 4. Sınıflar için 44, 5. Sınıflar için 47, 6. Sınıflar için 47, 7. Sınıflar için 50, 8. Sınıflar için 44, toplamda 232 kazanım belirlenmiştir. Bu kazanımların neler olduğu, hangi üniteye ne kadar kazanım olduğu, kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalar tablosunda²⁷¹ açıklanmış fakat kazanımların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımlar olarak sınıflaması yapılmamıştır.

Programda yer alan kazanımları incelediğimiz zaman 232 kazanımın % 66'sı bilişsel, % 27'si duyuşsal, % 7'si psikomotor/ devinişsel alandan oluşmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, din ile ilgili bir ders olması sebebiyle bilişsel alanın yanında duyuşsal ve psikomotor alanın da önemli olduğu bir derstir. Programda yer alan kazanımların dersin özelliklerine uygun bir şekilde oluşturulmadığı görülmektedir. Çünkü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, dini tutum kazanma ile ilgili olduğundan duyuşsal alan kazanımlarının yeterli düzeyde bulunması gerekmektedir.²⁷² Programda kazanımların belirlenmesi sürecinde herhangi bir herhangi bir yaklaşım ve tekniğin kullanılmaması böyle bir sonucun ortaya çıkmasında şüphesiz en büyük etkendir.

4. Sınıflar için belirlenen 44 kazanımın 26'sı bilişsel alana ait kazanımdır. Bilişsel alan kazanımlarının 4 tanesi hatırlama, 18 tanesi kavrama, 4 tanesi ise analiz basamağındadır. Duyuşsal alana ait 15 kazanımın 8 kazanımı alma, 1 kazanımı tepkide bulunma, 6 kazanımı değer verme basamağındadır. Psikomotor alan kapsamındaki 3 kazanım beceri haline getirme basamağına aittir.

---

²⁷⁰ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.70

²⁷¹ iDKAB Programı, s. 34

²⁷² İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.11

5. Sınıflara ait 47 kazanımın 28 tanesi bilişsel, 14 tanesi duyuşsal, 5 tanesi ise psikomotor alana ait kazanımlardır. Bilişsel alana ait kazanımların 8 tanesi hatırlama, 18 tanesi kavrama, 1 tanesi analiz, 1 tanesi ise sentez basamağındadır. Duyuşsal alana ait 14 kazanımın 9 tanesi alma, 1 tanesi tepkide bulunma, 4 tanesi ise değer haline getirme basamağına aittir. Psikomotor alana ait 5 kazanımın tamamı beceri haline getirme basamağına girmektedir.

6. Sınıflara ait 47 kazanımdan 34 kazanım bilişsel, 8 kazanım duyuşsal, geriye kalan 5 kazanım ise psikomotor alana girmektedir. Bilişsel alana ait kazanımlardan 10 kazanım hatırlama, 17 kazanım kavrama, 5 kazanım analiz, 1 kazanım sentez ve 1 kazanım da değerlendirme basamağındadır. Duyuşsal alana ait 8 kazanımdan 4 kazanım alma, 1 kazanım ise tepkide bulunma ve 3 kazanım ise değer verme basamağına aittir. Psikomotor alana ait kazanımlar beceri haline getirme basamağındadır.

7. Sınıflara ait 50 kazanımın 35 tanesi bilişsel, 13 tanesi duyuşsal, 2 tanesi ise psikomotor alana ilişkindir. 35 kazanımdan oluşan bilişsel alanın 6 kazanımı hatırlama, 24 kazanımı kavrama, 3 kazanımı analiz, 1 kazanımı sentez, 1 kazanımı değerlendirme basamağındadır. 13 kazanımdan oluşan duyuşsal alanın 9 kazanımı alma, 3 kazanımı tepkide bulunma, 1 kazanımı değer verme basamağındadır. Psikomotor alana ilişkin 2 kazanım beceri haline getirme basamağındadır.

8. Sınıflara ait 44 kazanımın 31 kazanımını bilişsel, 12 kazanımını duyuşsal, 1 kazanımını ise psikomotor kazanımlar oluşturmaktadır. Bilişsel alana ait 31 kazanımın 6 kazanımı hatırlama, 15 kazanımı kavrama, 9 kazanımı analiz, 1 kazanımı ise sentez basamağındadır. Duyuşsal alanı oluşturan 12 kazanımın 6 kazanımı alma, 3 kazanımı tepkide bulunma, 2 kazanımı değer verme, 1 tanesi kişilik haline getirme basamağındadır. Psikomotor alana ait 1 kazanım beceri haline getirme basamağındadır.

Kazanımların büyük bir kısmı (yaklaşık % 87) ilk üç basamağına ait kazanımlardan oluşturmaktadır. Kazanımlar bu şekliyle, programda bahsedilen genel hedefler, programın vizyonu ve temel yaklaşımlarla çelişmektedir. Söz konusu kazanımları elde etmek için etkili strateji, yöntem ve teknikleri kullanmaya gerek bulunmamaktadır.

	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf	Toplam	%
Hatırlama	4	8	10	6	6	34	22
Kavrama	18	18	17	24	15	92	60
Uygulama	-	-	-	-	-	-	0
Analiz	4	1	5	3	9	22	14
Sentez	-	1	1	1	-	3	2
Değerlendirme	-	-	1	1	1	3	2

Kazanımlar	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf	Toplam	%
Alma	8	9	4	9	6	36	57
Tepkide Bulunma	1	1	1	3	3	9	14
Değer Verme	6	5	3	1	2	17	27
Örgütlenme	-	-	-	-	-	-	0
Değer Haline Getirme	-	-	-	-	1	1	1-2

Kazanımlar	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf	Toplam	%
Uyarılma	-	-	-	-	-	0	0
Kılavuz Denetiminde Yapma	-	-	-	-	-	0	0
Beceri Haline Getirme	3	5	5	2	1	16	100
Duruma Uydurma	-	-	-	-	-	0	0
Yaratma	-	-	-	-	-	0	0

4. Sınıf'ın 'Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark eder.', 5. Sınıf, 'Gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olur.', 'Hz. Muhammed'in diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğini açıklar', 6. Sınıf 'Namazın, kişinin duygu dünyası, davranışları, temizlik bilinci ve zamanı iyi kullanma alışkanlığı üzerindeki etkisini açıklar.', 'Hz. Muhammed'in sosyal barışa ve eğitim-öğretime yönelik faaliyet ve düzenlemelerini örneklerle açıklar.', 7. Sınıf, 'Taassubun anlamını ve zararlarını açıklar; 'Doğru bilginin kişiyi taassuba düşmekten korumadaki önemini fark eder.', 'Kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklar.', 8. Sınıf, 'Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar.', 'Kurban ibadetinin anlamını, sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından önemini açıklar.' şeklinde ifade edilen kazanımlar genellik ve sınırlılık, binişik değil bitişik olma ilkesine, 8. Sınıf, 'Din anlayışındaki yorumların vukufu olabileceğinin farkında olur.' şeklindeki kazanım yazan ve okuyanlar için açık, net ve anlaşılır olmadığı için açıklık ve seçiklik ilkesine uymamaktadır.

4. Sınıf "Sübhâneke duasını ezbere okur ve anlamını söyler.", "Fâtiha suresini ezbere okur ve anlamını söyler", "Kevser suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", 5. Sınıf "İhlâs suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", "Rabbena dualarını ezbere okur ve anlamını söyler.", "Salavat dualarını ezbere okur ve anlamını söyler.", "Fil suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", "Tahiyat duasını ezbere okur ve anlamını söyler.", 6. Sınıf "Asr suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", "Nasr Suresi'ni ezbere okur ve anlamını söyler.", "Kureyş suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", "Felâk suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", 7. Sınıf "Nâs Suresini ezbere okur ve anlamını söyler.", "Mâûn suresini ezbere okur ve anlamını söyler", 8. Sınıf "Ayete'l-Kürsi'yi ezbere okur ve anlamını söyler." şeklindeki kazanımlar psikomotor ve bilişsel alan kazanımlarını birlikte ihtiva etmektedir ve tek bir öğrenme ürününe yönelik olmadığı için genellik ve sınırlılık ilkelerine uymamaktadır.

4. Sınıf 'Sorunlarını aile bireyleri ile birlikte çözer', 5. Sınıf

kazanımlarından ‘Vatan ve milletine karşı kendisine düşen görevi yerine getirir’, ‘Bayrağa ve ulusal marşa saygı göstermenin nedenlerini açıklayarak Bayrağımıza ve İstiklal Marşı’mıza saygı gösterir.’, ‘ Toplumdaki engellilere sevgi ile bakar ve onların sorunlarına çözüm önerileri geliştirir’ şeklindeki kazanımların duyuşsal alana mı yoksa bilişsel alana mı girdiği net değildir.

6. Sınıfa ait ‘Bütün peygamberlere gelen vahiylerin ortak yönlerini fark eder.’ şeklindeki kazanımın bilişsel mi yoksa duyuşsal mı alana girdiği net değildir. ‘Mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunun farkında olur.’ şeklindeki kazanım biniştir ve hem genellik ve sınırlılık hem de bitişiklik ilkesine uymamaktadır. Tek bir kazanım hatırlama ve kavrama basaklarından ikisini de haizdir. ‘Vakit, cuma, teravih, bayram ve cenaze namazlarının ne zaman ve nasıl kılındığını bilir.’ şeklindeki kazanım hem bilişsel hem de psikomotor alanı kapsamaktadır ve genellik ve sınırlılık ilkesine uymamaktadır.

7. Sınıf kazanımlarından, ‘Orucu tanımlayarak niçin oruç tutulduğunu açıklar.’ şeklindeki kazanım bitişiklik, genellik ve sınırlılık ilkesine uymamaktadır ve binişiktir. ‘Allah’ın adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasındaki ilişkiyi fark eder.’ şeklindeki kazanımın hangi alana ait olduğu net değildir.

8. Sınıf kazanımlarından ‘Evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaları fark eder.’ şeklindeki kazanımın bilişsel mi yoksa duyuşsal alana mı ait olduğu net değildir. ‘Din anlayışındaki yorum farklılıklarını fark eder.’, ‘Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü fark eder.’ şeklindeki kazanımların hangi alana ait oldukları net değildir. ‘Dinlerin ve İslam’ın evrensel öğütlerine örnekler vererek bunların insanlık için önemini fark eder.’ şeklindeki kazanımın hangi alana girdiği net değildir ve hedefin kapsamı, başka bir hedefin kapsamına girdiği için bitişiklik, genellik ve sınırlılık ilkelerine uygun değildir, binişiktir.

Kazanımlar genel olarak öğrenci davranışına dönüklük, ekonomik olma bakımından ulaşılabilirlik, bitişiklik, kenetlilik, tutarlık ve bütünlük, genellik ve sınırlılık, açıklık ve seçiklik ilkelerine uygundur. Hazırbulunuşluk bakımından ulaşılabilir olma konusunda ise özellikle 4. Sınıf kazanımları ile ilgili olarak bilgi yoktur.

Öğrencilere kazandırılması hedeflenen temel beceriler, yapılandırmacı yaklaşıma, işbirlikli öğrenme gibi yaklaşımlara, Türk Milli Eğitimi'nin uzak ve genel hedeflerine uygundur.

3.6. Öğrenme Alanları

İfade edildiği üzere İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenme alanları, hem kendi içinde hem de diğer öğrenme alanlarıyla bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve birbiriyle ilişkilendirilmiştir.²⁷³

İDKAB programı İnanç, İbadet, Hz. Muhammed, Kur'an ve Yorumu, Ahlak, Din ve Kültürden olmak üzere altı öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır. Her öğrenme alanında 6 ünite bulunmaktadır. Öğrenme alanlarında olduğu gibi ünitelerin isimleri de her sınıfta korunmuştur. Atatürkçülük ile ilgili konular da içeriğin çeşitli yerlerinde yer almaktadır.²⁷⁴ Programda çeşitli öğrenme alanlarına ilişkin örnek okuma metinleri de bulunmaktadır.²⁷⁵ Her öğrenme alanı için 72 ders saatlik bir süre belirlenmiştir. İçeriğin özellikleri programda belirtilmiş olmasına rağmen içerik, kitapları yazacak olan yazarların inisiyatifine bırakılmıştır. İçeriğin programda belirtilmemesi sebebiyle, içeriğin oluşturulması sürecinde program geliştirme ilkelerine tam olarak uyulmamıştır. İDKAB programında yer alan öğrenme alanları bölümü, teknik olarak program geliştirmedeki içerik ögesini yansıtmamaktadır.

Programda belirtilmemekle birlikte öğrenme alanları kısmındaki açıklamalardan²⁷⁶ program tasarım modellerinden konu alanı tasarım modeli İDKAB programında kullanılmıştır. Söz konusu temel becerilerin kazandırılması sürecinde yaşantı merkezli tasarım, yaşam şartları tasarımı, çekirdek tasarım, yeniden yapılandırmacı tasarım gibi öğrenen veya problem merkezli program tasarım modellerinin kullanılması daha uygun olacaktır.

Öğrenme alanlarının düzenlenmesinde içerik düzenleme yaklaşımlarından dikey olarak yani 4. sınıftan 8. sınıfa doğru sarmal programlama stratejisi, her bir

²⁷³ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.13

²⁷⁴ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.66

²⁷⁵ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.79

²⁷⁶ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s. 13

sınıf içinde ise doğrusal programlama stratejisi benimsenmiştir. Böylelikle ön koşul öğrenmelerin sağlanması ve konuların yeri ve zamanı geldikçe genişletilerek tekrarı, pedagojik özelliklere uygun kazanımların gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin hayatı sorgulayarak anlamlandırması, problem çözme becerilerinin kazanmasına yönelik kazanımlar göz önünde bulundurulmasına rağmen konu ağı-proje merkezli, sorgulama merkezli içerik düzenleme stratejileri kullanılmamıştır. Bu bakımdan içerik düzenleme yaklaşımı kazanımlara uygun olarak seçilmemiştir. İDKAB programının geliştirilme sürecinde öğrenme alanı (içerik) belirlenirken göz önünde bulundurulan ilkeler genel olarak sarmal programlama stratejisinin öngörülerıyla uyumsuzdur. Mezkur ilkeler daha çok piramitsel, konu ağı-proje merkezli, sorgulama merkezli içerik düzenleme stratejilerinin öngörüleridir. İDKAB programı için benimsenen içerik düzenleme stratejisi ile göz önünde bulundurulan ilkeler çelişmektedir.

Programın mevcut içeriğinin (planlamasının) öğrenme-öğretme sürecinde hem öğretmenler hem de öğrenciler açısından yapılandırmacı yaklaşımın temel felsefesi doğrultusunda esnek bir program anlayışını yansıttığı, bu konuda farklı bilgi ve öğrenme yaşantılarına yeterince yer verdiğini söylemek zordur.²⁷⁷ Öğrencinin ilgisini çekmesi, öğrencilerde merak ve araştırma isteği oluşturması, öğrencilerin yeni çalışmaları denemelerine ve beceri kazanmalarına fırsat vermesi gibi göz önünde bulundurulduğu ifade edilen özelliklerin hangi araştırma sonucu ortaya koyuldukları ise müphem kalmıştır.

3.6.1. Kavramlar

Kavramlar, İDKAB programının temel yaklaşımı olan yapılandırmacılık açısından da son derece önemlidir. Kavramların doğru öğrenilmeden dinin de doğru bir şekilde anlaşılamayacağı ve yaşanamayacağı açıktır. Öğrencinin kavramları doğru şekilde öğrenmesi, kavramlar arasındaki ilişkileri kavraması ve bu kavramlar aracılığı ile dini fenomenleri fark edip bunlarla ilgili olarak etkinliklerde bulunması kabaca yaklaşımı açıklamaktadır. Yeni İDKAB programında benimsenen yaklaşıma uygun olarak kavramlara özellikle vurgu

---

²⁷⁷ Zengin, a.g.e., s. 119

yapılmıştır. İDKAB programında 4. Sınıfta 30, 5.Sınıfta 53, 6. Sınıfta 34, 7. Sınıf 46, 8. Sınıfta 32 olmak üzere toplamda 195 kavram belirlenmiştir.

Kavramlar listesinde in dikkat çekici durum ise Alevilikle ilgili kavramların (4 kavram) programda yer verilmiş olmasıdır. Programda yer alan kavramların belirlenmesinde hangi ilke, yöntem ve tekniklerin kullanıldığı ise belirtilmemiştir. Programda içerik düzenlenmeden kavramların oluşturulması yoluna gidilmiştir. Bu durum İDKAB programının program geliştirme ilkeleri açısından önemli bir eksikliğıdir.

Kavram haritalarının kullanımı programın eğitim durumları ögesinin, öğretim ilkelerinden bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, anlamlılık, açıklık/ayanılık, tümdengelim, tümevarım, basitten karmaşığa, bütünlük, transfer edebilme ilkelerine sahip olmasına ve anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesine olumlu katkıda bulunmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin soyut bir içeriğe sahip olması kavram haritalarının önemini daha net ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kavram haritaları bilişsel kazanımların elde edilmesinde işlevseldirler. Duyuşsal ve psikomotor kazanımların elde edilmesinde kullanışlı değillerdir.

3.6.2. Din Dili

Din dili, metinde de ifade edildiği gibi aynı zamanda sembolik bir özelliğı haizdir. Çocuğun sembolik ifadeleri anlaması ise soyut işlemler dönemine geçişle birlikte mümkün olmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde sembolik anlam içeren metinlerin kullanılması sürecinde öğretmenlerin somutlaştırıcı yöntem ve teknikleri işe koşmaları, kazanımların elde edilmesinde olumlu katkı sağlayacaktır. Programda sembolik anlam içeren metinler hakkında birtakım sorular sorulmasının öğrencinin hazırbulunuşluğuna yapacağı varsayılan etkinin hangi araştırma ya da analiz sonucunda elde edildiğı belirtilmemiştir. “Öğrencilere ve öğretim konularına uygun bir dinî metni ele alır, günümüz şartlarına getirir ve onu öğrencilerin davranışlarına yaklaştırırsa, ders zevkli hâle gelecek ve dersin ciddiye alınmaması gibi bir durum söz konusu olmayacağına²⁷⁸” yönelik ifadeler ise öğretim ilkelerinden öğrenciye görelilik, öğrenci düzeyine uygunluk,

---

²⁷⁸ İlköğretim DKAB Öğretim Programı, s.208

hedefe görelilik, hayatîlik-yaşama yakınlık, yakından uzağa, güncellik ilkelerine uygundur ve hedef kazanımların elde edilmesine hizmet edecek niteliktedir.

3.6.3. Değerler

İDKAB programında öğrenciler tarafından içselleştirilmeleri beklenen 61 adet değer belirlenmiştir. Bilindiği gibi değerler ahlakî anlayışlarla ilintili, milli eğitimin uzak ve genel hedefleri ile ilişkilidir. Bu durum tespit edilen değerlerin bir bütün olarak eğitim politikaları ile uyumunun olmasını gerektirir. Programda değerler belirlenirken hangi ilke, yöntem ve tekniklerin benimsendiği; eğitim felsefesi ve hedefler ile uygunluğu hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Programın değerler eğitimi yaklaşımlarını ele alışındaki tutumuna baktığımızda değerler eğitimi yöntemlerini temel olarak, genel doğru kabul edilen değerleri öğrenciye aktarmayı hedefleyen tümdengelimci (değerlerin doğrudan öğretimi) ve öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına yardım eden, bu yolla genel doğrulara öğrencileri ulaştırmaya çalışan tümevarımcı (değer gerçekleştirme) yöntemleri olarak iki grupta değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır. Değerler eğitiminde işe koşulan bu yaklaşımlara – DKAB programlarında temas edilmemiş olmasına karşın – karakter eğitimi ve adil topluluk okulları gibi daha bütüncül ve her iki yaklaşımdan da istifade eden yönleri bulunan yaklaşımları da bütüncül yaklaşımlar ismiyle ilave edilebilir. Zira bu yaklaşımlar bir yandan saygı, sorumluluk, işbirliği gibi birtakım değerleri önceden belirleyip eğitim yaşantılarını buna göre düzenleme ve örneklik oluşturma gibi geleneksel yöntemlerden istifade ederken bir yandan öğrencilerin eğitim süreçlerine aktif katılımı ve yaşayarak öğrenmesi gibi değer gerçekleştirme çağrışımlar yapmaktadır. Ayrıca bu yaklaşımlar çok daha kapsamlı ve sistemli bir eğitim reformu önermektedirler. Aşağıda kısaca değerler eğitimi yaklaşımları tanıtılmış ve ardından da bu yaklaşımların DKAB programlarına yansımaları ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur.²⁷⁹

Değerlerin büyük kısmı dinlerin ortak noktalarını yansıtmakta iken

---

²⁷⁹ Kaymakcan, Meydan, a.g.m., s. 35

‘şehitlik’, ‘gazilik’ değerleri sadece İslam Dini ile ilgili iken, ‘Türk büyüklerine saygı’ değeri ise etnisiteye göndermede bulunmaktadır. ‘Kanaat’ değeri ise İlerlemecilik’le uyumlu görünmemektedir. İDKAB programında değerler kısmen dinî, kısmen millî, kısmen de Batıcı bir görünüm arz etmekte, bir düzenden daha çok kaosu yansıtmaktadır. Söz konusu değerler evrensel bir din olan İslam Dini çerçevesinde olmasına karşın ‘Türk büyüklerine saygı’ gibi belirli bir ulusun tarihine yönelik değerler programda kendine yer bulmuştur. İDKAB programında öğrenciler tarafından içselleştirilmesi öngörülen kavramların bir kısmı dersin kazanım ve içeriği ile uyumlu iken bir kısmı ise uyumlu değildir.

Değerleri hangi değerleri neye dayanarak hangi felsefi yaklaşıma göre öğreteceğimize vereceğimiz cevaplar, nasıl öğreteceğimize dair cevaplardan daha önce ve önceliklidir. Çünkü değerler de kazanımlar ve kavramlar gibi belirli esas ve usullere göre oluşturulmalıdır.²⁸⁰ Programda bu sorulara açık ve seçik bir cevap bulunmamaktadır. ‘Değer açıklamak’ yöntemiyle değer öğretmek yapılandırmacı yaklaşıma, yaparak yaşayarak öğrenme, anlamlı öğrenmeye uygundur. Bu bakımdan program görünüş geçerliğine sahiptir. Yaklaşımın olumsuz yönü ise öğrencinin seçimlerinde sürekli deneme-yanılma süreci yaşayacak olmasıdır. Öğrencinin seçiminin sonucunda bunun doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyecek bir ilkede bulunmamaktadır. Kaldı ki insan, her zaman aklî delillere göre de hareket etmemekte, insanın kararlarında istekleri, hisleri ve arzuları da etkili olmaktadır. Ayrıca dini metinlerde hangi davranışların doğru, hangilerinin yanlış olduğuna yönelik bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgileri görmezden gelerek öğrenciyi bir görelilik dünyası içinde bırakmak, yaklaşımın hedeflediği sonucu elde etme konusunda olumsuz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Tavsiye edilen yaklaşımın olası sonuçlarına yönelik herhangi bir bilimsel veri de programda bulunmamaktadır.

Ahlakî muhakeme yaklaşımı ile değer öğretmek, öğrenen merkezli yöntem ve tekniklere, yapılandırmacı yaklaşıma uygundur. Öğrencilerin, olayların ahlakî sonuçları hakkında yargıda bulunmayı öğrenmesi de şüphesiz gereklidir. Öğrencilerin olaylar

---

²⁸⁰ Bkz. s. 27

hakkında bireysel olarak yargıda bulunmalarını ve bu şekilde ahlakî muhakemelerinin gelişmesini beklemek aynı zamanda var olan ahlakî yargıların doğru olmayabileceğini de göz önünde bulundurmaya da gerektirmektedir. Böyle bir durumun İslam'ın ahlakî anlayışı ile uygunluğu ile ilgili bir veri paylaşılmamıştır. 'Öğrencilerin görüş belirtme sırasında diğer öğrencilerin tesiri altında kalmadıkları' şeklindeki araştırma sonucunun öğrencilerin ahlaki gelişimlerine nasıl bir katkısının olacağı belirtilmemiştir. Ayrıca bu sonuç işbirlikli öğrenme ile çelişmektedir.

Değer analizi de öğrencinin farklılıklarını dikkate alan, öğrenen merkezli yöntem ve tekniklere, yapılandırmacı yaklaşıma uygundur. Öğrenme ortamındaki şartları dikkate alması bakımında da uygulanabilirlik özelliğine sahiptir. Fakat bu yaklaşımda da 'bizim ahlaki değerlendirmelerimiz esnasında sabitemiz ne olacak?' sorusu cevapsız kalmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım da hakikat arayışından uzak ve görecelidir. Metinde bu yaklaşımla öğrencilerden beklenen olası sonuçlar tahmini olarak ifade edilmiş bununla birlikte konu ile ilgili bir bilimsel sonuç paylaşılmamıştır.

3.7. Eğitim Durumları

Etkinliklerin öğrenci merkezli olduğunun vurgulanması programda benimsenen yapılandırmacı yaklaşımla uyumludur. Öğrencilerin aktif katılımı eğitim sürecine dâhil olmaları daha üst düzey bilişsel ve psikomotor kazanımlara ulaşmalarına hizmet edecektir. Bununla birlikte Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin sadece bilişsel ve psikomotor değil, duyuşsal boyutu da vardır. Etkinlikler ile ilgili açıklamalarda duyuşsal alana yönelik bilgi verilmemiştir.

Öğrencinin derse aktif katılımı, öğretmen-öğrenci arasındaki iletişim, işbirliğinin sağlanması gibi sürece ilişkin noktalarda öğrenci merkezli yaklaşımlar daha etkili olurken özellikle ahlak (değer) ağırlıklı konuların amaçlarının gerçekleşmesinde geleneksel ve çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri arasında belirgin bir fark bulunmaması dikkate değer bir diğer husustur.²⁸¹

İDKAB programında öğrencilerden, öğrenen merkezli yaşantılar yoluyla kavramları yeniden yapılandırmaları ve bu sayede anlamlı öğrenmeler

---

²⁸¹ Kızılabdullah, a.g.m., s.211-212

gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Öğretmenler, bu süreçte öğrencilere rehberlik etmek durumundadırlar. Programda çerçevesi çizilen öğrenen merkezli eğitim durumlarının ülkedeki en başta fizikî olmak üzere sosyal, beşerî durum, olay ve olgularla uyumluluğuna yönelik bilgi verilmemiştir. Kalabalık sınıflar, öğretmen sayısı, okulların fiziki yetersizlikleri, öğrenciler arası düzey farklılıkları gibi faktörler kuşkusuz öğrenen merkezli bir eğitim imkânını olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla programın uygulanabilirlik özelliği istenilen seviyede değildir. Ayrıca öğrencilerin kavramları kendilerinin yapılandırması yoluyla gerçekleşecek eğitim durumlarının dersin kazanımlarına, bireyin ve ülkenin ihtiyaçlarına nasıl hizmet edeceği ile ilgili veri de bulunmamaktadır. Bu durum da programın nesnellik özelliğine gölge düşürmektedir. Çünkü iman esasları gibi yoruma yer bırakmayan konuların kavramlarını öğrencinin bizatihi kendisinin yapılandırarak öğrenmesi, eğitim durumlarının, hedeflere ve içeriğe tam olarak uygun olmadığını göstermektedir.

İDKAB programında yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrenci merkezli strateji, yöntem ve tekniklerden oluşan eğitim durumlarını işe koşmaları gerektiği bilgisi verilmiş; bununla birlikte hangi temada hangi strateji, yöntem ve tekniğin kullanılacağı öğrencilerin özellikleri ve çevre şartlarını dikkate almak kaydıyla öğretmene bırakılmıştır. Bu açıdan program esneklik özelliğine sahiptir. Öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencinin inanma ihtiyacı kısmen göz ardı edilmiş; ders problem çözme, dünyayı anlamlandırma gibi amaçlara yönlendirilerek ders araçsallaştırılmıştır.

İDKAB programında tavsiye edilen yöntem ve tekniklerinin dramatizasyon, alan gezileri dışında tamamı bilişsel ve psikomotor kazanımlarla ilgilidir. Programda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin duyuşsal kazanımları göz ardı edilmiş ve gereken önem verilmemiştir. Programda tavsiye edilen yöntem ve teknikler öğrenen merkezli yaklaşımlara uygun, bilişsel ve psikomotor kazanımları elde etmeye elverişlidir. Öğrencilerin karşılaştıkları problemlere çözüm bulmalarını, hayatı anlamlandırmalarını ve sınıflarda demokrasi kültürünü geliştirmelerini sağlayacak niteliklere sahip, akıl yürütme, hipotetik düşünme, empatik düşünme, analitik düşünme, yakınsak düşünme, ıraksak düşünme, çıkarsama, sınıflama, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, eleştirel düşünme gibi

üst düzey düşünme becerilerini kazandırmaya uygun, işbirlikli öğrenme, çoklu zekâ, aktif öğrenme, proje temelli öğrenme, yaşantı temelli öğrenme kuramları ve sunuş yoluyla öğretim, buluş yoluyla öğretim, araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejileri ile uyumludur. Programda belirtilen uygulamalar, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, eleştirel düşünme becerisi, iletişim ve empati becerisi, problem çözme becerisi, araştırma becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, sosyal katılım becerisi gibi temel becerilerin kazanılmasını sağlayacak niteliktedir. Bununla birlikte programda yer alan tekniklerin uygulanabilirlik yönünden, programın işe koşulacağı ortamın şartlarına uygunluğu ile ilgili herhangi bir veri paylaşılmamıştır. Oysa bir eğitim-öğretim programının en önemli özelliklerinden biri uygulanabilir olmasıdır. Geliştirilen program, uygulanacak eğitim-öğretim ortamına uygun olmalıdır ki tespit edilen kazanımlar öğrenciler tarafından elde edilebilsin. Ayrıca programda yer alan teknikler programın tasarım modeline (konu alanı tasarımı) ve içerik düzeleme yaklaşımına (sarmal) tam olarak uygun değildir.

3.8. Sınama Durumları

Öğretim programlarında hedeflerin ve özellikle davranışların birbirleri ile tutarlı, doğru bir örüntüye sahip ve ulaşılabilir olmaları önemlidir. Bazı dersler bir merdivenin basamakları gibi birbirini takip eden hedef davranışları içerir. Öncelik-sonralık ilişkisi olan bu türden hedef davranışların birbirini destekleyen, birinin kazanılmasının diğerinin kazanılmasını sağlayan nitelikte olması gerekir. Bu durum, hedef davranışların birbirinin ön koşulu olması olarak adlandırılır.²⁸² Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi de bu özellikte kazanımlardan oluşmaktadır. Kazanımlar birbirini destekler nitelikte değilse öğrenme güçleşir. Bu nedenle, hedeflerin ön şart ilişkisi sağlamayıp sağlamadıkları ya da tutarlı olup olmadıkları ölçülüp değerlendirilmelidir. Ayrıca hedeflerin öğrenci düzeyine uygunluğu ya da ulaşılabilir olup olmadığı

---

²⁸² Atılğan, a.g.e., s. 353

da değerlendirilmelidir.²⁸³ Bu amaçla, İDKAB programında geleneksel değerlendirme yöntemlerinin yanı sıra çağdaş değerlendirme yöntemleri de benimsenmiştir. Bu amaçla kısa cevaplı, uzun cevaplı, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirmeli vb. sorulardan oluşan testler, açık uçlu soruların yanında gözlem formları, posterler, görüşmeler, öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, performans ödevleri yeni yaklaşımlara uygun ölçme araçları kullanılarak öğrenci başarılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Geleneksel değerlendirme yöntemleri öğrencinin neyi ne kadar öğrendiğine yani ürüne odaklı; tanıma, izleme ve geliştirme, öğrenme düzeyini belirlemeye dönük; tanılayıcı, geliştirici, özetleyici ve yargılayıcı iken, çağdaş değerlendirme yöntem ve araçları öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlardaki gelişimine bütüncül yaklaşır. Değerlendirme sürecinde öğretmen-öğrenci birlikte aktiftir. Süreç ve ürün birlikte değerlendirilir. Geliştirici ve yenileyicidir.²⁸⁴

Proje, performans ödevi, gözlem, öz değerlendirme, akran değerlendirme, öğrenci ürün dosyası gibi programda yer alan ölçme araçları hem süreç hem de ürün değerlendirme olanakları sağlamaktadır. Genel amaçlara ve programın vizyonuna uygundur. Ürün ortaya koyabilme, eleştirel düşünme, problem çözme, kendini bir bütün olarak değerlendirebilme gibi kazanımları elde etmeye elverişlidir. Aynı zamanda, öğrenen merkezli öğrenme yaklaşımlarına da uygundur. Bireysel farklılıkları dikkate almaktadır. Aynı zamanda demokrasi kültürüne de hizmet etmektedirler. Geleneksel ölçme araçları ise bu tür üst düzey becerileri elde etme konusunda yeterli değildir. Bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanının ilk üç basamağı kazanımlarını elde etmeye daha uygundur.

Programda tavsiye edilen ölçme araçları kazanımlarla uyumu incelendiğinde, ölçme araçlarının kazanımlarla tam olarak uyumlu olmadığı görülmektedir. Çünkü kazanımların büyük bir kısmı, bilişsel/duyuşsal/psikomotor alanının ilk üç basamağına girmektedir. Bu nedenle özellikle üst düzey kazanımların sayılarının eksikliği nedeniyle bu ölçme araçlarının kullanılması

---

²⁸³ A.e., s. 354

²⁸⁴ Oktaylar, a.g.e., s. 166

hem ekonomik değildir hem de eğitim ilkelerine uygun değildir. Ölçme araçlarının kazanımlara uygun hale getirilmesi gerekmektedir ya da gerekli bilimsel yaklaşım ve tekniklerle kazanımların daha yüksek basamaklara ait kazanımlardan oluşması sağlanmalıdır.

Ölçme araçları, öğrenme alanları ile de uyumlu değildir. Çünkü programda, program tasarım modellerinden konu alanı tasarımı, içerik düzenleme yaklaşımlarından sarmal programlama benimsenmiştir. Bu yaklaşımlar, disiplini merkeze almakta ve konuların yeri ve zamanı geçince birey gelişimine uygun olarak tekrar edilmesini gözetmektedir. Bunun yerine, öğrenci ve problem merkezli program tasarımları ve sorgulama merkezli içerik düzenleme yaklaşımlarından da faydalanılmalıdır.

3.9. Programın Değerlendirmesi

Program geliştirme sürecinin en son aşamasını, geliştirilen programın denenmesi ve değerlendirilmesi oluşturur. Tasarlanan program hem deneme süreçlerinde hem de program kabul edilip uygulandıktan sonra değerlendirme faaliyetlerine tabi tutulurlar. Değerlendirme sonucunda programın etkililiği, herhangi bir ögesindeki aksaklıklar tespit edilir ve daha sonraki tasarım çalışmaları için başlangıç noktasını oluşturur. Değerlendirilmesi yapılmamış bir program etkililiği, olası sonuçları gibi faktörler nedeniyle uygulanmamalıdır. Program geliştirme ilkeleri açısından bu basamak göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir basamaktır.

Program değerlendirmek için pek çok yaklaşım bulunmaktadır. Bazı yaklaşımlar hedefleri baz alırken, bazıları da programı bir bütün olarak ele alıp bütün basamaklarını inceler.

2007-2008 eğitim- öğretim yılından itibaren kullanılan İDKAB programı ile ilgili olarak deneme-değerlendirme çalışmaları ile ilgili herhangi bir veri paylaşılmamıştır. Oysa kazanımların doğası, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları ile uyumluluğu değerlendirme sonucunda ortaya çıkmaktadır

SONUÇ

Eğitim en genel manasıyla bir kültürleme faaliyetidir. Bu nedenle hayatın bütünü etkileyebilecek bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle eğitim- ğretim profesyonel bir Şekilde yürütülmelidir. Programların geliştirilmesi, denenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçleri de aynı titizlikle yapılmalı, hiÇbir basamakta bilimsel ilkelerden taviz verilmemelidir.

ÇalıŐmamızda yeni İDKAB programının program geliştirme ilke, yöntem ve tekniklerine göre bir değerlendirmesini yapmaya çalıştık. Buna göre yeni İDKAB programı hakkında Şu sonuçlara ulaŐılmıŐtır:

1. İDKAB programı planlama aşamasında oluşturulması gereken grupların tamamı oluŐturulmamıŐtır. Planlama aşamasında sadece program geliştirme çalışma grubu görev yapmıŐ, karar ve koordinasyon grubu ve danışma grupları program geliştirme sürecinde görev yapmamıŐtır. Programda yer almayan uzak hedefler ve Türk Milli Eğitimi'nin Amaçları başlığı altında belirtilen genel hedeflerin programa yansıtılması gerekli grupların oluŐturulmaması nedeniyle imkânsız olmuştur.

2. Planlama süreci ile ilgili olarak hangi tekniğin kullanıldığı ya da herhangi bir tekniğin kullanılıp kullanılmadığı bilgisi paylaşılmamıştır.

3. İhtiyaç saptama süreci ile ilgili veri paylaŐılmamıŐ, ihtiyaç saptamada işe koşulan teknik ve benimsenen yaklaŐımlardan bahsedilmemiştir. Fakat kazanımlar ihtiyaç saptama iŐleminden sonra belirlenir ve düzenlenirler. Bu durumda kazanımlar bilimsel olmayan yollarla tespit edilmiştir. Kazanımların büyük bir kısmı (% 87) bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanın ilk üç basamağına aittir. Kazanımların doğası, genel hedefleri ve temel becerileri elde etmeye elverişli değerdir ve programın vizyonu ile uyuşmamaktadır. Kazanımların bir kısmı doğru ifade edilmemiŐtir ve sahip olması gerekli olan bazı özellikleri haiz değerdir.

4. Program tasarım modellerinden konu alanı modeli benimsenmiştir. Programın vizyonunda belirtilen özellikleri haiz bireylerin yetiştirilmesi için öğrenen merkezli ve çocuk merkezli tasarım modellerinden de yararlanılması gerekmektedir.

5. İçerik düzenleme yaklaşımlarından sarmal ve doğrusal programlama yaklaşımı benimsenmiştir. Fakat programda içerik oluşturulmamış, programın bu ögesi kitapların yazarlarına bırakılmıştır. Sarmal programlama kazanımların doğası ile uyuşmaktadır. Fakat programın genel hedeflerine ve vizyonuna uygun olarak sorgulama merkezli programlama yaklaşımı gibi diğer yaklaşımların da programda yer alması gerekmektedir.

6. Program yapılandırmacı yaklaşım benimsenerek geliştirilmiştir. Bu yolla öğrenen merkezli, öğrencinin öğrenme ve bilgi üretme sürecinde aktif olduğu bir eğitim durumlarının hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlara uygun olarak çoklu zekâ, işbirlikçi öğrenme gibi eğitimde yeni yönelimlerden faydalanılmış; ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme kavramları özellikle vurgulanmıştır. Bunlara uygun eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin işe koşulacağı ifade edilmiştir. Söz konusu açıklamalar eğitim alanındaki gelişmeleri dikkate alma ve bu gelişmelerden yararlanma çabasına işaret etmektedir. Bununla birlikte benimsenen bu yaklaşımların kazanımlara uygun olması gerekmektedir.

İDKAB programı Program Geliştirme ilkelerine uygun olarak tasarlandığı söylenemez. Ülkenin, dersin ve bireyin ihtiyaçlarına cevap verebilecek, demokrasi kültürüne hizmet edecek, bilimsel veriler, ilke, yöntem ve teknikler ışığında yeni bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programı geliştirilmesi düşünülebilir. Gerekli komisyonların kurulmadığı, ihtiyaçların neye, hangi kritere göre belirlendiği belirli olmayan; kazanımların içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme faaliyetleri ile uyuşmadığı bu programın gözden geçirilmesi yerinde bir davranış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akinoğlu, Orhan: **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2008.
- Akpınar, Burhan: **Eğitim Programları ve Öğretim**, Ankara, Data Yayınları, 2011.
- Akyürek, Süleyman: **Din Öğretimi**, Laçın Yayınları, Kayseri, 2008.
- Alkan, Cevat: **Eğitim Teknolojisi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2005.
- Altaş, Nurullah: **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, İstanbul, Nobel Yayınları, 2001.
- Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Öğretmen El Kitabı**, İstanbul, DEM Yayınları, 2007.
- Araz, Gökhan: **Anahtar Kelimelerle Eğitim Bilimleri**, Erzurum, Eser Ofset Matbaacılık, 2011.
- Arslan, Mehmet: "Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 40, Sayı: 1, 2007, s.44-61
- Atıcı, Bünyamin: "Öğretmen Eğitiminde Yeni Bir Olanak: Www Ve Sosyal Oluşturmacılık", **e-Journal of New World Sciences Academy**, Volume: 4, Number: 2, Article Number: 1c0021, 2009, s.257-269

- Atılın, Hakan: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2007.
- M. Şevki Aydın: **Açık Toplumda Din Eğitimi**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2011.
- Aydın, Nuray,
Yılmaz, Ayhan: “Yapılandırıcı Yaklaşımın Öğrencilerin Üst Düzey Bilişsel Becerilerine Etkisi”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 39, 2010, s. 57-68
- Ayhan, Halis: **Eğitime Giriş ve İslamiyet’in Eğitime Getirdiği Değerler**, İstanbul, Damla Yayınları, 1986.
- Bahar, Hüseyin Hüsünü,
Kara, Ahmet,
Durukan, Haydar,
Şahin, İsmail İsmet,
Barutçugil, İsmet: **Eğitim Becerilerinin Geliştirilmesi: Eğiticinin Eğitimi**, İstanbul, Kariyer Yayıncılık, 2002.
- Başaran, İbrahim Ethem: **Eğitim Yönetimi**, Ankara, Yargıcı Matbaası, 1996.
- Bilen, Mürüvvet: **Plandan Uygulamaya Öğretim**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2002.
- Bilgin, Beyza: **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988.

- Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri**, Ankara, Emel Matbaası, 1980.
- Bilgin, Beyza,
Selçuk, Mualla: **Din Öğretimi: Özel Öğretim Yöntemleri**, Ankara, Gün Yayıncılık, 2000
- Büyükkaragöz, S. Savaş,
Çivi, Cuma: **Genel Öğretim Metodları: Öğretimde Planlama ve Uygulama**, İstanbul, Beta Yayınları, 1999.
- Çeken, Ramazan: “Davranışçı ve Yapılandırmacı Öğrenme Merkezli Tertişmaların Eğitime Yansımaları”, **Türkiye Özel Okullar Birliği Dergisi**, Cilt:2, 2009, s.18-20
- Çelik, Duran: **Okullarda Ölçme Değerlendirme Nasıl Olmalı**, İstanbul, Milli eğitim Basımevi, 2000.
- Çelikkaya, Hasan: **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999.
- Cevizci, Ahmet: **Eğitim Sözlüğü**, İstanbul, Say Yayınları, 2010.
- Curren, Randall: **Philosophy of Education**, Edit. Siegel, Harwey, Oxford University Press, Oxford, 2009.
- Çüçen, A.Kadir: **Bilgi Felsefesi**, Bursa, Asa Yayınları, 2010.
- Demirel, Özcan: **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı**, Ankara, PegemA Yayıncılık,

2006.

Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, PegemA Yayınları, 2010.

Demirel, Özcan,
Erdem, Eda:

“Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:23, Yıl:2002, s.81-87

Dewey, John:

The Child and The Curriculum and The School and Society, Chicago, The University of Chicago Press, 1956.

Doğan, Hıfzı:

Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1997.

Doğan, Recai,
Tosun ,Cemal:

İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2003.

Doll, William E.:

A Post Modern Perspective on Curriculum, New York, Allyn and Bacon, 1993.

Duman, Bilal:

Öğretim İlke ve Yöntemleri, Edit. Bilal Duman, Ankara, Anı Yayıncılık, 2011.

Eğri, Osman:

“Eğitimin Genel amaçları Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri”, **AÜİFD**, Cilt: XLIV, Sayı:1, 2003, s. 271-291

- Eisner, Elliot W: **The Educational İmagination on the Design and Avaluation of School Programs**, New York, 1985.
- Erdem, Eda: “Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi SBE**, Ankara, 2001.
- Erden, Münire: **Eğitimde Program Değerlendirme**, Ankara, Anı Yayıncılık, 1998.
- Erginer, Ergin: **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2000.
- Ergün, Mustafa: **Eğitim Felsefesi**, Ankara, PegamA Yayıncılık, 2009.
- Ertürk, Selahattin: **Planlı Eğitim ve Değerlendirme**, Ankara, Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları, 1966.
- Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara, Meteksan Yayınları, 1993.
- Farabi: **Kitabu’l-Burhân**, Ter. Ömer Türker, Ömer Mahir Alper, İstanbul, Klasik Yayıncılık, 2008.
- Fer, Seval: **Öğretim Tasarımı**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2009.

- Fidan, Nurettin,
Erden, Münire: **Eğitime Giriş**, Ankara, Alkım Yayınları, 1998.
- Guttek, L. Gerald: **Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar**,
Çev. Nesrin Kale, Ankara, Ütopya Yayınları,
2006.
- Gündoğan, Ali Osman: **Felsefeye Giriş**, İstanbul, Dem Yayınları,
2010.
- Güneş, Firdevs: **Yapılandırmacı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi**,
Ankara, Nobel Yayınları, 2007.
- Hesapçioğlu, Muhsin: **Öğretim İlke ve Yöntemleri: Eğitim
Programları ve Öğretim**, İstanbul, Beta
Yayınları, 1998.
- İbn Sînâ: **Kitâbu’ş-Şifâ: İkinci Analitikler**, Çev. Ömer
Türker, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2006.
- Karaman, Hayrattin: **İslam Hukuk Tarihi**, İstanbul, İz Yayıncılık,
2007.
- Kaya, Zeki: **Öğretim Teknolojileri ve Materyal
Geliştirme**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2006.
- Kaymakcan, Recep,
Meydan, Hasan: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve
Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi”, **DEM**,
Cilt: 9, No: 21, 2011, s.29-55

- Kemertaş, İsmet: **Uygulamalı Genel Öğretim Yöntemleri**, İstanbul, Birsen Yayınevi, 1999.
- Kızılabdullah, Yıldız: “Yapılandırmacılık Yaklaşımının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi” **AÜİFD**, Sayı: 2, 2008, s.197-215
- Koç, Gürcü: “Yapılandırmacı Sınıflarda Öğretmen-Öğrenen Roller ve Etkileşim Sistemi”, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt:31, Sayı:142, 2006, s.56-64
- Komisyon: **Öğretmen Adayları İçin KPSS Eğitim Bilimleri Program Geliştirme**, Ankara, İhtiyaç Yayıncılık, 2010.
- Küçükahmet, Leyla: **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, İstanbul, Alkım Yayınları, 1999.
- Magee, John B: **Philosophical Analysis in Education**, New York, Harper-Row Publishers, 1971.
- Ocak, Mehmet Akif: **Öğretim Tasarımı: Kuramlar, Modeller ve Uygulamalar**, Edit. Mehmet Akif Ocak, Ankara, Anı Yayıncılık, 2011.
- Öcal, Mustafa, Ay, M. Emin: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1994.
- Önder, Mustafa: **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**,

İstanbul, Işık Akademi Yayınları, 2008.

Özçelik, Durmuş Ali:

Ölçme ve Değerlendirme, Ankara, ÖSYM Yayınları, 1998.

Özdemir, M. Çağatay:

Eğitim Bilimine Giriş, Edit. Mustafa, Ergün, Ankara, Ekinoks Yayınları, 2006.

Özden, Yüksel:

Öğrenme ve Öğretme, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2003.

Rower, J. Edward:

Philosophy of Education, New Jersey, Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs, 1982.

Saban, Ahmet:

Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim, Ankara, Nobel Yayınları, 2002.

Öğrenme- Öğretme Süreci: Yeni Teori ve Yaklaşımlar, Ankara, Nobel Yayınları, 2005.

Sezgen, M. Şefik,

Soysal, Sezer,

Özkaya, Günay,

Yüzbaşıoğlu, Rıfat,

Bozali, Aynur:

Eğitime Giriş, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1990.

Sönmez, Veysel:

Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2010.

Eğitim Felsefesi, Ankara, Anı Yayıncılık, 2002.

- Eğitim Felsefesi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2005.
- Şeker, Hasan,
Gençdoğan, Başaran: **Psikolojide ve Eğitimde Ölme Aracı Geliştirme**, Ankara, Nobel Yayınları, 2006.
- Şişman, Aytekin,
Eskicumalı, Ahmet: **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, Adapazarı, Değişim Yayınları, 1999.
- Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, İstanbul, Değişim Yayınları, 2003.
- Tan, Şeref, Erdoğan, Alaattin: **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2004.
- Tan, Şeref: **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2005.
- Taşkın, Çiğdem Şahin,
Şen, Yasemin Çelik: “Yeni İlköğretim Programının Getirdiği Değişiklikler: Sınıf Öğretmenlerinin Düşünceleri”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: VII, Sayı: 2, 2010, s.26-51
- Taylor, Albert J.: **What is Philosophy of Education**, Edit: Christopher J. Lucas, London, The Macmillan Company, 1969.
- TDK, Ankara, 1998.
- Tekin, Halil: **Eğitimde Ölme ve Değerlendirme**, Ankara,

- Yargı Yayınları, 1996.
- Tosun, Cemal: **Din Eğitimi Problemine Giriş**, Pegem Akademi Yayınevi, 2010.
- Turgut, M. Fuat: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Ankara, Saydam Matbaacılık, 1990.
- Uşun, Salih: **Eğitimde Program Değerlendirme: Süreçler, Yaklaşımlar ve Modeller**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2012.
- Ültanır, Gürcan: **Eğitimde Planlama ve Değerlendirmede Kuram ve Teknikler**, Ankara, Nobel Yayınları, 2003.
- Variş, Fatma: **Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971.
- Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1988.
- Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara, Alkım Yayınları, 1995.
- Vural, Birol: **Eğitim Öğretimde Planlama-Ölçme ve Stratejiler**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2006.
- Wiles, Jon,
Bondi, Joseph: **Curriculum Development**, Ohio, Merrill Publishing Company, 1989.

- Yalçiner, Mehmet: **Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme**, Ankara, Nobel Yayınları, 2006.
- Yaşar, Şefik: “ Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci” **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1-2, 1998, s.68-75
- Yıldırım, Cemal: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Hacettepe Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, Ankara, Tarih (t.y.)
- Yılmaz, Hasan: **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Konya, Öz Eğitim Basım Yayın Ltd. Şirketi, 1997.
- Zengin, Mahmut: “ Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Öğretimi”, Edit. Mustafa Köylü, **Din Eğitiminde Çağdaş Konular** içinde, Dem Yayınları, İstanbul, 2012, s.103-134

ÖĞRENME ALANI: İNANÇ		4. SINIF	
ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
DİN VE AHLAK HAKKINDA NELER BİLİYORUZ?	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark eder. 2. Selamlaşmanın iletişimdeki önemini fark eder. 3. Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet'in anlamlarını açıklar. 4. Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark eder. 5. Din ve ahlak kavramlarını tanımlar. 6. Dinin ahlaklı olmayı gerektirdiğini fark eder. 7. Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur. 8. Sübhâneke duasını ezbere okur ve anlamını söyler.	Hangilerini Kullanıyoruz? Öğrencilerden çevresinden duyduğu dinî ifade ve kavramları listelemeleri istenir, bunları nerede ve nasıl kullandıkları ile ilgili örnekler vermeleri sağlanır (1 ve 3. kazanımlar). + Yeni Kelimeler Öğreniyoruz: İçerisinde dinî kavram ve kelimelerin kullanıldığı bir metin üzerinde öğrencilerle sözlük çalışması yapılır ve onlardan yeni öğrendikleri kelimeleri cümle içinde kullanmaları istenir (1. kazanım). + Fark ve Benzerlikler Nerede? Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet'in Türkçe anlamları tahtaya yazılır/yansıtılır. Öğrencilerden Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet arasındaki fark ve benzerlikleri belirlemeleri istenir, bu iki kavramın İslam dini için niçin önemli olduğu üzerinde düşüncelerini ifade etmeleri istenir (3. kazanım). + Haydi, Tartışalım: Öğrencilerin din hakkında bilgi sahibi olmanın önemi ile ilgili görüşlerini açıklayabilecekleri bir tartışma ortamı sağlanır (4. kazanım). + Balık Kılıcı: Güzel söz söylemeye ve davranışta bulunmaya ilişkin söz ve şiirler tahtaya yansıtılır. Öğrencilerle bunlar üzerinde konuşulur, daha sonra öğrencilerden ahlakla ilgili söz ve davranışları balık kılıcına yazmaları istenir (7. kazanım). + Duanın Anlamı Üzerinde Konuşalım: Sübhaneke duasının anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (8. kazanım).	Bu ünite mümkün olduğunca öğrencilerin din ve ahlak hakkındaki somut deneyimlerinden hareketle konu sınırlandırılacaktır. [!] Günlük konuşmalarımızda dinî ifadeler altında besmele, şükür, günah, sevap kavramları, dilek ve dualardaki dinî ifadeler üzerinde durulacaktır (1. kazanım). [!] 2. kazanım işlenirken günlük hayatta kullanılan selamlaşma ifadelerine de yer verilecektir. [!] 6 ve 7. kazanımlar işlenirken Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'nin sözlerine de yer verilecektir. [!] Öğrenciler ünite boyunca konuşmaya cesaretlendirilmelidir. [!] Öncelikle verilecek değerler; doğruluk ve dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü. [!] Öncelikle verilecek beceriler; iletişim ve empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma. Özel Eğitim, Bu ünite açık uçlu sorularla, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı testlerle, tartışma, kavram haritası, çalışma yaprakları, sözlü ve yazılı anlatım yapılarak, öz değerlendirme formu ve gözlem formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: İBADET		4. SINIF	
ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
TEMİZ OLALIM	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; - İslam dininin temizliğe verdiği önemin farkında olur. - İbadet ile temizlik arasında ilişki kurar. - Beden ve giysi temizliğine özen gösterir. - Çevreyi temiz tutmaya ve korumaya önem verir. - Beden ve çevre temizliğinin sağlık açısından önemini açıklar. - Manevi temizliğin ne olduğunu kavrar. - Allah'ın sevgisini kazanmada temizliğin önemini yorumlar. - Fâtiha suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Ne Kadar Yapıyoruz? Öğrencilerden bir gün içerisinde giysi, beden ve çevre temizliği ile ilgili neler yaptıklarını listelemeleri istenir (2-4. kazanımlar). + Beyaz Diş, Beyaz Gülüş: Diş temizliğinin beden temizliğinin önemli bir parçası ve sağlık için vazgeçilmez bir uygulama/eylem olduğu üzerinde durulur (3. kazanım). + Temizlik Sağlıktır: Beden ve çevre temizliğinin sağlık açısından önemi, tuvalet sonrası ellerin yıkanması ve hijyene dikkat edilmesi ile ilgili tartışma ortamı açılır. Ortaya çıkan sonuçlarla ilgili afiş çalışması yapılır (4 ve 5. kazanımlar). + Ben Ne Yapabilirim? Öğrencilerden yaşadıkları bölgenin daha temiz olabilmesi için neler yapılabileceği konusunda küçük bir proje hazırlamaları istenir (4. kazanım). + Dürüst Olmak da Temizliktir: Öğrencilerin sözünde durma, dürüst ve güvenilir olmanın niçin temizlik olduğu ile ilgili duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri bir tartışma ortamı hazırlanır (6. kazanım). + Allah Temiz Olanları Sever: Öğrencilerden Allah'ın temiz olanları sevmesi ile ilgili aile bireylerinin görüşlerini almaları ve kendi düşünceleri ile birlikte sınıf ortamında paylaşmaları sağlanır (7. kazanım). + Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: Fatiha suresinin anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (8. kazanım). + Diş temizlik Yeter mi? Hacı Bektaş Veli'nin "Bir şişenin içine pis bir şey konulup ağzı kapatılsa, dışı ne kadar temizlenirse temizlensin içi kirli kalmış olur." (Hacı Bektâş Velî, Makâlât, s. 51) sözü, maddi ve manevi temizlik açısından değerlendirilir (6.kazanım).	Bu ünite konular, dinin beden, giysi, çevre temizliğine verdiği önem, sağlık, temizlik ilişkisi ve manevi temizlikle sınırlandırılacaktır. [!] 6. kazanım işlenirken sözünde durmak, dürüst ve güvenilir olma gibi davranışların manevi temizlik olduğuna vurgu yapılacaktır. [!] Öğrencilerin somut deneyimlerini mümkün olduğunca öğrenme-öğretme sürecinde ifade etmeleri teşvik edilecektir. [!] Dinin temelini temizliğin oluşturduğu, temizliği bir bütün olarak ele almak gerektiği ve sağlık ile temizlik arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu vurgulanacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; temizlik, sözünde durmak, güvenilirlik ve dürüstlüktür. [!]Öncelikle verilecek beceriler; eleştirel düşünme ve sosyal katılımdır. Bu ünite sözlü ve yazılı anlatım, tartışma, proje, yaptırılarak, kontrol listeleri, çalışma yapıları kullanılarak (eşleştirme, boşluk doldurma, resimden bulma, doğru-yanlış) ve öz değerlendirme formu ile değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED**4. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
HZ. MUHAMMED'İ TANIMALIM	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Hz. Muhammed'in doğduğu çevrenin dinî, sosyal ve ekonomik özelliklerini örnekler vererek açıklar. 2. Hz. Muhammed'in aile büyüklerini tanıır. 3. Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler. 4. Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından örnekler verir. 5. Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir. 6. Kevser suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Araştırıyoruz: Öğrenciler gruplara ayrılır. 1. grup Hz. Muhammed'in doğduğu çevreyi, 2. grup aile büyüklerini, 3. grup çocukluk ve gençlik yıllarını, 4. grup da çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışları hakkında bilgiler toplar. Toplanan bilgilerden sunu oluşturularak sınıfta paylaşılır (1-4. kazanımlar). + Hz. Muhammed'in Hayatı/Kimlik Belgesi: Öğrencilerin "Araştırıyoruz" etkinliği sonucu elde ettikleri bilgiler sonucunda Hz. Muhammed'in hayatının kronolojisi ve program kılavuzunda yer alan kimlik belgesi hazırlanır (2. kazanım). + Hz. Muhammed ve Biz: Öğrencilerle Hz. Muhammed'in erdemli davranışlarının bizler için önemi üzerinde konuşulur (4. kazanım). + Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: Kevser suresinin anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (6. kazanım).	Bu ünite de Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik hayatı genel hatları ile ele alınacaktır (Özellikle onun çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışları ele alınacaktır.). [!] Bu ünite işlenirken gülün, Hz. Muhammed sevgisinin sembolü olduğu vurgulanır. [!] Etkinlikler yapılırken mümkün [!] 6. kazanım işlenirken "Kevser" in bir diğer anlamının da bolluk, bereket ve neslin çoğalması anlamına geldiğine ve Allah'ın, Hazret-i Peygambere pek çok nimetler verdiğine bu nimetlerden birinin de Hz. Peygamber'in neslini devam ettiren Hz. Fatıma olduğuna yer verilecektir. [!] Bu ünite, Hz. Muhammed'in hayatı ve doğduğu sosyal çevre dikkate alınarak kronolojik olarak işlenir. [!] Öncelikle verilecek değerler; sevgi ve saygı, doğruluk ve dürüstlük, adalet, sözünde durmaktır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; mekân, zaman ve kronolojiyi algılama, iletişim, empati, araştırmadır. Bu ünite de sözlü ve yazılı sunum, sergileme yapılarak, kısa ve uzun cevaplı sorular sorularak, kavram haritaları ve öz değerlendirme formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU

4. SINIF

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Kur'an'ın, Allah tarafından insanlara gönderilen son ve evrensel bir kitap olduğunu açıklar. 2. Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indiriliş sürecini özetler. 3. Kur'an'ın kitap hâline getirilmesi ve çoğaltılması ile ilgili süreci açıklar. 4. Kur'an'ın iç düzenine ilişkin ayet, sure ve cüzün anlamlarını kavrayarak Kur'an'dan bunlara ilişkin örnekler gösterir. 5. Hz. Lokman'ın öğütlerinden çıkarımlarda bulunur.	+ Nasıl İndirilmiştir? Kur'an-ı Kerim'in indiriliş süreci ve çoğaltılması ile ilgili olarak öğrencilerle birlikte bir şema çalışması yapılır (1 ve 2. kazanım). + Nasıl Kitap Hâline getirildi? Öğrenciler Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmesi ve çoğaltılması ile ilgili araştırma yaparlar. Araştırma sonucu toplanan bilgiler sınıfta sunulur (3. kazanım). + Kur'an-ı Kerim'i Tanıyoruz: Öğrencilerin ayet, sure, cüz kavramlarının anlamlarını sözlükten bulmaları istenir (4. kazanım). + Bilge İnsandan Öğütler: Öğretmen tarafından sınıfa getirilen Kur'an mealinde Hz. Lokman kıssasında ön plana çıkan öğütler üzerinde konuşularak ilkeler çıkartılır. Günlük hayatla ilişkilendirilir (5. kazanım).	Bu ünite de konular Kur'an-ı Kerim'in indirilişinden kitap hâline getirilişine ve çoğaltılmasına kadarki süreç, ayrıntılara inilmeden genel olarak ele alınacak ve Kur'an-ı Kerim ayet, sure ve cüz gibi özellikleriyle şekil açısından tanıtılacaktır. [!] Kur'an-ı Kerim'in iniş süreciyle ilgili zaman şeridi oluşturulacaktır. [!] 3. kazanım işlenirken Hz. Ali'nin Kur'an'a hizmetlerine ve katkılarına da yer verilecektir. [!]Mümkün olduğunca öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; saygı, hoşgörü, bilimselliktir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; problem çözme, araştırma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Kur'an-ı Kerim mealini kullanmadır. Bu ünite de sözlü ve yazılı anlatım, kavram haritası yaptırılarak, kısa cevaplı sorular ve çoktan seçmeli testler ile değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: AHLAK**4. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
SEVGİ, DOSTLUK VE KARDEŞLİK	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. olduğunu fark eder. 2. Sevginin, yaratılmışların hayatlarını sürdürmedeki önemini açıklar. 3. Sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğunu örneklerle açıklar. 4. Sevgi ifadesi olan davranışlara örnekler verir. 5. Allah'ın, yarattıklarını sevdiğine dair örnekler verir. 6. Sevginin, dostluk ve kardeşlik bakımından önemini irdeler. 7. İslam'da sevgi ve barışın önemini örnekleri ile açıklar. 8. Dostça ve kardeşçe yaşamaya özen gösterir.	+ Sevmek ve Sevilmek Bir İhtiyaçtır: Sevmenin ve sevilmenin bir ihtiyaç olduğuna dair öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri bir tartışma ortamı oluşturulur (1 ve 6. kazanımlar). + Sevgi Yaratılanlara Verilen Bir Nimettir: Öğretmen Kur'an'dan kâinatın ve insanların sevgi üzerine yaratıldığını ifade eden iki ayet ve hadis mealî tahtaya yazar/yansıtır. Öğrencilerle bunlar üzerinde konuşulur (2, 4 ve 8. kazanımlar). + Sevgimizi İfade Ediyoruz: Öğrencilerden sevgilerini çevresindekilere nasıl ifade ettiklerini listelemeleri istenir ve bunlar üzerinde konuşulur (4. kazanım). + Bir Mektubum Var: Öğrencilerden arkadaşlarına dostluk ve sevgi mesajı içeren bir mektup yazmaları istenir (7. kazanım). + Küsleri Barıştırıyoruz: Sınıfta (varsa) birbirleri ile dargın olan öğrencilerin barıştırılması sağlanır (3 ve 7. kazanımlar). + Varsa Ne Olur, Yoksa Ne Olur? Öğrencilerle dostluk, kardeşlik, sevgi, dayanışma vb.nin toplumda benimsenip yaygınlaştığı zaman ne olacağı, bunların olmadığı zaman neler olabileceği üzerinde konuşulur (5, 6 ve 7. kazanımlar). + Derliyoruz: Öğrenciler iki gruba ayrılır. 1. gruptan sevgi, dostluk ve kardeşlik ile ilgili atasözlerini, 2. gruptan bunlarla ilgili şiirleri bulmaları istenir. Yapılan çalışmalar sunu hâline getirilerek sınıfta paylaşılır (5, 6 ve 7. kazanımlar). + Nasıl Bir Dünya İstiyoruz? Öğrencilerden sevgi ve dostluğun hâkim olduğu bir dünyanın nasıl oluşturulabileceği konusunda slogan oluşturma çalışması yapılır (1-8. kazanımlar). + Yurtta Barış, Dünyada Barış: Öğrencilerle Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış!" sözündeki evrensel değerler belirlenmeye çalışılır (7. kazanım).	Bu ünite genelinde sevgi, dostluk ve kardeşlik, özelde ise İslam dininin bu değerlerle ilişkisi kurulacak ve öğrenciler konuşturularak onların somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. [!] Kur'an'dan Allah'ın sevgisini ifade eden isim ve sıfatlarına ilişkin örnekler ve Hz. Muhammed'in "İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız." gibi hadisleri kullanılacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; sevgi, barış, kardeşlik, dostluk, güven, samimiyettir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; eleştirel düşünme, araştırma, sosyal katılımıdır. Bu ünite tartışma, sözlü ve yazılı anlatım, araştırma kâğıtları, sergileme yaptırılarak ve akran değerlendirme formu, öz değerlendirme formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR**4. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
AİLE VE DİN	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Ailenin birey ve toplum için önemini açıklar. 2. Anne ve babaların, çocuklarının iyiliğini istediğinin farkında olur. 3. Kardeşleriyle iyi geçinmeye istekli olur. 4. Ailedeki sevgi, saygı ve yardımlaşmanın aile mutluluğundaki önemini açıklar. 5. Aile içinde kendi sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olur. 6. Aile bireylerinin birbirlerini anlamalarının önemini açıklar. 7. Sorunlarını aile bireyleri ile birlikte çözer. 8. Kadınlara ve çocuklara yönelik olumsuz tutum ve davranışların etkilerini fark eder. 9. İslam dininin aile hayatına ilişkin prensiplerini açıklar.	+ Ne Çağırıyor? Öğrencilerle aile kurumunun çağırıldığı kavramlar üzerine konuşulur ve bir kavram haritası oluşturulur (1. kazanım). + Beni Anlıyor musun? Öğrencilerden bir gruba anne, baba, ağabey, abla ve kardeş gibi aile bireylerinin rolleri verilerek aile ortamında bireylerin birbirlerine nasıl davranmaları gerektiğine yönelik bir drama çalışması yapmaları sağlanır (5 ve 6. kazanımlar). + Neden Aile? Aile ile ilgili bir ayet ve hadis meali tahtaya yansıtılır ve öğrencilerle İslam dininin neden aileye önem verdiği üzerinde konuşma ortamı oluşturulur (9. kazanım). + Ne Yapabiliriz? Öğrencilerden aile içerisindeki sevgi, saygı, güven ve sorumluluğun geliştirilmesi için neler yapılabileceği ile ilgili önerilerin yer aldığı bir metin oluşturmaları istenir (4,5, 6 ve 7. kazanımlar).	Bu ünite konular ailenin önemi, aile içi iletişim ve İslam dininin aile ile ilgili öğütleriyle sınırlandırılacak ve öğrencilerin geçmiş deneyimlerinden yararlanılacaktır. [!] Bu ünite işlenirken sınıf içinde aile bireylerini kaybetmiş çocukların da olabileceği [!] 4. kazanım işlenirken Hz. Ali ve C a f e r - i Sadık'ın sözlerine de yer verilecektir. [!] Bu ünite dinimizin kadına, çocuğa karşı şiddet, ayrımcılık ve her türlü istismarı yasakladığına vurgu yapılır. [!] Sınıfta farklı problemlere sahip ya da anne babası boşanmış öğrenciler olabileceği daima dikkate alınacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; sevgi, saygı, güven, aile birliğine önem verme, dayanışma, şefkat, paylaşma, özveri, hoşgörü, anlayış, sorumluluk, duyarlılıktır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; iletişim ve empati, problem çözmedir. Bu ünite kavram haritası, sergileme, çalışma yaprakları, sözlü ve yazılı anlatım yaptırılarak, uzun cevaplı sorular sorularak ve görüşme formu kullanılarak değerlendirilebilir.

ÖĞRENME ALANI: İNANÇ**5. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
ALLAH İNANCI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur. 2. Evrendeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklar. 3. Allah'ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olur. 4. Allah'ın eşi ve benzeri olmadığını açıklar. 5. Allah'ın her şeyi işittiği, bildiği, gördüğü ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur. 6. Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur. 7. İhlâs suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Farkım Nerede? Öğrencilerden varlıklarını gruplandırmaları ve gruplandırılan varlıklar içerisinde insanın diğerlerinden farklı olan özelliklerini bulmaları istenir (1. kazanım). + Halim Ne Olurdu? Nasrettin Hoca'dan konuyla ilgili fıkra öğrencilere okutulur ve metinden hareketle öğrencilerle evrendeki düzen hakkında konuşulur (2. kazanım). + Rabb'im Tanıyorum: Allah'ın sıfatları içeren birer ayet meali tahtaya yansıtılır. Bunlar üzerinde öğrencilerle konuşulur (4. ve 5. kazanımlar). + Sen Ne Dersin? Öğrencilerden Allah inancının ve Allah'ın sahip olduğu sıfatların bireyin davranışlarını nasıl etkilediği veya etkileyebileceği konusundaki fikirleri örnekleriyle alınır (5. kazanım). + Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: İhlâs suresinin anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (7. kazanım).	Bu ünite de konular insanın akıllı ve inanan bir varlık olma özelliği temel alınarak Allah'ın yaratıcı, yaşatıcı, gözetici olduğu vurgulanacaktır. Bu çerçevede insanın Allah'a güveni ve çalışması vb. üzerinde durulacaktır. [!] Öğrencilere Allah inancı ile ilgili konular verilirken çocuklarda batıl inançların oluşmasının önüne geçilmeli; Allah'ın sıfat ve isimleri tanıtılırken öğrencinin tecrübeleri kullanılmalı; Allah sevgisi esas alınmalı, müsamahalı ve hoşgörülü olunmalı; tedricilik ilkesine dikkat edilmeli ve çocuğun dikkati çevresine yöneltilmelidir. [!] Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, çalışkanlık, sevgi, güvenilirlik ve sorumluluktur. [!] Öncelikle verilecek beceriler; araştırma, zaman, mekân ve kronolojiyi doğru algılama ve eleştirel düşünmedir. Bu ünite de tartışma yaptırılarak, açık uçlu sorular, gözlem formu, çalışma yaprakları, yazılı sunum ve kavram haritaları kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: İBADET**5. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
İBADET KONUSUNDA BİLGİLENELİM	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. İbadetin anlamını yorumlar. 2. İbadetle ilgili kavramları açıklar. 3. Niçin ibadet edildiğini gerekçelendirir. 4. Başlıca ibadetlerin hangileri olduğunu belirtir. 5. Camiyi genel özellikleri ile tanıır. 6. Dua etmenin anlamını örneklerle yorumlar. 7. Niçin ve nasıl dua edilmesi gerektiğini açıklar. 8. Kur'an'dan ve Hz. Muhammed'in sözlerinden dua örnekleri verir. 9. Kültürümüzden dua örnekleri verir. 10. Her güzel iş ve davranışın (salih amel) dinimizdeki önemini örneklerle açıklar. 11. İbadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini fark eder. 12. Rabbeni dualarını ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Anlamını Bulabilir misin? İbadet, farz, vacip ve sünnet, dua, salih amel kavramlarını öğrencilerin sözlüklerden bulmaları ve tanımlamaları istenir (1 ve 2. kazanımlar). + Niçin? Çünkü... Öğrencilere "Niçin ibadet ediyoruz?" sorusu yöneltilir, alınan cevaplar tahtaya listelenir (3. kazanım). + Sınıflandırıyoruz: Öğrencilerden öncelikle bildikleri ibadetleri rastgele yazmaları ve bunları sınıflandırmaları istenir. Daha sonra bu sınıflandırmadan hareketle ibadetlerin fark ve benzerliklerini gösteren bir zihin haritası oluşturmaları sağlanır (4. kazanım). + Bir Gözlemim Var: Öğrencilerden çevresinde ibadetle ilgili gözlemlediklerini sınıfta arkadaşları ile paylaşmaları istenir (11. kazanım). + Camiyi Tanıyalım: Camiyi tanıtan bir CD izletilerek bölümleri tanıtılır ve öğrencilerden camiyi tanıtan bir kroki hazırlamaları istenir ve caminin birlik ve beraberliğimizi sağlamasına yönelik örnekler bulmaları sağlanır (5. kazanım). + Temelinde Ne Var? Hz. Muhammed'in "İslam beş esas üzerine kurulmuştur..." hadisi tahtaya yazılır/yansıtılır ve üzerinde konuşulur (4. kazanım). + Sorularla Dua: Dua etmenin anlamı ve duanın ne zaman, nasıl, nerede, niçin, kime yapıldığı konusunda bir çalışma yapılır (6 ve 7. kazanımlar).	Bu ünite konular, en genel anlamda ibadet, ibadetle ilgili kavram ve mekânlar dua ile sınırlandırılacaktır. [!] Bu ünite inaç-ibadet ilişkisi ve ibadetlerdeki temel ilkeler vurgulanır. [!] 6 ve 7. kazanımlar işlenirken Cafer-i Sadık ve Ebu Hanife'nin dua ile ilgili sözlerinden de örnekler verilecektir. [!] 9. kazanım işlenirken Alevi-Bektaşilikteki dua örneklerine de yer verilecektir. [!] Atatürkçülük ile ilgili konular (11-1) [!] Öncelikle verilecek değerler; güvenilirlik, sorumluluk, sevgi ve saygı, dayanışma, kardeşlik, doğruluk, bağımsızlık ve hoşgörüdür. [!] Öncelikle verilecek beceriler; iletişim ve empati, eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmadır. Bu ünite açık uçlu sorular sorularak, tartışma, kavram haritaları, sözlü ve yazılı anlatım, araştırma kâğıtları yaptırılarak öğrenciler değerlendirilebilir.

ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED**5. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
HZ. MUHAMMED VE AİLE HAYATI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile evlilik sürecini özetler. 2. Hz. Muhammed'in çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklar. 3. Hz. Muhammed'in ailesi içindeki davranışlarına örnekler verir. 4. Hz. Muhammed'in aile fertlerinin g 5. Salavat dualarını ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Örnek Eş: Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliği konusu araştırılır. Bu evlilikten doğan çocukların adları listelenir (1. kazanım). + Örnek Aile: Hz. Muhammed'in ailesi içindeki davranışlarından örnekler bulmaları öğrencilerden istenir ve sınıfta bunlar üzerinde konuşulur.(3. kazanım). + Aile Değerleri: Hz. Muhammed'in ailesini örnek yapan temel değerler üzerinde konuşulur ve bu değerler listelenir (3 ve 4. kazanımlar). + Ana Fikir: Salavat duasının anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (5. kazanım).	[!] 1. kazanım işlenirken Hz. Muhammed'in Hz. Hatice'den olan çocuklarının adları belirtilecektir. [!] 3. kazanım işlenirken Hz. Muhammed'in aile bireylerine danışmasına ve onların görüşlerine değer vermesine de vurgu yapılacaktır. [!] Ünite işlenirken Hz. Muhammed'in ailesi içindeki örnek davranışları ve ailesinin örnek davranışları, öğrencinin somut deneyimleri ile ilişkilendirilerek verilecektir. [!]Bu ünite Hz. Muhammed'in insani değerleri yerleştirmek için gönderilmiş bir peygamber olduğu vurgulanır. [!] Öncelikle verilecek değerler: sevgi, saygı, adalet, dayanışma, paylaşma, cömertlik, tutumluluk ve güvenirliliktir. [!] Öncelikle verilecek beceriler: araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır. Bu ünite açık uçlu, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı sorular sorularak, kavram haritaları, sözlü ve yazılı anlatım, rol yaptırılarak ve çalışma yaprakları kullanılarak öğrenciler değerlendirilebilir.

ÖĞRENME ALANI: KURAN VE YORUMU**5. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KUR'AN'DA KISSALAR	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Kur'an'ın İslam dinindeki önemini yorumlar. 2. Kur'an'ın hayatımızdaki yeri ve önemini fark eder. 3. Kur'an'ın iyiye ve güzele yönlendirip kötülüklerden sakındırdığını örneklerle açıklar. 4. Kur'an'ın yol göstericiliğinin ne anlama geldiğini açıklar. 5. Hz. İbrahim'in Allah'a inanç konusunda ne tür çabalar gösterdiğini fark eder. 6. Fil suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Kaynağından Öğrenelim: Öğrencilere “Bir konuda bilgi edinmek için ne yaparsınız?” sorusu yöneltilerek tartışma ortamı oluşturulur ve İslam dinini öğrenmede Kur'an'ın yeri üzerinde durulur (1. kazanım). + Kur'an'dan Kesitler: Öğrenciler ve öğretmen tarafından, Kur'an-ı Kerim mealinden Kur'an'ın temel eğitici nitelikleri ile ilgili ikişer ayet tespit edilir. Ayetler üzerinde öğrencilerle konuşulur (3 ve 4. kazanımlar). + Kur'an'a Kulak Verelim: Öğrencilerden Kur'an-ı Kerim'in iyiye ve güzele yönlendirmesi ve kötülüklerden sakındırmasına yönelik ikişer ayet meali bulmaları istenir ve bu ayet mealleri üzerinde konuşmaları sağlanır (3. kazanım). + Güzel Bir Benzetme: Öğretmen tarafından Bakara suresinin 261. ayetiyle İbrahim suresinin 24, 25 ve 26. ayetleri tahtaya yansıtılır ve öğrencilerle bu ayet meallerinden hareketle Kur'an'ın açıklayıcılığı ve yol göstericiliğindeki üslup üzerinde konuşulur (4. kazanım). + Sonuçlar çıkaralım: Kur'an'ın bireylerden nasıl bir insan olmalarını istediği konusu tartışılır, ulaşılan sonuçlar balık kılıçına yazılır (3. kazanım). + Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: Fil suresinin anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (6. kazanım).	[!] Ünite süresince Kur'an'ın İslam dininin temel kaynağı olduğu vurgulanacak ve ünite kazanımları Kur'an'dan ilgili ayet mealleri çerçevesinde işlenmeye çalışılacaktır. [!] 4. kazanım işlenirken Kur'an'ın açıklayıcı ve yol göstericiliğinden hareketle insan-Allah, insan-insan, insan-evren ve Allah-evren ilişkisine değinilecektir. [!] Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, sevgi, iffet, doğruluk ve dürüstlük, sabır, sorumluluk, aile birliğine önem verme ve mütevazılıktır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, problem çözme, eleştirel düşünme, mekân, zamanı ve kronolojiyi araştırmadır. Bu ünite de açık uçlu, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı sorular, tartışma sözlük çalışması, sözlü ve yazılı anlatım yaptırılarak, çalışma yaprakları ve öz değerlendirme formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: AHLAK**5. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
SEVİNÇ VE ÜZÜNTÜLERİMİZİ PAYLAŞALIM	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Paylaşmanın insan için bir ihtiyaç ve erdem olduğunun farkında olur. 2. Dinî ve millî bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıklar. 3. Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında millî ve dinî bayramlarımızın önemini yorumlar. 4. Cuma gününün Müslümanlar için önemini yorumlar. 5. Ramazan ayının sevinç ve heyecanla karşılandığını fark eder. 6. Toplumumuzda önem verilen bazı gün ve geceleri açıklar. 7. İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olur. 8. Toplumdaki engellilere sevgi ile bakar ve onların sorunlarına çözüm önerileri geliştirir. 9. Tahiyat duasını ezbere okur ve anlamını söyler.	+ En Büyük Erdem: Paylaşmak: Öğrencilere “Paylaşma olmasaydı ne olurdu?” sorusu yöneltilerek bir tartışma ortamı oluşturulur ve paylaşmanın niçin bir ihtiyaç ve erdem olduğu konusunda konuşulur (1. kazanım). + Hangi Zamanlar Var? Öğrencilerden sevinç ve üzüntülerimizi paylaştığımız zamanları listelemeleri ve bunların karşılama nedenlerini yazmaları istenir (2-5. kazanımlar). + Kavramlar Dünyası: Öğrencilerle sevinç, üzüntü, paylaşma, dinî ve millî bayram, kandil gecesi, Cuma, Nevruz vb. kavramlarla ilgili sözlük çalışması yapılır (2-5. kazanımlar). + Benim Bayramım: Öğrencilerden herhangi bir bayramda yaşadıkları bir anının yazılması istenir. Yazılanlar sınıfta paylaşılır (2. kazanım). + Bir Anım: Öğrencilerden çevresindeki insanların sevinç ve üzüntüleri- ni nasıl paylaştıkları ile ilgili deneyimlerini yazmaları ve arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir (3. kazanım). + Yardım Kampanyası: Okul yöneticileri ile iş birliği yapılarak sınıf içinde yoksullara yardım kampanyası düzenlenir (1 ve 6. kazanımlar). + Onları Unutmuyoruz: İmkânlar ölçüsünde huzurevi, çocuk yuvaları ve çevredeki bir yaşlı veya hasta ziyaret edilir. Ziyaret sonucu öğrencilerin gözlem, duygu ve düşünceleri sınıfta paylaşılır (7. kazanım). + Bizi Teşvik Ediyor: Atatürk’ün paylaşma ve dayanışma ile ilgili bir sözü üzerinde sınıfta konuşulur ve öğrencilerin bu konuda bir metin yazmaları istenir (1. kazanım).	[!] Ünite işlenirken mümkün olduğunca öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. Dinî ve millî bayramların toplumsal birlik ve beraberliğimizdeki yeri, dayanışma ve paylaşmanın önemi vurgulanacaktır. [!] Atatürkçülük ile ilgili konular (1 - 6) ® İnsan Hakları ve Vatandaşlık (8-28) [!] Öncelikle verilecek değerler; yardımseverlik, paylaşma, dayanışma, hoşgörü, dostluk ve kardeşliktir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; araştırma, iletişim ve empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, sosyal katılımdır. Bu ünite de açık uçlu, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı sorular sorularak, sözlü ve yazılı anlatım, tartışma yaptırılarak, görüşme formu, gözlem formu, araştırma kâğıdı, kavram haritası ve öz değerlendirme formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR**5. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
VATANIMIZI VE MİLLETİMİZİ SEVİYORUZ	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Vatan ve millet kavramlarını tanımlayarak bu vatanda yaşayan herkesin bir millet olduğunun bilincinde olur. 2. Vatan ve millet sevgisinin önemini açıklar. 3. Vatan ve milletine karşı kendisine düşen görevi yerine getirir. 4. Bayrağa ve ulusal marşa saygı göstermenin nedenlerini açıklayarak Bayrağımıza ve İstiklâl Marşımıza saygı gösterir. 5. Gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olur. 6. Askerlik yapmanın neden vatan borcu olduğunu açıklar. 7. Atatürk'ün askerliğin kutsallığını ortaya koyan sözlerinden örnekler verir. 8. Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış!" sözünün ne anlama geldiğini açıklar.	+ Kavramların Anlamlarını Bulalım: Öğrencilerle vatan ve millet kavramlarının tanımları üzerine sözlük çalışması yapılır (1.kazanım). + Sevmek Mükün mü? Öğrencilere "Sevmekten vazgeçemeyeceğiniz şeyler var mıdır?" sorusu yöneltilerek vatanımızı ve milletimizi niçin sevmemiz gerektiği ile ilgili bir konuşma ortamı oluşturularak vatan sevgisi ile ilgili dinin öğütlerine vurgu yapılır ve bu sevgi ile ilgili slogan üretmeleri istenir (2. kazanım). + O Hâlde Ne Yapmalı? Öğrencilere dinin öğütleri ve Atatürk'ün konu ile ilgili sözleri çerçevesinde "Vatan ve milletin birlik ve beraberliği ve bağımsızlığının devamı için neler yapabiliriz?" sorusu yöneltilerek beyin fırtınası yapılır. Elde edilen verilerden bir kavram haritası oluşturulur (1 ve 5. kazanımlar). + Her Şey Vatan İçin: Vatan sevgisi ile ilgili şiir ve metin yazma, resim yapma, şarkı, türkü ve marş söyleme çalışmaları yapılır. Çalışmalardan yazılı ve görsel olanlar sınıf panosuna asılır (2 ve 3. kazanımlar). + Onlar Ölmedi: Varsa şehitliklere veya bir şehit mezarına ziyaret yapılır. Orada şehitlere duyulan minnet ve şükran duyguları ifade edilir (5. kazanım). + Onları Dinliyoruz: Çevrede varsa bizzat, yoksa temsili olarak gazilerle röportaj yapılır. Yapılan röportajlar sınıfta paylaşılır (5. kazanım). + Atatürk Diyor ki: Atatürk'ün vatan ve vatan savunması, askerlik, gazilik ve şehitlik, savaş ve barış ile ilgili görüşleri araştırılarak sunu hazırlanır. Sunular sınıfta paylaşılır (3-8. kazanımlar).	[!] Konular işlenirken özellikle millet olma, birlik ve beraberlik, vatanın bütünlüğü, vatan ve millet için çalışmanın önemi vb. öğrencilere kazandırılacaktır. Öğrencilerin mümkün olduğunca d u y u ş s a l gelişimleri dikkate alınacak ve somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. Atatürkçülük ile ilgili konular 2;3, 4;6-7, 5;1-2-3-4-5, 8; 5-12, [!] Öncelikle verilecek değerler başta Atatürk olmak üzere Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik, çalışkanlık, tarihsel mirasa duyarlılık, sorumluluk, dostluk ve kardeşlik, saygı ve sevgi, bayrağa ve istiklal marşına saygı, fedakarlık ve minnettir. Öncelikle verilecek beceriler, araştırma, sosyal katılım, iletişim ve empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır. Bu üniteye açık uçlu sorular sorularak, sözlü ve yazılı anlatım, çalışma ve araştırma kâğıtları, tartışma, sesli okuma, sergileme yaptırılarak, görüşme formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: İNANÇ

6. SINIF

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
PEYGAMBERLERE VE İLAHİ KİTAPLARA İNANÇ	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Peygamber kavramını açıklar. 2. Kur'an'da adı geçen peygamberleri listeler. 3. Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenlerini irdeler. 4. Peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklar. 5. Mucize kavramının ne anlama geldiğini açıklayarak bunun peygamberlere ait bir özellik olduğunun farkında olur. 6. Bütün peygamberlere gelen vahiylerin ortak yönlerini fark eder. 7. İlahî kitabın anlamını açıklar. 8. Allah'ın insanlara niçin vahiy gönderdiğini temellendirir. 9. İlahî kitap ve sahifelerin peygamberlere gönderildiğini belirtir. hangi 10. Asr suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Kavramlar Dünyası: Peygamber, vahiy, mucize, ilahî kitap ve sahife kavramlarıyla ilgili sözlük çalışması yapılır ve kavramlar arasındaki ilişkilere yönelik bir kavram haritası oluşturulur (1, 5, 7 ve 9. kazanımlar). + Onlar da İnsan: Peygamberlerin insanlardan seçilmesinin nedenleri ile ilgili beyin fırtınası yapılır. Çıkarılan sonuçlar kartonlara yazılarak sınıfta sergilenir (3. kazanım). + Aynı Amaç İçin Gönderildiler: İlahî kitaplardan seçilen bazı metinler tahtaya yazılır/yansıtılır. Öğrencilerle seçilen bu metinlerin ortak yönlerinin ne olduğu belirlenmeye çalışılır (4. kazanım). + Hangi Niteliklere Sahip Olmalı? Öğrencilere “Size haber getiren birisinde hangi özellik ararsınız?” sorusu çerçevesinde peygamberlerde bulunması gereken nitelikler belirlenir. (5. kazanım). + Emin Olmak: Öğrencilerle “Hz. Muhammed’e niçin “Emin” denildiği konusunda bir konuşma ortamı oluşturulur (5. kazanım). + Niçin Kitap? Kitap olgusundan hareketle ilahî kitapların insan hayatındaki yeri ve önemi üzerinde konuşulur (9. kazanım). + Kavram Haritası Oluşturuyoruz: İlahî kitaplar ve sahifelerle ilgili bir kavram haritası oluşturulur (9. kazanım). + Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: Asr suresinin anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (10. kazanım).	Bu ünite de konular, en genel anlamda peygamber ve ilahî kitap kavramları, peygamberlerin gönderiliş nedenleri ve özellikleri ve dört büyük kitapla sınırlandırılacaktır. Öğrencilerden Kur'an'da adı geçen peygamberlerin tamamını bilmeleri ve kronolojik olarak sıralamaları beklenmemelidir. [!] Soyut konular anlatılırken mümkün olduğunca öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. [!] 4. kazanım işlenirken doğru olma (sıdk), güvenilir olma (emanet), akıllı ve zeki olma (fetanet), günah işlemekten korunmuş olma (ismet) ve Allah'tan aldığı mesajları olduğu gibi insanlara bildirme (tebliğ) niteliklerine yer verilecektir. [!]7.kazanım işlenirken “vahiy” kavramı Açıklanacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik, sorumluluktur. [!] Öncelikle verilecek beceriler; eleştirel düşünme, problem çözme, Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır. Bu ünite de açık uçlu, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı sorular sorularak, kavram haritaları, sözlü ve yazılı anlatım, tartışma yaptırılarak, çalışma ve araştırma kâğıtları ve performans görevi kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: İBADET		6. SINIF	
ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
NAMAZ İBADETI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Namaz ibadetinin anlamını ve namazın niçin kılınması gerektiğini açıklar. 2. Namazın hazırlık şartlarından olan abdestin, boy abdesti (gusül)nin ve teyemmümün hangi durumlarda ve nasıl yapıldığını açıklar. 3. Namaza hazırlık şartlarını belirtir. 4. Namazın kılınış şartlarını açıklar. 5. Ezan ve kametin namazla ilişkisinin farkında olur. 6. Namazın kılınışını açıklar. 7. Namazı bozan durumları örneklendirir. 8. Vakit, cuma, bayram cenaze ve teravih namazlarının ne zaman ve nasıl kılındığını bilir. 9. Namazın bireysel ve toplumsal katkılarının farkında olur. 10. Namazın, kişinin duygu dünyası, davranışları, temizlik bilinci ve zamanı iyi kullanma alışkanlığı üzerindeki etkisini açıklar. 11. Kunut dualarını ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Namaz Müminin Miracıdır: Öğrencilerden namaz deyince akıllarına gelen kelime ve kavramları söylemeleri ve bu kavramları kullanarak namazın anlamını ifade eden bir paragraf oluşturmaları istenir (1. kazanım). + Haydi, Resimlendirelim: Sınıf gruplara ayrılır. Gruplar abdest, boy abdesti ve teyemmümün hangi durumlarda ve nasıl yapıldığını araştırır ve sınıfta sunar. Yapılan sunulardan hareketle öğrencilerden abdest ve teyemmümün nasıl alındığını resimlendirmeleri istenir (2. kazanım). + Temizlik-Namaz İlişkisi: Öğrencilerle niçin namazdan önce temizlik yapılması gerektiği konusunda konuşulur. Ulaşılan sonuçlardan ilkelere çıkarılır (2 ve 3. kazanımlar)...	Bu ünite konular, namazın niçin kılınması gerektiği, hazırlık ve kılınış şartları, kılınışı, namaz türleri ve namazın bireysel ve toplumsal katkıları ile sınırlanacaktır. [!] Ünite süresince öğrencilerin gözlemlerinden yararlanılacak, namaz ibadetinin davranış geliştirmedeki gücü fark ettirilecek; genelde ibadetlerin, özelden namaz ibadetinin, Allah'a karşı sevgi, ettirilecektir. Ayrıca ünite, dinlerdeki ibadet olgusunun ortak bir boyut olduğu vurgulanacaktır.

ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED**6. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
SON PEYGAMBER HZ. MUHAMMED	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile evlilik sürecini özetler. 2. Hz. Muhammed'in çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklar. 3. Medineye Hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler. 4. Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir'in Hicretteki rolünün farkında olur. 5. Mescid-i Nebi'nin toplumsal işlevini örneklerle açıklar. 6. Hz. Muhammed'in sosyal barışa ve eğitime yönelik faaliyet ve düzenlemelerini örneklerle açıklar. 7. Bedir, Uhud ve Hendek Savaşlarının neden ve sonuçlarını açıklar. 8. Hz. Muhammed'in Hudeybiye Antlaşmasında ve Mekkenin fethinde sergilediği tavır barış açısından değerlendirir. 9. Veda Hutbesi'nde yer alan mesajların evrensel değerini yorumlar. 11. Nasr Suresi'ni ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Kavramları Eşleştiriyoruz: Tahtanın bir tarafına vahiy, hicret, Mescid-i Nebevi, muhacir, ensar kavramları, diğer tarafa da bu kavramların tanımları yazılır. Öğrencilerden sözlük çalışması yaparak bu kavramları karşılıklı tanımlarla eşleştirmeleri istenir (1, 3 ve 4. kazanımlar). + İlk Vahiy: Alak suresinin ilk beş ayetinin meali tahtaya yazılarak/yansıtılarak bu ayetlerin gelişleri ve anlamları üzerinde öğrencilerle konuşulur (1. kazanım). + Siz Ne Yaptınız? Öğrencilere "Sizin herhangi bir konuda farklı bir fikriniz olsa bunu ilk önce kiminle paylaştınız?" sorusu yöneltilir. Müddessir suresinin ilk ayetlerinin mealleri tahtaya yazılır ve bir önceki sorunun cevaplarından hareketle bu ayet mealleri üzerinde konuşulur (2. kazanım). + Dönüm Noktası: Hicret: Öğrencilerden hicretin sebep ve sonuçlarına yönelik bir sebep-sonuç ilişkisi tablosu hazırlamaları istenir (3. kazanım). + Toplumsal Dayanışmanın Mekânı: Mescid-i Nebi'nin o günkü şartlardaki toplumsal işlevi ile ilgili bir beyin fırtınası yapılır (5. kazanım). + Veda Hutbesi'nden İnsanlığa: Veda Hutbesi tahtaya yazılır/yansıtılır, öğrencilerin evrensel ilkeler belirlemeleri istenir. Bulunan ana düşünceler tahtaya listelenir (9. kazanım). + İçimizde Yaşiyor: Öğrencilerden Hz. Muhammed'in vefatını araştırmaları ve bununla ilgili bir metin hazırlamaları istenir (10. kazanım).	[!] Bu ünite, özellikle Hz. Muhammed'in ahlaki yönden gelişmemizde örnek olduğu vurgulanır ve onun güvenilirliği, merhameti, adaleti, kolaylaştırıcılığı, hoşgörüsü, sabrı ve kararlılığı üzerine yeri geldikçe vurgu yapılır. [!] Ünite süresince Hz. Muhammed'in sosyal barışı sağlamada gösterdiği faaliyetlerine somut örnekler verilecek ve öğrencilerle bunlar üzerinde konuşulacaktır. [!] 10. kazanım işlenirken Peygamberimizin cenaze ve defin işlemleri ile ilgili Hz. Ali'nin hizmetlerine de yer verilecektir. [!] Öncelikle verilecek değerler; sorumluluk, adalet, barış, kararlılık, dayanışma, hoşgörü, kardeşlik, yardımseverlik, eşitlikdir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; araştırma, eleştirel düşünme, Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama, eleştirel düşünmedir.

ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU**6. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KUR'AN-I KERİMİN TEMEL EĞİTİCİ NİTELİKLERİ	1. Kur'an-ı Kerim'in temel konularını açıklar. 2. Kıssa kavramını açıklar. 3. Kur'an'da kıssalara yer verilmesinin nedenlerini belirtir. 4. Hz. Eyyüp kıssasından hareketle sabrın güçlükler ve olumsuzlukları aşmadaki rolünü açıklar. 5. Kureyş suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Kur'an Hangi Konulardan Bahsediyor?: Öğrencilerden Kur'an mealinden inanç, ibadet ve ahlakla ilgili birer ayet bulmaları istenir (1. kazanım). + Araştırıyoruz: Öğrencilerden kıssa kavramı ile ilgili sözlük çalışması yapmaları istenir (1. kazanım). + Güzel Bir Anlatım Yolu: Kıssa: Öğrencilerle "Allah Kur'an'da öğütlerini niçin kıssalar yoluyla iletmıştır?" sorusu etrafında bir tartışma ortamı oluşturulur ve sebep-sonuç ilişkisi kurularak Kur'an kıssalarının mesajları iletmadaki yeri ve önemi irdelenir (3. kazanım). + Bir Kıssam Var: Öğrencilerden bir peygamberin kıssası ile ilgili araştırma yapması istenir. Kıssadan çıkarılan değerler sınıfta listelenir (2 ve 3. kazanımlar). + Surenin Anlamı Üzerinde Konuşalım: Kureyş suresinin anlamı üzerinde öğrencilerle konuşulur (5. kazanım).	[!] Kur'an kıssaları öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilere verilirken onların gelişim basamakları, kavram bilgileri dikkate alınarak aktarılacaktır. [!]Öğrenme sürecinde Kur'an kıssalarında kazandırılmak istenen temel ahlaki değerlere vurgu yapılacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, akademik dürüstlük, sorumluluk ve barışseverliktir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; Kur'an-ı Kerim meali kullanma, problem çözme, araştırma, değişimi ve sürekliliği algılamadır. Bu üniteye açık uçlu, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı sorular sorularak, sözlük çalışması, kavram haritaları, sözlü ve yazılı anlatım, tartışma yaptırılarak, çalışma ve araştırma kâğıtları ve performans görevi kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: AHLAK**6. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
İSLAM'IN SAKINILMASINI İSTEDİĞİ DAVRANIŞLAR	- İslamiyetin sakınmamızı istediği bazı kötü davranışları belirterek ayet ve hadislerden örnekler verir. - İslamiyetin sakınmamızı istediği bazı kötü davranışların bireysel ve toplumsal zararlarını irdeler. - Kötü davranışlardan sakınmaya istekli olur. - İslamiyetin sakınmamızı istediği davranışların bireyde görülme nedenlerini araştırarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunur. - Sakinilmesi gereken davranışlar konusunda öz değerlendirmede bulunur. - Felâk suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Hangi Kötü Davranışlardan Sakınmamız İsteniyor? Kur'an'dan yalan söylemek, hırsızlık ve hile yapmak, gıybet etmek gibi sakınılması istenilen kötü davranışlarla ilgili ayet mealleri tahtaya yazılır/yansıtılır. Öğrencilerden bu ayetlerde hangi kötü davranışın yasaklandığını belirlemeleri istenir (1. kazanım). + Yaşamımızı Karartmayalım: Öğrencilerin + Zararlarını Bulalım: Sınıf tahtası üç kısma ayrılır. Birinci sütuna kötü davranışlar yazılır, ikinci ve üçüncü sütun boş bırakılarak öğrencilerden bireysel zararlarını bulmaları istenir (2. kazanım). + Tamamlayalım: “Kötü davranışlar konusunda bilgilenmem gerekir. Çünkü...” ve “Yalan kötü bir davranıştır. Çünkü...” gibi cümleler tahtaya yazılır ve öğrencilerden bunları tamamlaması istenir (4. kazanım). + Düşün-Yorumla-Çözüm Bul: Sınıf tahtasının sağ tarafına alt alta “Kötü davranışlara birer örnek veriyorum; nedenlerini düşünüyorum; sonuçlarını yorumluyorum ve ben bu duruma şöyle bir çözüm getirmek istiyorum.” yazılır ve öğrencilerden birer çalışma yapmaları istenir (4. kazanım). + Davranışlarımı Değerlendiriyorum: Öğrencilerden günlük yaşamlarında kötü davranışlardan ne kadar uzak durdukları ile ilgili bir çizelge hazırlamaları istenir (5. kazanım). + Drama Yapıyoruz: Sınıfta arkadaşlık ilişkilerinde “hoşlanılan ve hoşlanılmayan” davranışları konu alan bir drama çalışması yapılır (2, 3 ve 5. kazanımlar).	[!] Ünite boyunca Kur'an'dan ayet örnekleriyle öğrencilere İslam dininin temel amacının ahlaklı bireyler yetiştirmek olduğu fark ettirilecektir. [!] Ahlaki olmayan tutum ve davranışlar olan küfür, taciz, her türlü şiddet, soygun, çalma, kapkaç gibi kötü davranışlara ve toplumdaki olumsuz etkilerine de özellikle vurgu yapılır. [!] Bu ünite işlenirken Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Cafer-i Sadık ve Hacı Bektaş Veli'nin sözlerinden örneklere de yer verilecektir. [!] Konular işlenirken öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılacak fakat onların olumsuz etkilenmelerini sağlayabilecek tutum, davranış ve örneklerden kaçınılacaktır.

ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR**6. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
İSLAMİYET VE TÜRKLER	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Türklerin Müslüman olma sürecini özetler. 2. Türkler arasında İslam'ın yayılmasında ve İslam anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetleri tanırlar. 3. Türklerin İslam medeniyetine ve bilime hizmetlerine örnekler verir. 4. Türklerdeki peygamber ve ehl-i beyt sevgisine örnekler verir.	+ Tarih Şeridi Hazırlıyoruz: Öğrencilerden Türklerin Müslüman olma sürecini araştırıp bu gelişimi gösteren bir tarih şeridi hazırlamaları istenir (1. kazanım). + Araştırıyoruz: Atatürk'ün İslam dini hakkındaki görüş ve sözleri araştırılıp bulunan sözler üzerinde konuşulur (1. kazanım). + Kim Bunlar? Öğrenciler gruplara ayrılır. Her gruptan Türkler arasında İslam'ın yayılmasında ve İslam anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetler hakkında araştırma yapmaları istenir. Grupların raporlarını sınıfta sunmaları sağlanır. Daha sonra karışık olarak bu kişilerin hayatları veya fikirleri dillendirilerek öğrencilerin "Kim Bunlar" çalışması etrafında bu şahsiyetleri bulmaları istenir (2. kazanım). + Çağları Aydınlatanlar: Öğrencilerden Türkler arasında İslam'ın yayılmasında etkili olan şahsiyetler ve Türklerin İslam medeniyetine katkılarını gösteren resim ve fotoğrafları toplamaları ve bir sınıf panosunda sergilemeleri istenir (2 ve 3. kazanımlar). + Ehl-i beyti Seviyoruz: Öğrencilerden Türklerde Peygamber ve ehl-i beyt sevgisini ifade eden örnekleri araştırmaları ve arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir (4. kazanım).	Bu ünite konular, Türklerin Müslüman olma süreci, İslam medeniyetine ve bilimine katkıları, Türkler arasında ehl-i beyt sevgisi ve İslam'ın yayılmasında etkili olan kişiler Ebu Hanife, Maturidi, Ali er-Rıza, Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Ahi Evran, Hacı Bektaş Veli ve Mevlânâ ile sınırlandırılacaktır. [!] Türklerin Müslüman olma süreci ayrıntılara girmeden aşağıda belirtilen diğer derslerle ilişkilendirilerek işlenecektir. [!] Konular işlenirken öğrencilere farklılıkların birer zenginlik olduğu fark ettirilecek ve bir arada yaşama bilinci kazandırılmaya çalışılacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, hoşgörü, Türk büyüklerine saygı, tarihsel mirasa duyarlılık, barışseverlik, dostluk ve kardeşliktir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; araştırma, sosyal katılım, bilgi teknolojilerini kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, değişim ve sürekliliği algılamadır.

ÖĞRENME ALANI: İNANÇ**7. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
MELEK VE AHİRET İNANCI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Varlıklar âlemini sınıflandırarak özelliklerini örneklerle açıklar. 2. Meleklerin özellikleri ve görevlerinin neler olduğunu belirtir. 3. Meleklerin iyiliğin ve güzelliğin sembolü olduğunun farkında olur. 4. Melek inancının, davranışları güzelleştirmedeki rolünü fark eder. 5. Cinlerin varlığı ile ilgili Kur'an'dan örnekler verir. 6. Şeytanın kötülüğünden korunma hususunda Kur'an'ın öğütlerinden örnekler verir. 7. Ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyü gibi batıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini fark eder. 8. Ahiret, kıyamet, yeniden dirilme gibi kavramların anlamlarını açıklar. 9. Hesap, mizan, cennet, cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklar. 10. Ahiretin varlığını Kuran'dan örneklerle açıklar. 11. Allah'ın adil, merhametli ve affedici olması ahiret inancı arasındaki ilişkiyi fark eder. 12. Ahiret inancının bireyin hayatını anlamlandırmasına nasıl katkı sağladığının farkında olur. 13. İnsanın dünya hayatında yaptıklarının karşılığı olduğunu günlük hayattan örneklerle açıklayarak iyi davranışlarda bulunmaya, kötü davranışlarda sakınmaya istekli olur. 14. Nâs Suresini ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Sınıflandırıyoruz: Öğrencilerden varlıklar âlemini sınıflandıran bir kavram haritası yapması istenir ve bunun üzerinde birlikte konuşulur (1. kazanım). + İnsanın Farkı: İnsanın melek ve şeytandan hangi farklı özellikleriyle ön plana çıktığı Kur'an'dan ayetlerle örneklendirilerek sınıf ortamında konuşulur (1. kazanım). + Kavramlar Dünyası: Melek, şeytan, batıl inanç, hurafe, ahiret, kıyamet, hesap, mizan, cennet, cehennem kavramları üzerine sözlük çalışması yapılır ve bu kavramların birbiri ile ilişkisini gösteren bir şema hazırlanır (2, 5, 6, 7, 8 ve 9. kazanımlar). + Melek Gibi İnsan: "Melek gibi insan" deyiminden hareketle meleklerin özellikleri ve görevleri üzerinde sınıfça konuşulur ve bir şema hazırlanır (2, 3 ve 4. kazanımlar). + Sakin ha! Toplumdaki yanlış ve batıl uygulamaların bireysel ve toplumsal zararlarını içeren materyaller toplanır. İnsanların bunlara yönelme nedenleri ve sonuçları üzerinde tartışılır (7. kazanım).	[!] Ünite bütününde dinin insan hayatına anlam kazandırması, inanç-davranış ilişkisi üzerinde durulacaktır. Ayrıca İslam'ın hurafeden uzak, akla uygun ve evrensel bir din olduğu öğrencilere kavratılacaktır. [!] Öğrencilerin ünite ile ilgili okul dışından getirdiği yanlış ve eksik dinî bilgi ve anlayışlar bilimsel bir yaklaşımla ele alınacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik ve sorumluluktur. [!] Öncelikle verilecek beceriler; eleştirel düşünme Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır.

ÖĞRENME ALANI: İBADET**7. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
RAMAZAN AYI VE ORUÇ İBADETI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Ramazan ayının önemini ve bu ay önemli yapan hususları açıklar. 2. Orucu tanımlayarak niçin oruç tutulduğunu açıklar. 3. Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları açıklar. 4. Muharrem orucunu açıklar. 5. Oruç tutan kimsenin dikkat edilmesi gereken hususları örnekleri ile açıklar. 6. Orucu bozan durumların neler olduğunu belirtir. 7. Orucun birey ve toplum üzerindeki yararlarını çevresinden örnekler vererek açıklar. 8. Oruç ibadetinin kişi iradesi ve davranışları üzerindeki etkisini açıklar. 9. Ramazan ayına ve bayramına yönelik duygu ve düşüncelerini paylaşır. 10. Mâûn suresini ezbere okur ve anlamını söyler	+ Hoş Geldin On Bir Ayın Sultanı: Öğrencilerden kültürümüzde ramazan ayının önemini gösteren sözler toplamaları istenir ve bunlardan hareketle ramazan ayının önemi üzerinde konuşulur (1. kazanım). + Kelime Avı: Ramazan denildiğinde hangi kelime ve kavramların hatırlanacağı sorulur, alınan kelime ve kavramlar tahtaya listelenir (3. kazanım). + Anlamlarını Araştırma: “Kelime Avı” etkinliğinde belirlenen oruç, sahur, imsak, iftar, mukabele, teravih, fitre vb. kavramlarla ilgili sözlük çalışması yapılır (3. kazanım). + Oruç Kalkandır: Hz. Ali’nin “Ramazan ayında oruç tutmak, azaptan koruyan kalkandır.” sözü ve oruçla ilgili diğer sözlerinden bazıları tahtaya yazılır/yansıtılır. Bu sözler çerçevesinde niçin oruç tutulduğu ile ilgili bir tartışma ortamı oluşturulur ve ulaşılan sonuçlar listelenir (1 ve 2. kazanımlar). + Her Şeyin Bir Kuralı Vardır: Oruçlu iken dikkat edilmesi gereken hususlar ve orucu bozan durumlar bir sunu ile paylaşılır (4. kazanım).	[!] 3.kazanım işlenirken ramazan ayı ve oruçla ilgili sahur, imsak, iftar, teravih, mukabele ve fitre kavramları açıklanacaktır. [!] 4.kazanım işlenirken Kerbela Olayı ile aşurenin toplumumuzdaki önemine de değinilecektir. [!] Ünite süresince öğrencilerin yaşamış oldukları somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. Ramazan ayının ve orucun toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışmadaki yeri ve önemi vurgulanacak, oruç ibadetinin davranış geliştirmedeki önemine dikkat çekilecektir. [!]Öncelikle verilecek değerler; yardımlaşma, dayanışma, birlik, beraberlik, dostluk, kardeşlik ve sorumluluktur. [!] Öncelikle verilecek beceriler; araştırma, iletişim ve empati, sosyal katılım, Kur’an-ı Kerim mealini kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır.

ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED**7. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
BİR İNSAN VE PEYGAMBER OLARAK HZ. MUHAMMED	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Hz. Muhammed'in bizler gibi bir insan olduğuna ayetlerden örnekler vererek açıklar. 2. Hz. Muhammed'i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğini açıklar. 3. Hz. Muhammed'in peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerine ayetlerden örnekler verir. 4. Hz. Muhammed'in görevlerinden birisinin Kur'an'ı açıklamak olduğunu söyler. 5. Hz. Muhammed'in insanları baskı ve zor kullanmadan uyarma ve aydınlatma görevinin olduğunu fark eder. 6. Hz. Muhammed'in insanlık için niçin bir rahmet olarak gönderildiğini fark eder. 7. Hz. Muhammed'in tutumlarından hareketle kendi davranışlarını değerlendirir.	+Onun Farkı: Öğrencilerden, bir insan ve peygamber olarak Hz. Muhammed'in özelliklerini araştırmaları istenir. Araştırma sonucunda bulunan özelliklerle bir şema oluşturma çalışması yapılır. (1 ve 2. kazanımlar). +Şiir Buluyoruz: Öğrencilerden Hz. Muhammed'le ilgili bir şiir bulmaları istenir. Bu şiir hakkında sınıfta konuşulur (1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. kazanımlar). +“Dinde Zorlama Yoktur.” Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamberin İslam'ı tebliğ ederken insanlara baskı ve zor kullanmadan uyarma ve aydınlatma görevini ifade eden ayet mealleri üzerinde konuşulur (5. kazanım). + Ben de Sahibim: Hz. Muhammed'in herhangi bir olay karşısındaki tutumunu gösteren bir örnek olay tahtaya yansıtılır. Öğrencilerden bu olaydan ilkeler çıkarmaları istenir. Kendilerinin de benzeri olay karşısındaki tutum ve davranışlarını karşılaştırmaları sağlanır (7. kazanım). +Ben Olsaydım: Hz. Muhammed'in örnek davranışlarından birisi seçilir. Seçilen davranış hakkında konuşularak ilkeler çıkarılması sağlanır (7. kazanım).	[!] 2. kazanım işlenirken Hz. Muhammed'i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğın “Allah'tan vahiy alması” olduğu vurgulanacaktır. [!] Hz. Muhammed ile ilgili öğrencilerin çevreden edindikleri yanlış bilgiler bilimsel bir yaklaşımla ele alınacaktır. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilere onun ahlaki kişiliğı ile ilgili somut örnekler verilecektir. Tüm peygamberlerin olduğu gibi son peygamber olarak Hz. Muhammed'in gönderiliş amacının insanın kendisini, çevresini, hayatı ve varlığını ve Allah'ı doğru anlamasını sağlamak ve insanı ahlaklı bir varlık yapmak olduğuna dikkat çekilecektir. Ünite, Hz. Muhammed'in davranışlarının yerel ve evrensel boyutu üzerinde durularak onu nasıl örnek almamız gerektiğı vurgulanacaktır. [!]Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, sorumluluk, güvenilirlik, merhamet, cesaret, sabır ve adalettir.

ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU

7. SINIF

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KUR'AN'DA AKIL VE BİLGİ	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Din ve din anlayışı arasındaki farklılığı ayırt eder. 2. Din anlayışındaki yorum farklılıklarını fark eder. 3. İslam düşüncesindeki yorum biçimlerini sınıflandırır. 4. İslam düşüncesindeki tasavvufi yorum biçimlerini tanıır. 5. Alevi-Bektaşî geleneğindeki temel kavramları açıklar. 6. Din anlayışındaki farklılıkların niçin birer zenginlik olduğunu açıklar. 7. Din anlayışındaki yorumların vukufu olabileceğinin farkında olur 8. Dinde zorlama olmadığını ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.	+ Kavram Tanımlıyoruz: Öğrencilerle “din” ve “din anlayışı” kavramları üzerine bir sözlük çalışması yapılır (1. kazanım). + Neden Farklı Düşünüyoruz? Öğrencilerle “Neden çeşitli konularda aynı yorumlarda bulunmuyoruz?” sorusu etrafında bir tartışma ortamı oluşturulur ve buradan hareketle din anlayışındaki yorum farklılıklarının nedenleri sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde ortaya konulur (2. kazanım). + Araştırıyoruz: Öğrencilerden üç grup oluşturulur. Gruplardan inanç, fıkhi ve tasavvufi yorumlar konusunda bir araştırma yapmaları istenir ve sınıfta sunmaları sağlanır (3. kazanım). + Farklılık Zenginliktir: Öğrencilerle farklılığın zenginlik olduğuna dair bir drama çalışması yapılır (6. kazanım). + Dinde Zorlama Yoktur: Dinde zorlama olmadığı ile ilgili ayet mealleri ve Hz. Muhammed’in bu konudaki örnek davranışlar, üzerinde öğrencilerle konuşulur ve laiklik ilkesiyle ilişkilendirilir (8. kazanım).	İslam düşüncesindeki yorum farklılıkları; ana hatlarıyla, ayrıntılara girilmeden ve kavramsal düzeyde ele alınacaktır. 2. kazanım işlenirken, insan unsuru ve toplumsal değişim ile sınırlandırılacaktır. 5. kazanım işlenirken cem ve cemevi, razılık, kul hakkı, on iki hizmet, semah, musahiplik, gülbenkler ve Hızır orucu kavramlarıyla sınırlandırılacaktır. Cemevi cemin yapıldığı yer olarak nitelendirilecektir. 5. kazanımda “Cem” konusu işlenirken düşkünlükten kaldırma cemi, dardan indirme cemi ve Abdal Musa cemi ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite süresince öğrencilerin araştıran, soran, sorgulayan, demokrasiyi özümsemiş, hoşgörülü birey bilincine ve becerisine sahip olmalarını sağlayıcı, dinin evrensel barış kültürünün oluşturulmasına ve hoşgörü ortamının sağlanmasına katkıda bulunabileceğine dikkat edilecektir.

ÖĞRENME ALANI: AHLAK**7. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
İSLAM DİNİNE GÖRE KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü açıklar. 2. İslam'da övülen ahlaki tutum ve davranışlara Kur'an'dan ve Hz. Muhammed'in hayatından örnekler verir. 3. Ahlaklı olmanın birey ve toplum hayatındaki önemini yorumlar. 4. Ahlakı tutum ve davranışları yerine getirmeye istekli olur. 5. Ahlakı olmayan tutum ve davranışlara yönelik çözüm önerilerinde bulunur.	+ Onun Ahlakı Kur'an İdi: Hz. Ayşe'den rivayet edilen "Onun ahlakı Kur'an ahlakı idi." hadisinden hareketle sınıfta "Kur'an ahlakı"nın ne anlama geldiği üzerine bir konuşma ortamı oluşturulur. Çıkan sonuçlar tahtaya listelenir (1 ve 2. kazanım). + Din Güzel Ahlakı: Öğretmen tarafından Kur'an-ı Kerim'den ahlaki tutum ve davranışlarla ilgili ayet mealleri sunulur (1. kazanım). + "Ben Güzel Ahlakı Tamamlamak İçin Gönderildim.": Öğrencilerden Hz. Muhammed'in hayatından ahlaki tutum ve davranışlara örnekler bulmaları, bunları ilgili ayet mealleri ile ilişkilendirmeleri istenir. Yapılan etkinliklerden hareketle İslam'da övülen ahlaki tutum ve davranışlarla ilgili bir kavram haritası oluşturmaları istenir (2 ve 4. kazanımlar). + Kültürümüz ve Ahlak: Kültürümüzde güzel ahlakla ilgili söz, atasözü ve şarkı sözleri araştırılır. Bulunanlar sınıfla paylaşılır (1 ve 2. kazanımlar). + Çözüm Üretiyoruz: Öğrencilerden gördükleri olumsuz davranışları belirleyerek bunların düzeltilmesine yönelik öneriler getirmeleri istenir (5. kazanım).	Bu üniteye konular, İslam'da övülen bazı ahlaki tutum ve davranışlar olan doğruluk, dürüstlük, insanlara iyi davranmak ve güzel söz söylemek, infak, emanete riayet etmek, adaletli olmak, hoşgörü ve başıslama, alçakgönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, savurganlıktan kaçınmak ile sınırlandırılacaktır. [!] Üniteye kazanımlar öğrencilere kazandırılırken ayet meallerinden somut örnekler öğrenme sürecinde işe koşulacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; doğruluk, infak, emanete riayet, adaletli olmak, kardeşlik, hoşgörü ve başıslama, alçakgönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, sorumluluk ve savurganlıktan kaçınmaktır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; Kur'an-ı Kerim meali kullanma, problem çözme, iletişim ve empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, sosyal katılım, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır.

ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR**7. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KÜLTÜRÜMÜZ VE DİN	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Kültürün anlamını ve kültürü oluşturan öğeleri belirtir. 2. Din ile kültür arasındaki ilişkiyi açıklar. 3. Dil, örf, âdet, musiki ve mimarideki dinî motiflere örnekler verir. 4. Kültürel değerleri korumaya özen gösterir. 5. Laiklik kavramını açıklar. 6. Bireyin özgür biçimde herhangi bir dini, inancı seçmede ve o inançla ilgili düşüncelerini ifade etmede laikliğin güvence olduğunu açıklar.	+ Kültür Nedir? Öğrencilerle kültür kavramının anlamı ile ilgili tartışma ortamı açılır. Kültürün öğeleri belirlenir. (1. kazanım). + Ne Tür Bir İlişki Var? Öğrencilerle din- kültür arasındaki ilişki üzerine konuşulur (2. kazanım). +Pano Oluşturuyoruz: Kültürümüzdeki dinî motifleri gösteren yazılı ve görsel materyaller araştırılır. Bulunan materyallerden bir pano oluşturulur (3. kazanım). + Geçmişten Geleceğe...! Çevrede bulunan ve kültürel mirasımızı yansıtan mimari ve tarihî eserlerden birine gezi düzenlenir (3 ve 4. kazanımlar). + Proje Hazırlıyoruz: Öğrencilerden sınıfça veya okul ve yerel yöneticilerle birlikte kültürel değerlerimizi korumaya yönelik ne gibi çalışmalar yapılabileceği konusunda bir proje hazırlamaları istenir (4. kazanım). + Atatürk Diyor ki: Laiklik, din ve vicdan özgürlüğü konularında Atatürk'ün söylediği sözler araştırılır. Bu sözler üzerinde konuşulur (5. kazanım).	Bu ünite de konular, kültür ve kültürün öğeleri, dinin kültürün öğeleri üzerindeki etkisi, dini doğru anlamının kültürü doğru anlamadaki önemi ve bağınazlık ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite süresince İslam dininin kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisi dikkate alınarak İslam dininin ve bundan kaynaklanan ahlak anlayışı ile örf ve âdetlerin tanıtılmasına ve öğrenilmesine de önem verilecektir. Ünite de birey bilincinin gelişiminin yanı sıra öğrencilerin toplumsallığa ve toplumsal duyarlılığa ulaşmaları ve Atatürk'ün laiklik anlayışının kavranması vb. hususlar dikkate alınacaktır. [!] 3. Bu ünite de “Dilimizdeki Dinî Motifler” ile “Musikimizde Dinî Motifler” konuları işlenirken münacat, mevlit, naat, kaside, deyiş, nefes, tevhit, düvaz imam vb. kavramlara da yer verilecektir. [!] Ünite işlenirken somut kaynaklardan mümkün olduğunca öğrenme-öğretme sürecinde yararlanılacaktır. [!] Öncelikle verilecek değerler; tarihsel mirasa duyarlılık, sorumluluk, hoşgörü ve bilimselliklerdir. [!] Öncelikle verilecek beceriler; sosyal katılım, eleştirel düşünme, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır.

ÖĞRENME ALANI: İNANÇ

8. SINIF

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KAZA VE KADER	1. Kaza ve kader kavramlarını açıklar. 2. Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına örnekler verir. 3. Evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaları fark eder. 4. İnsanın akıl ve irade sahibi olması ile özgür ve sorumlu bir varlık olması arasındaki ilişkiyi açıklar. 5. İnsanın çalışmasının karşılığını alacağı bilinciyle hareket eder. 6. Her canlının bir sonu olduğunun farkına varır. 7. Allah'a güvenmenin (tevekkül) pasif bir bekleme olmadığını farkında olur. 8. Kaza ve kaderle ilgili toplumda yaygın olan yanlış anlayışların sebeplerini açıklar. 9. Ayete'l-Kürsi'yi ezbere okur ve anlamını söyler.	+ Sizce Ne İfade Ediyor? Öğrencilerle kaza, kader, rızık, ecel, ömür ve tevekkül kavramlarıyla ilgili sözlük çalışması yapılır. Bu kavramlar arasındaki ilişkiler kavram haritasında gösterilir (1, 5, 6 ve 7. kazanımlar). + Bir Gözlemim Var: Öğrencilerden evrendeki düzene ilişkin gözlem ve araştırma yapmaları ve edindikleri bilgileri sınıf ortamında paylaşmaları istenir. (2. ve 3. kazanımlar). + Evrende Düzen Olmasaydı... “Evrende bir düzen olmasaydı ne olurdu?” sorusu yöneltilerek beyin fırtınası yapılır (2. kazanım). + Benim Gücüm Nereye Kadar? Öğrencilerle evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasaların benzerlik ve farklılıkları ile bu yasalar karşısında insanın konumu tartışılır (3. kazanım). + İnsanın Farkı: “Öğrencilere “İnsanı diğer varlıklardan farklı kılan özellikler nelerdir?” sorusu sorularak birlikte bir şema oluşturulur ve bunlar arasındaki ilişki üzerine konuşulur (4. kazanım). + Kur'an'a da Bakalım: Öğretmen tarafından sınıfa insanın akıl ve irade sahibi, özgür ve sorumlu bir varlık olduğu ile ilgili birer ayet meali sunulur (4. kazanım). + Herkes Ektiğini Biçer: “İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır.” (Necm suresi, 39. ayet) ayetinde vurgulanan temel ilkeler üzerinde konuşulur (5. kazanım). + Sonsuza Kadar Yaşayan Bir Canlı Duydun mu? Öğrencilerden dünyadaki bazı canlı türlerinin yaşam sürelerinin ne kadar olduğu ile ilgili bir araştırma yapmaları istenir. Toplanan veriler sınıfta değerlendirilir (6. kazanım). + Doğru Anlayalım: Öğrencilerle tevekkül anlayışının toplumumuzda nasıl anlaşıldığı üzerine konuşulur (7. kazanım).	Bu ünite konular, kaza ve kader çerçevesinde Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığı, evrendeki yasalar, insan iradesi, insanın sorumlu bir varlık olduğu ve tevekkül konusu ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite süresince öğrenme-öğretme süreçlerinde mümkün olduğunca düşünme biçimlerinin (eleştirel, yansıtıcı vb. düşünme) kullanıldığı etkinlikler işe koşulacaktır. Akılcı ve eleştirel bir yaklaşım sergilenecek ve insanın evrenden kopuk bir varlık olmadığı bilinci kazandırılmaya çalışılacaktır. [!] Özellikle kader kavramının yanlış yorumlanarak sorumluluktan kaçınılamayacağı bilinç ve yetisi öğrencilerde oluşturulmaya çalışılır. [!] Öncelikle verilecek değerler; sorumluluk, bilimsellik, estetik, çalışkanlık, güven ve bağımsızlıktır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; eleştirel düşünme, Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, değişimi ve sürekliliği algılama, araştırma, problem çözmedir

ÖĞRENME ALANI: İBADET		8. SINIF	
ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
ZEKÂT, HAC VE KURBAN İBADETI	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Paylaşma ve yardımlaşmanın birey ve toplum için önemini yorumlar. 2. İslam'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi yorumlar. 3. Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimle tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar. 4. Zekât ve sadakanın birey ve topluma katkılarını yorumlar. 5. Başkalarına yardım ettiğinde yaşadığı duyguları arkadaşları ile paylaşır. 6. Ülkemizdeki sosyal yardımlaşma kurumlarını tanıır. 7. Hac ve umre ile ilgili mekân ve kavramların anlamlarını açıklar. 8. Hac ibadetinin nasıl ve niçin yapıldığını açıklar. 9. Haccın birey ve toplum üzerindeki etkilerini açıklar. 10. Hac ve umrenin Müslümanlar arası iletişim ve etkileşime nasıl katkı sağladığının farkında olur. 11. Kurban ibadetinin anlamını, sosyal dayanışma ve yardımlaşma açısından önemini açıklar.	+ Anket Hazırlıyoruz: Paylaşma ve yardımlaşmanın insan için önemiyle ilgili bir anket hazırlanır ve elde edilen veriler bireysel ve toplumsal açıdan değerlendirilir (1. kazanım). + İslam Paylaşma ve Yardımlaşmayı Öğütler: Öğrencilerden İslam'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemle ilgili bir araştırma yapmaları, ilkeler bulmaları ve sınıfta sunmaları istenir (2. kazanım). + Zekâtı Nasıl Vermeliyiz? : Hz. Ali'nin “Zekâtını almak üzere gittiğiniz ev sahiplerinin ahırına, ambarına ne kadar mallarının olduğunu ve ne kadar zekât vereceklerini tespit etmek amacıyla sayım yapmak üzere girmeyin. Onlara; ey Allah'ın kulları! ‘Malınızda Allah'ın hakkı var mıdır?’ diye sorun. Eğer evet diyorsa, onun zekâtını alın.” Hz. Ali'nin bu emri şu ayete dayanıyordu: “Onlar, mallarında; isteyenler ve (istemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak bulunan kimselerdir. ” (Meâric, 70/24-25.) sözünden hareketle; zekâtın nasıl verileceği ile ilgili sınıfta bir konuşma ortamı oluşturulur. Çıkan sonuçlar tahtaya listelenir. (3. kazanım). + Tanımlıyoruz: Öğrencilerle zekât, sadaka, hac, umre, kurban vb. kavramlarla ilgili bir sözlük çalışması yapılır (3 ve 8.kazanımlar).	7. Kazanım işlenirken ihram, tavaf, say, vakfe, Kâbe, Safa ve Merve, Arafat, Mina ve Müzdelife ile sınırlandırılacaktır. [!]Ünite süresince öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınacak ve onların duygu ve tecrübelerinden, somut deneyimlerinden yararlanılacaktır. İbadet olgusunun dinin ortak boyutlarından biri olduğuna dikkat çekilecektir. [!] Öncelikle verilecek değerler; yardımlaşma ve dayanışma, dostluk ve kardeşlik, sevgi ve saygı, çalışkanlık, sorumluluk, cömertlik ve paylaşmadır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; sosyal katılım Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, iletişim ve empati, problem çözme, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi algılamadır. Bu üniteye açık uçlu sorular sorularak, sözlü ve yazılı anlatım, sunum, tartışma yapılarak, çalışma kâğıtları, gözlem formu, görüşme formu, poster hazırlama ve kavram haritası kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED

8. SINIF

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
HZ. MUHAMMED'İN HAYATINDAN ÖRNEK DAVRANIŞLAR	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; - Güzel davranışlara Hz. Muhammed'in hayatından örnekler verir. - Hz. Muhammed'in örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini yorumlar. - Hz. Muhammed'in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunur. - Hz. Muhammed'in hikmetli sözleriyle insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğine örnekler verir. - Hz. Muhammed'in doğa ve hayvan sevgisiyle ilgili davranışlarına örnekler vererek doğayı ve hayvanları koruma konusunda duyarlı olur.	☑ Güzel Bir Örnek: Öğretmen tarafından “Ey inananlar, onun hayatında sizin için güzel örnekler vardır...” (Ahzap suresi 21. ayet) ayetinin meali tahtaya yazılır/yansıtılır ve öğrencilerle Hz. Muhammed'in insanlara hangi davranışları ile örneklik teşkil ettiği belirlenir ve listelenir (1. kazanım). ☑ Örnekler Buluyoruz: Öğrencilerden Hz. Muhammed'in hoşgörülü olması, sözünde durması vb. davranışlarına örnekler bulmaları istenir. Bu örnek davranışlara yönelik sunu hazırlanır ve üzerinde konuşulur (2. kazanım). ☑ Ben Ne Kadar Yapıyorum? Öğrencilerle Hz. Muhammed'in ahlaki özelliklerine kendi hayatlarında ne kadar sahip olduklarıyla ilgili bir çalışma yapılır (3. kazanım). ☑ Hikmetli Sözler: Öğretmen gözetiminde Hz. Muhammed'in insanları iyiye ve güzele yönlendiren sözlerinden seçme yapılır ve birlikte ilkeler çıkarılır (4. kazanım). ☑ Bir Fidan Dik: Hz. Muhammed'in “Kıyamet kopuyor dahi olsa elinde bir fidan olan onu diksin.” hadisinin ana fikri üzerinde konuşulur (5. kazanım).	☐☐ Bu ünite, Hz. Muhammed'in örnek davranışlarından insanlara değer vermesi, sözünde durması, hoşgörüsü, bilgiye önem vermesi, danışarak iş yapması, merhametli ve affedici olması, hakkı gözetmesi, zamanı iyi değerlendirmesi, çalışkanlığı ve yardımlaşması, doğayı ve hayvanları sevmesi, güvenilir olması ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite süresince Hz. Muhammed'in hayatındaki örnek davranışları; örnek olaylar ile verilmeye ve değer üretmeye yönelik işlenecek, öğrencilerin yaşadıkları somut deneyimleri ve hayatları ile ilişkilendirilecektir. [!] Öncelikle verilecek değerler; sözünde durmak, hoşgörü, bilimsellik, dayanışma ve yardımlaşma, çalışkanlık, hoşgörü, estetik, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık ve hayvan sevgisi. [!] Öncelikle verilecek beceriler; araştırma, sosyal katılım, iletişim ve empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, değişim ve sürekliliği algılama. ☑ Bu ünitenin 5. kazanımı ile Fen ve Teknoloji dersi 8. sınıf “Canlılar ve Enerji İlişkisi” ünitesi ilişkilendirilir. ☐ Bu ünite tartışma, açık uçlu sorular, sözlü ve yazılı anlatım ve sunum, çalışma yaprakları, kendini değerlendirme ölçeği ve kontrol listeleri kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

ÖĞRENME ALANI: KUR’AN VE YORUMU**8. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	1. Dini anlamada ve sorumlulukta aklın önemini yorumlar. 2. Kur’an’ın akli kullanmaya verdiği önemi örneklerle açıklar. 3. Kur’an’ın doğru bilgiyi teşvik ettiğine ayetlerden örnekler verir. 4. Vahiy, akıl ve duyuların Kur’an’a göre bilgi edinme yolları olduğunu açıklar. 5. Taassubun zararlarını ve doğru bilginin kişiyi taassuba düşmekten korumadaki önemini açıklar. 6. Hz.Yusuf’un yaşadığı zorluklara rağmen ahlaklı davranmayı seçmesinin nedenlerini gerekçeleri ile açıklar.	+ Din Akıl Sahiplerine Seslenir: “Aklı olmayanın dini olmaz.” hadisi tahtaya yazılır ve sınıfta bu konuda bir tartışma ortamı oluşturulur (1. kazanım). + Akl İçin Söylenenler: Akıl ve aklın fonksiyonlarının atasözü, deyim, özdeyiş, türkü ve şarkılardaki kullanılış biçimleri araştırılır. Sunu hazırlanarak sınıfta konuşulur (1. kazanım). + Hiç Düşünmez misiniz? Kur’an’da aklın önemini vurgulayan ve düşünmeye önem veren ayet mealleri tahtaya yazılır/yansıtılır ve düşünmeye verilen değerle ilgili tartışma ortamı oluşturulur. (2. kazanım). + Taassuba Dikkat! Din istismarı ve taassup konularında Atatürk’ün sözleri araştırılır ve sınıfta paylaşılır (5. kazanım). + Büyüklerden Sözler: Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli’nin taassubun zararlarını belirten sözleri tahtaya yazılarak bu sözlerin üzerinde öğrencilerin konuşmaları sağlanır (5.kazanım).	Bu ünite de konular; Kur’an’da akıl, aklın kullanılması, bilgi ve bilgiye verilen önem, bilgi edinme yolları ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite süresince özellikle İslam’ın kuru bilgi ve yüzeysel davranışlardan ibaret olmadığı, aksine sürekli canlılık ve ilerleme isteyen bir din olduğu ve bu çerçevede akla, akli kullanarak doğru bilgi edinme yollarıyla bilgi üretilmesine önem verdiği vurgulanacaktır. Böylece öğrenme sürecinde öğrencilerin bilimsel verileri dikkate alan, öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanan ve yaşam boyu öğrenmeyi ve üretmeyi beceri hâline getiren bireyler olma bilincini kazanmalarına yönelik etkinlikler düzenlenecektir. [!] Atatürkçülük ile ilgili konular (2,5 – 2; 5 - 13) [!] Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, akademik dürüstlük, sorumluluk ve çalışkanlıktır.

ÖĞRENME ALANI: AHLAK**8. SINIF**

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
DİN VE GÜZEL AHLAK	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. İslam dininin yasakladığı kötü alışkanlıkları ayet ve hadislerden örneklerle açıklar. 2. Kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklar. 3. Sigaranın birey ve toplum sağlığı açısından zararlarına örnekler verir. 4. Kötü alışkanlık ve davranışların nasıl başladığını açıklar. 5. Kötü alışkanlık ve davranışlardan kaçınmaya yönelik çözüm önerilerinde bulunur. 6. Başkalarına zarar vermenin kul hakkını ihlal anlamına geleceği bilinciyle kul hakkı konusunda duyarlı olur.	+ Bu İşin Şakası Yok: Sigara, alkollü içkiler, uyuşturucu ve kumar gibi kötü ve zararlı alışkanlıkların sonuçlarını gösteren resim, fotoğraf ve gazete kupürleri toplanarak sınıfta değerlendirilir. Daha sonra bunlardan bir pano oluşturulur (2 ve 3. kazanımlar). +Sigara İçmekten Ne Kadar İnsan Zarar Görüyor, Biliyor musunuz? Öğrencilerden sigaranın sağlığa, aile bütçesine vb. verdiği zararlar ve sigaradan ne kadar insanın öldüğü ile ilgili istatistiksel bilgiler, resimler, yazılar toplamaları ve “sigaranın birey ve toplum üzerindeki zararları” konusunda bir yazı yazmaları istenir (3. kazanım). + Nasıl Başlıyor? Öğrencilerden, sigara, içki, kumar, vb. kötü alışkanlıkların nasıl başladığı ile ilgili araştırma yapmaları istenir (4. kazanım). + Bizim Önerilerimiz: Kötü davranış ve alışkanlıklardan korunmaya yönelik öneriler getirilir. Varılan sonuçlar listelenir (4. kazanım).	Bu ünite konular, İslam dininin bireyin sakınmasını istediği kötü alışkanlıklardan olan alkollü içki içmek, uyuşturucu kullanmak, kumar oynamak ve bu türden alışkanlıkların nasıl başladığı, bunlardan nasıl korunulacağı ve kul hakkı ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite işlenirken özellikle sigara içme alışkanlığının bireysel, toplumsal, ekonomik vb. olumsuz etkileri de vurgulanacaktır. [!]Ünite süresince öğrencilerin somut deneyimlerinden yararlanılacak, olumsuz tutum ve davranışlara olumlu, akılcı ve eleştirel bir şekilde yaklaşılacak ve bireysel tercihlerin her zaman doğru olmadığı vurgulanacaktır. [!]Öncelikle verilecek değerler; sorumluluk, bağımsızlık, sağlıklı olmaya önem verme ve haklara saygıdır. [!] Öncelikle verilecek beceriler; problem çözme, Kur'an-ı Kerim mealini kullanma, iletişim ve empati kurma, araştırma, eleştirel düşünme, sosyal katılımdır. ® İnsan Hakları ve Vatandaşlık (6-17)

ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR

8. SINIF

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
DİNLER VE EVRENSEL ÖĞÜTLERİ	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Evrenselliğin ve evrensel değerlerin anlamını yorumlar. 2. Dinin evrensel bir olgu olduğunun farkına varır. 3. Günümüzde yaşayan dinleri temel özellikleriyle tanıır. 4. İslam'ın dinler arasındaki yerini açıklar. 5. Dinlerin ve İslam'ın evrensel öğütlerine örnekler vererek bunların insanlık için önemini fark eder. 6. Farklı din ve inançlara hoşgörülü olur. 7. İstismarcı misyonerlik faaliyetleri hakkında duyarlı olur.	+ Evrensellik ve Evrensel Değerler: Öğrencilerle evrensel ve evrensel değerler üzerine bir sözlük çalışması yapılır (1. kazanım). + Hep Vardı: Öğrencilerle günümüzde yaşayan dinler belirlenir ve bunların hangi tarihlerde ortaya çıktığı üzerine bir kronoloji çalışması yapılır. Daha sonra “Niçin din tarih boyunca bütün toplumlarda var olagelmıştır?” sorusu etrafında bir tartışma ortamı oluşturulur (2. kazanım). + Sebeup-Sonuç İlişkisi Kuruyoruz: Öğrencilerle farklı dinlerin ortaya çıkış sebepleri üzerinde bir “sebeup-sonuç” çalışması yapılır ve ortaya çıkan sonuçlar listelenir (3. kazanım). + Fark ve Benzerlikler Nerede: Öğrencilerle günümüzde yaşayan dinler belirlenir, bu dinler sınıfta oluşturulan gruplara dağıtılır ve ne zaman ortaya çıktı, peygamberi, kitabı, temel inanç esasları, ibadet şekilleri vb. niteliklerin yer aldığı bir form oluşturularak her bir gruptan bu formları araştırmalarına göre doldurmaları istenir. Grupların çalışmaları birleştirilerek bir şema oluşturulur. Daha sonra öğrencilerin günümüzde yaşayan bu dinlerin benzerlik ve farklılıklarını belirlemeleri istenir (3. kazanım). + Atatürk ve İslam: Atatürk'ün İslam dini hakkındaki görüşleri araştırılarak hazırlanan sunu sınıfta paylaşılır (4. kazanım).	Bu ünite de konular, günümüzde yaşayan İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm ve Budizm dinlerinin evrensel öğütleri ile sınırlandırılacaktır. [!] Ünite süresince dinin evrensel bir gerçeklik olduğu; insanlara kendi din, örf ve âdetlerini olduğu kadar, diğer milletlerin din, örf ve âdetlerini de saygı ve hoşgörü çerçevesinde değerlendirebilme becerisini kazandırmaya dikkat edilecek ve etkinliklerin bu yönde düzenlenmesine çalışılacaktır. Ayrıca dinlerin ortak amaçlarına dikkat çekilecek ve öğrencilerin evrensel değerleri benimsemelerine çalışılacaktır. [!] Dinler hakkındaki bilgiler genel özellikleri itibariyle hurafeden ve ön yargıdan uzak bilimsellik ve objektiflik göz önünde bulundurularak işlenecektir. [!]5.kazanım işlenirken “Başkalarına Zarar Vermemek” konusunda, öldürmemek, hırsızlık ve yalancı şahitlik yapmamaya vurgu yapılacaktır. [!]İstismarcı misyonerlik faaliyetlerinin olabilecek olumsuz etkileri hakkında öğrencilerde duyarlılık oluşturulması sağlanacaktır. [!] Atatürkçülük ile ilgili konular (6 - 3)